

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

**Міжнародна
науково-практична конференція**

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ
РОЗВИТОК КРАЇН У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Конференцію організовано у межах проектів ЕРАЗМУС+ 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України» та ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України», які фінансуються з боку Європейського Союзу

Funded by the
European Union

ОДЕСА

2022

Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету міжнародних відносин, політології та соціології ОНУ імені І. І. Мечникова. Протокол № 9 від 24 травня 2022 р.

Рецензенти:

І. О. Іващук, доктор економічних наук, професор

І. В. Хаджинов, доктор економічних наук, професор

Соціально-економічний та політичний розвиток країн у сучасних умовах. Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. – 103 с. – Мова укр., англ.

У збірник увійшли матеріали наукових доповідей професорів, доцентів, викладачів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів та співробітників наукових установ Сінгапуру, Гонконгу, Казахстану, Грузії та України, зроблених на Міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічний та політичний розвиток країн у сучасних умовах”. На конференції було обговорено загальні тенденції розвитку світового господарства, визначено чинники глобальної нестабільності та шляхи її подолання, оцінено соціально-економічні наслідки повномасштабної війни Росії проти України, проаналізовано вплив подій в Україні протягом 2014-2022 років на розвиток пострадянських країн.

За загальною редакцією доктора економічних наук, професора Якубовського С. О. та кандидата економічних наук, доцента Ніколаєва Ю. О.

ЗМІСТ

<i>PhD Gary Lit</i> GLOBALIZATION AND DE-GLOBALIZATION: ISSUES, CHALLENGES AND TENSIONS FACING SINGAPORE, ASEAN AND THE GLOBAL ECONOMY.....	7
<i>PhD, Assoc. Prof. Oleksandr Pidchosa</i> NEW COMMODITIES SUPERCYCLE: FEATURES AND DYNAMICS.....	8
<i>PhD, Prof. Nino Davitaya</i> WAR IN UKRAINE- CONSEQUENCES FOR GEORGIA AND GEORGIAN ECONOMY.....	10
<i>Doctor of Philosophical Sciences, Prof. Popkov V. V., Fuad Hamid</i> THE WAR AND THE WORLD ORDER (RETHINKING I. WALLERSTEIN).....	12
<i>д.політ.н., проф. Брусиловська О. І.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН БАЛТІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	15
<i>д.е.н., проф. Маслій Н. Д., Ніколаєнко А. О.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ FINTECH-ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ.....	16
<i>д.політ.н., проф. Мілова М. І.</i> БОЛГАРСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО – УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	18
<i>Doctor of Economic Sciences, Prof. Demianchuk M. A.</i> THE IMPACT OF MIGRATION PROCESSES ON THE ECONOMY OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION DUE TO THE MILITARY CONFLICT CAUSED BY THE RUSSIAN FEDERATION’S ATTACK ON UKRAINE.....	20
<i>Doctor of Economic Sciences Ilchenko S. V., Kostjuk Yu. D.</i> TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL SYSTEMS OF THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES.....	21
<i>д.е.н., доц. Кравчук Н. Я., Іващук О. В.</i> ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	23
<i>к.е.н. Запужляк В. З., к.е.н. Живко М. А.</i> СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	25
<i>к.політ.н., доц. Хорошилов О. Ю.</i> ПОЛІТИКА, ЯК КАТАЛІЗАТОР ПРОЦЕСУ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ.....	27

PhD, Assoc. Prof. Tetiana Rodionova, Artem Piatkov TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL SYSTEMS OF THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES.....	28
к. політ .н., доц. Максименко І. В. ГАРАНТІЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРИКЛАД УКРАЇНИ.....	30
PhD Nataliya Yakubovska INTERNATIONAL MIGRATION IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC AND THE WAR IN UKRAINE.....	32
Лукманова М. Б. СОЦІАЛЬНИЙ КАПИТАЛ В СТРАНАХ ЕАЭС: СРАВНЕНИЕ И АНАЛИЗ.....	34
к.е.н., доц. Бичкова Н. В., Кожеухар В. А. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ.....	36
к.політ.н., доц. Кройтор А. В. ДЕМОКРАТИЧНИЙ ТРАНЗИТ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ ДЕМОКРАТІЇ ТА ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	37
к.е.н., доц. Ніколаєв Ю. О., Сасюк Н. О. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ МЕРЕЖ У СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ БІЗНЕС.....	40
к.е.н., доц. Ніколаєв Ю. О., Попов В. А. ВПЛИВ ДЕМПІНГУ ТА АНТИДЕМПІНГОВИХ ПРОЦЕДУР НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ І ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ.....	41
Малахімі А. В., к.пед.н., доц. Сніговська О. В. ЕКОНОМІЧНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ГРЕЦІЇ ВІД ЕНЕРГЕТИЧНИХ НОСІЇВ РОСІЇ: ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	43
к.е.н. Шамін М. В. ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА ОБСЯГИ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ.....	46
PhD Halyna Alekseiivska, Elina Pyna BETWEEN TWO SIDES: ECONOMIC AND POLITICAL RELATIONS OF UKRAINE WITH THE EU AND RUSSIA.....	48
доктор філософії Алексеєвська Г. С., Гончаренко Н. П. МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА АВСТРІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	50
доктор філософії Алексеєвська Г. С., Філак В. Ю. ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ УГОРЩИНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	52

<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Безік Ю. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У XXI СТОРІЧЧІ.....	54
<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Шендерова А. Р.</i> МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄЦБ ТА НБУ ПІД ЧАС ПАДНЕМІЇ COVID-19.....	56
<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Баркар К. І.</i> ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 2022 РОКУ НА ВАЛЮТНИЙ КУРС КАНАДИ.....	57
<i>Колюн Д. Л.</i> РОЛЬ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АСОЦІАЦІЙ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВІСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (ЛЮТИЙ – ТРАВЕНЬ 2022 РОКУ).....	59
<i>Zaidman Grigoriy</i> SHIPPING INDUSTRY IN 2022: NEW DISRUPTION AFTER RECOVERY.....	61
<i>Кириченко О. В.</i> РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЄС.....	62
<i>Дьяков В. О.</i> ВІТЧИЗНЯНЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ РИНКУ ВОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ.....	65
<i>Кенс А. В.</i> ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИБУТКОВІСТЬ І РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ.....	66
<i>Пачес Г. Д.</i> РОЛЬ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНИ.....	69
<i>Сокоринський В. О.</i> ЦИФРОВИЙ ТОТАЛІТАРИЗМ ЯК ВИКЛИК ІНТЕГРАЦІЙНИМ ПРОЦЕСАМ У СВІТІ.....	70
<i>Шатських Р. Д.</i> ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯПОНІЇ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ.....	72
<i>Кочарян В. Г.</i> РОЛЬ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНИХ ПАРТНЕРСТВ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ.....	73
<i>Крупниця А. М.</i> ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	75
<i>Труба А. А.</i> АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ФІНЛЯНДІЇ У 2017-2021 РОКАХ.....	77

Турченко М. С. НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ.....	79
Вдовиченко А. В. ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ПОТОКІВ КАПІТАЛУ В АРГЕНТИНУ ТА БРАЗИЛІЮ.....	80
Деревянченко Т. М. ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ У СТРАХУВАННІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В КРАЇНІ.....	82
Донець А. С. ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ПОТОКІВ КАПІТАЛУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ІНДІЇ ТА КИТАЮ.....	83
Ніколаєва Д. С. МІГРАЦІЙНА СИТУАЦІЯ ТА СТАН ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ У НІМЕЧЧИНІ.....	85
Адельзберг Т. В. ВПЛИВ ЦІН НА ЕНЕРГОРЕСУРСИ НА ПЛАТІЖНІ БАЛАНСИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ ПРОТЯГОМ 2020-2022 РОКІВ.....	87
Черкез С. І., д.е.н., проф. Якубовський С. О. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	89
Білоус Є. В. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ДИНАМІКИ ОСНОВНИХ СТАТЕЙ ПОТОЧНОГО РАХУНКУ ТУРЕЧЧИНИ.....	91
Абгарян А. А. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ БЮДЖЕТНИХ ПОЛІТИК НІМЕЧЧИНИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	94
Данієлян Д. А. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОТОЧНОГО РАХУНКУ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	96
Таран О. І. РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ КИТАЮ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	97
Алмаз А. О. СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У ПОТОЧНОМУ РАХУНКУ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ГРЕЦІЇ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	99
Шаповал А. В. СТАН ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	100

GLOBALIZATION AND DE-GLOBALIZATION: ISSUES, CHALLENGES AND TENSIONS FACING SINGAPORE, ASEAN AND THE GLOBAL ECONOMY

Singapore is the poster child of globalisation. Ever since its independence in 1965, it has strongly emphasised the importance of economic productivity and connectivity. Among the 113 post-colonial countries, Singapore is considered to be among the most successful (World Bank, 2016).

Unlike other countries, Singapore is born due to an accidental independence. Due to irreconcilable political differences with Malaysia, Singapore was forcibly separated from Malaysia. It was ill prepared for this eventful independence as it was facing serious existential problems such as high unemployment, high social problems and low educational achievements. It has no natural resources. Even its water had to be bought from Johor, a neighbouring state of Malaysia.

The severe challenges and difficulties facing the fledgling nation then had brought about a siege or survival mentality for the Singapore government. This siege mentality has driven the leadership to experiment with bold policies and innovative strategies.

The first prime minister of Singapore, the late Lee Kuan Yew, had often stressed that Singapore must ensure its economic competitiveness and national survival. Within a generation, the strong and visionary leadership of Lee Kuan Yew managed to transform the tiny island-city state from third world to first. Today, Singapore is enjoying a GDP per capita of about US\$60,000, significantly ahead of many OECD countries, including its colonial motherland Great Britain (World Bank, 2019; IMF, 2018).

Singapore had enjoyed a largely uninterrupted economic growth over the past five decades since independence. Its role as a major international financial and banking centre is complemented by its position as a major international logistics and transport hub. This is further enhanced by having among the best infra-structural facilities and development in the world.

Singapore has been voted by the Heritage foundation to have the most open economy in the world (Heritage, 2018). Its open economy helped to enhance the trade flows and promote business activities, essential and critical lifelines to its local economy and national survival. Its efficiency, connectivity and productivity are predicated on the open architecture of the global economy.

Ever since the inaugural World Trade Organisation (WTO) conference in Singapore in 1996, its leaders have been emphasising to the world leaders that all efforts must be made to maintain and promote fairness and inclusiveness in world trade. It is through trade and economic investment that a nation can develop and prosper, thereby improving the standard of living of its people and developing its society to first world standards.

Singapore's economic policies and business strategies have helped the tiny nation to overcome its severe setbacks and challenges to achieve a dynamic economy and thriving society. However, since the Trump's administration in 2016, Singapore has been facing a rising set of issues and challenges.

As with all South-East Asian (ASEAN) economies, Singapore's largest trading partner is China. The trade and tech sanctions imposed by the Trump administration have caused serious dislocations and difficulties for economies in the ASEAN region and many economies around the world too. Instead of promoting globalisation, Trump's sanctions have now reversed course and promoted deglobalisation instead. Its restrictions and repressions have brought about trade restrictions and economic contractions in Singapore and many ASEAN economies. As a result, the open nature and connectivity of Singapore's economy are being seriously affected.

The Covid pandemic since early 2020 has further worsened and complicated the economic outlook. The resultant barriers to trade flows and business practices have led to economic contractions and recessions. The disruptions in global supply chains have also contributed to these economic problems and caused immense difficulties to consumers around the world. In response, the Singapore government has pumped in 100 billion to support its economic growth, significantly ahead of all its ASEAN peers. In the US and EU, their governments have pumped trillions to stimulate their economies. These excessive stimulus actions have now lead to serious inflation.

With the gradual recovery and reopening of Singapore and the global economy early this year, the global economies were looking forward to an anticipated recovery in business activities and economic expansion. However, this recovery has now taken a big hit due to the brutal invasion of Ukraine by Russia.

Instead of recovery and expansion, the current conflict has produced serious challenges and consequences to Singapore and the global economy. Singapore is the only ASEAN country which condemned and sanctioned Russian for its invasion. The EU and some other economies have also imposed boycotts of Russian gas and oil. As a result, they are now bracing themselves for some headwinds arising from its actions in its business and economic activities with Russia.

The boycotts, sanctions and trade disruptions are a new form of politicisation and weaponization of economic goods and policies. The unintended consequences are now the sky rocketing inflation worldwide with a darkening outlook for both Singapore and the global economy. The coming days are proving to be very challenging for everyone and every nation.

*PhD, Associate Professor Oleksandr Pidchosa
Chu Hai College of Higher Education, Hong Kong
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine*

NEW COMMODITIES SUPERCYCLE: FEATURES AND DYNAMICS

The beginning of the 21st century is characterized by: population growth – mostly in developing countries (with fairly stabilized growth rates); growing consumption, – mostly in developing countries too; unstructured technological growth (lack of packaged approach to development and implementation of technology); unprepared ecologization of global agenda.

All these have led to imbalances in production and consumption of energy, food, and microchips; development of financial markets detached from ‘real’ sector (derivatives, crypto currencies, etc.); increasing debt burden on countries’ economies, and other crisis phenomena.

Two years of COVID-19 have accelerated the pace of food, fuel and production inflation, as well as many other crisis processes, and have greatly worsened readiness of the population to fight the crises in different countries. Also, COVID-19 has shown how vulnerable to emergency the old system, built since the 19th century, could become.

The beginning of 2021 displayed the record freight figures for sea containers and shipment in general, thus increasing pressure on commodities and production goods prices.

We have been observing the record prices for commodities since autumn of 2021. First, those were natural gas and coal, then copper, nickel, aluminum, wheat, corn, neon, palladium, gold, etc. This allows us to speak of the beginning of the new commodities supercycle, which can be bigger and longer than 4 previous ones in the 19-20th centuries.

In general, commodities supercycles are a phenomenon where commodities trade above their long-term price trend over a long period. The brightest examples of this supercycle are the growing oil and gas prices since the end of 2020, when they grew from below 30 \$/barrel to 80\$ and continued growing to 2008 and 2011 levels, while the 10-fold growth of gas prices – from

\$70 to \$700 and more – occurred. And March, 2022 has shown that the annual growth of motor fuel prices has not been so high in the decades. Coal prices are at the record high levels.

The prices for agricultural commodities have reached the 2012 levels, which is considered to be the year of the global food crisis.

So, we can regard it as the beginning of the supercycle since autumn 2021.

In 2022, the situation on the global commodity market continues to be extremely turbulent and unpredictable in its further development. Due to the fact that to some extent commodity markets unite all countries of the world, the situation in these markets has a global effect.

The main contemporary challenges of commodity trading include: global geopolitical tensions; global inflation caused by a sharp increase in money emission after 2008 and, in particular, to support the population and the economy during the COVID-19; adverse and unpredictable weather events (droughts, floods, heat waves, etc.); disruptions in logistics networks (congestion of ports and cross-border railway crossings, sanctions and bans on entering ports, etc.); increasing the price of access to fuel and fertilizers; underinvestment in the oil, gas and coal sectors due to low energy prices in 2014-2020s and the green transition strategy mainly in Western countries (phasing out fossil fuels); an increase in prices for metals due to rising prices for fossil raw materials and energy; problems with forecasting of supply and demand; and sanctions policy.

In modern conditions, a supercycle of commodities is actively unfolding, which affects the production sector (increase in production costs/slowdown/suspension of production), respectively. There is a failure in supply of semi-finished and finished products. This leads to a decrease in the incomes of producers and households (on the one hand, through an increase in spending, and on the other, due to the problems with employment).

Under regular conditions, this would lead to a rapid reduction in consumption and demand for commodities, but in the current situation, a rapid decrease in demand will not occur, as competition for smaller volumes of commodities among a larger number of consumers has developed – that is, seller's markets have formed.

All of the above have led to higher prices for all types of commodities. The bottom line is that rising energy prices alone increase both the cost of transportation and the cost of producing intermediate and finished goods, as well as extraction/production/cultivation/breeding of the commodities themselves.

As a result, the prices of basic foodstuff, metals (precious, rare earth, non-ferrous and ferrous) and finished goods are rising sharply all over the world. Many production sites stop, which leads to negative socio-economic consequences.

In modern conditions, all the countries will be affected by crisis phenomena one way or another, although to varying degrees and with different consequences. But a common challenge for all groups of countries is maintaining socio-political stability against the backdrop of economic problems.

Thus, the greatest challenge for the least developed countries is the issue of food security.

For developing countries, the food problem is supplemented by the provision of energy and production resources to keep the economy running.

Paradoxically, developed countries, which have traditionally compensated imports of cheap commodities with expensive manufactured goods, may face the greatest number of challenges. In the modern conditions, it is not possible to fully implement such a model, since developing and least developed countries supply not only raw materials, but also intermediate ones. Disruptions in the supply of these materials and goods, unpredictable price changes and the impossibility of medium-term planning and marketing – can significantly affect the production capabilities of developed countries and the standard of living of their population.

The deepening crisis processes and global geopolitical tension demand from all countries providing strategically safe supply of key resources and goods; creating/increasing material

reserves: food, metals, oil, liquefied natural gas, coal and wood. This substantially increases the demand and, consequently, prices for commodities.

Thus, the commodities supercycle (unlike the previous ones) is going to increase, showing no signs of reducing prices.

The countries producing commodities are investing in deep processing at home in the framework of diversification of their economy and reduction of their dependence on raw materials' exports. For example, producers of primary energy resources are systematically investing in the production of polymers, fertilizers, basic chemicals and gases (helium, ethane, etc.); agricultural producers develop processing and increase value added; in mining investment is directed into ore dressing and further metal production. All the above reduces the amount of raw materials available for export and affects the prices.

Besides general factors determining this supercycle, it is important to mention specific features determining each category of commodities: agricultural; energy and metals.

Transition to multipolar world, the above mentioned situation on the commodities markets, and risks connected with geopolitical tensions have made food, energy, water + industrial production nexus extremely important.

The new reality for the mankind demands for providing food, energy and general resource security, top localization of production of strategically vital goods (medicine and medical equipment, transport, power generation and electric machines, agricultural equipment, weapons, control and communication systems, etc.), adequate power supply, and increasing competition for access to all resources. All these increase the demand for commodities.

As we know from the basic political economic theory, the growing demand without proper supply leads to increasing prices.

This means that the commodities supercycle will only accelerate in the near future.

PhD, Professor Nino Davitaya
School of Economics and Business Administration, University of Georgia
Finance Advisor, Georgian Banking Association

WAR IN UKRAINE- CONSEQUENCES FOR GEORGIA AND GEORGIAN ECONOMY

Due to Covid 19 Georgia's economy was suffering from various lock downs and restrictions, however, in 2021 the economy has been expanded by 10.4%, which was a quite good result after about 7% contraction in 2020. Due to Covid pandemic in the world, strict restrictions and all overall development Georgian economy was also suffering from high inflation in 2021 and it did reach 9.6% in average for 2021 [The World Bank, Press Release April 19, 2022].

In the second half of the year pandemic restrictions has been eased globally, also vaccination procedure did contribute the positive impact in tourism and hospitality business. National Bank of Georgia also implemented quite effective supervision policy regarding capital requirements and buffers for banking sector, as well as for non-banking financial institutions, so in general the final outcome for 2021 was positive.

War in Ukraine and sanctions on Russia are hitting economies around the Globe. The South Caucasian regional economy is now forecast to shrink by 4.1% this year, compared with the pre-war forecast of 3% growth, as the economic shocks from the war compound the ongoing impacts of the COVID 19 pandemic [The World Bank, Press Release April 19, 2022].

According to World Bank information in Georgia inflation rose to an average of 11.3% in February 2022. Food and fuel prices contributed around 6% points in overall inflation, in

response the National Bank of Georgia tightened the monetary policy rate to 50 basis point in March 2022.

Nowadays many experts suggest that the war in Ukraine will not cause a full economic shut down of the country, however, it is likely to impact adversely through trade, tourism and remittances. Elevated commodity prices are also affecting Georgia, oil and food prices have increased sharply since the beginning of the war; There are still uncertainties and disruptions of commodity supplies from Russia and Ukraine. We expect that these impacts will cause a slowdown in growth, higher inflation and widening external balances. Georgia's growth forecast for 2022 has been downgraded to 2.5 percent from the 5.5 percent projected before the war began [The National Bank of Georgia, Financial Stability Report, I quarter 2022].

The conflict in Ukraine will also likely have a significant impact on poverty and vulnerability due to the decline in tourism and remittances and the higher energy and food prices (especially wheat). In Banking sector so far the National Bank plays a very positive role: capital buffers remain reasonable, the macro-financial framework is credible, and the banking sector is entering the crisis in relatively strong shape. Fiscal discipline has been maintained over the past decade, although the planned post-COVID consolidation may decelerate due to the economic slowdown.

Besides economic impact the war in Ukraine caused many uncertainties in country's political life, which itself plays negative role for financial stability and investment climate. Unfortunately, Georgia is actually ruled by Russian oligarch Ivanishvili who has a huge interest in Russian politics and finance. Ukraine is considered as our main partner with Moldova in European Union membership, but Georgian parliament even could not deliver the clear supporting message to Ukraine. Nowadays ambassador of Ukraine is not still assigned and president Zelenskyy still did not get the clear message regarding his appearance on Georgian Parliament session. On the other hand, Georgian soldiers are struggling in Ukraine, people are gathering humanitarian aid and many private companies are offering jobs to Ukrainian refugees. So there is a big lack of communication and cooperation between society and government, political instability has been deepening with Ukrainian crises, which negatively affects the economic and financial stability of the country.

Due to current situation few Non-Governmental organizations and Economists developed some recommendations for Georgian Government which might be helpful for the country and may contribute in prevention of economic slowdown [Transparency international, economic issues, April 12, 2022].

The government of Georgia should state clearly that country will not be used to circumvent sanctions against Russia. Even the sanctions are political issue, the expectation that Russian business or political persons may use Georgian financial system or some other tools to avoid them will damage country's reputation for a long period of time. So far the only state institution - the Central Bank has the clear regulations and messages for financial sanctions, however, we still have many uncertainties on border, especially for cargos and transit goods. With sanctions for Russia, Georgia has a unique opportunity to attract at least a small Western companies that have left Russia. So with this purpose it will be very important to be clear regarding sanctions on Russia.

As the price stability is one of the most painful issues now, import duties should be abolished for the countries with which we do not have a free trade agreement and which are alternative suppliers of products that come mainly from Russia. This will help in stability of prices and also may diversify import. Unfortunately, due to political reasons stated above, after 2012 the dependence on Russian import has been increased dramatically. Nowadays Georgian government should be busy working on concluding free trade agreements with all strategic partners. These agreements will also have a very positive impact for long run, but given the current situation, Georgia can more actively demand for such agreements. Increasing the

geographical area of free trade will reduce Georgia's dependence on import –export with Russia.

The Government of Georgia should reduce a budget spending; it should concern especially the financing of projects the effectiveness of which has not been studied. Due to increased corruption in the country, this will be a big issue.

It is important to assess professionally the real negative impact of sanctions on Russia and negotiate with western partners and international financial institutions to attract additional financial recourses. This will be alternative to the economic losses caused by the war in Ukraine.

The government of Georgia need to take into account that due to the created geopolitical reality the role of the country as a transit country is increasing and this potential should be fully utilized; In that purpose Georgia needs to enhance transport potential by accelerating infrastructure development and modernization.

Georgia should develop a strategy to reduce energy dependence of Russia. Even natural gas and electricity which have been imported from Russia nowadays do not account a large share of Georgia's domestic consumption, it is important to reduce anyway. Recent events reminded us once again that Russia is using its energy recourses as leverage for political pressure, which poses the significant risks to sustainable economic growth and development.

REFERENCES:

1. World Bank Report 2021-2022. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/04/19/georgia-s-economic-growth-to-slow-amid-impacts-of-war-in-ukraine>
2. National Bank of Georgia – Annual report 2021. Retrieved from: <https://www.nbg.gov.ge/fm/>
3. National Bank of Georgia – Financial stability report, 2021. Retrieved from: <https://www.nbg.gov.ge/fm/>
4. Transparency International, 2021. Retrieved from: <https://www.transparency.ge/en/post/10-recommendations-government-georgia-economic-issues>

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor Popkov V. V., Fuad Hamid
Odesa I. I. Mechnikov National University*

THE WAR AND THE WORLD ORDER (RETHINKING I. WALLERSTEIN)

The work on these theses came at a time when gunshots were heard from the Odessa Black Sea coast and an air raid siren was howling. Such a situation is very conducive to comparing the human and geopolitical dimensions of the war. The human dimension of any war is always tragic and irrational. These are suffering, death, destruction, sorrow and hatred. It is a challenge to the very meaning of life for each of us.

The geopolitical dimension of war is quite different. Here, strategic calculations, geographical maps, power combinations and political considerations come to the fore. Unfortunately, the second dimension prevails in all wars, just as the historical life of any people is dominated not by their own hopes and aspirations, but by the logic and decisions of the political elites that saddle these peoples.

So resolutely denouncing any war and its initiators by our hearts, we are, as politologists, must understand their geopolitical nature. We are convinced of this again, looking at the current Russian-Ukrainian war that broke out on February 24, 2022. This terrible war has quite clear geopolitical context, as any other great war in humankind history. This context is a global geopolitical game that has engulfed almost the entire world community. Looking at Wallerstein's theory we can understand this game as the irreconcilable opposition of the

dominant Occidental (Anglo-Saxon) world-system against attempts of the Oriental (China-centric) system to brake the existing world order radically.

At the same time, we emphasize that the current world-system has a 500-year history of natural development and geopolitical dominance, has great experience in intensive assimilation of external societies, and has huge financial, economic and human resources. It can be assumed that there are at least two factors in history that can profoundly and significantly change the world order. This is, firstly, *the war* and, secondly, *the revolution*. Most often they are closely intertwined. Especially when it comes to World Wars.

It can be counted, as a minimum, five world wars in the last two centuries. This is, firstly, the "Napoleonic Wars" (some researchers define them, in a whole, as the First World War), secondly, the "Great War" of 1914-1919. (in the traditional perception – the World War I) thirdly, the World War II of 1939 – 1945 (in modern interpretation, it is often referred to as the "Third" World War). They can be added by the "Fourth" (1946 - 1991) "Cold" War, and the "Fifth" "Hybrid" War that began in February 2022 (with the potential for global expansion).

Let's start the analysis with a series of uninterrupted Napoleonic wars (1796-1815), in which at least 3 million people have died. In fact, these wars can rightfully be considered as the twenty years old First World War. Born in the crucible of the French Revolution, this prolonged war engulfed almost the entire European subcontinent, Egypt, Syria, part of Russia, aiming to India, while organizing a continental blockade against Great Britain (with navy struggles between France and British). However, the real European process did not current according to Bonaparte's plan. His world-system project collapsed. Napoleon's strategy of "continental blockade" (economic strangulation of England as the emerging center of the 19th century world-economy) ended in failure and was defeated, Napoleon died under the British supervision on the deserted St. Helena island. The British-centric system was established throughout the world, and the pound sterling became the main world currency.

The World War I of 1914 (or the "Great War"), which broke out a hundred years after the Napoleonic Wars, became the second most powerful trigger for global change. The British-centric world, which at that time allowed the United States to be as a "junior partner", reached the peak of its power. After the victory in the "Great War" (November 1918), Britain ruled the lands expanding in all azimuths, with a total area of 31,878,965 km². This is about 22% of the Earth's land. The total population of the empire at that time was about 480 million people (about 1/4 of then humanity). In particular, this explains the English language influence as the most widely spoken language in the world.

German militarism seemed to have been completely destroyed. Japan was bogged down in Chinese problems. Four powerful empires fell down – German, Austro-Hungarian, Russian and Ottoman. The weaken ally, France, found itself in British dependence. Fallen under the revolution blows, another British ally (Russia) not only didn't receive the promised benefits from the victory, but gave a lot of her own territories. Under the control of the British-centric world-system became 86% of the world's territory and population.

In the interval between the First ("Great") World War 1914-1918 and the World War II (essentially the Third), became factors that did not fit into the British geopolitical imagination. In three countries (Russia, Italy and Germany), took place three (each in its own way) revolutions and were identified three points of growth. They were determined not only by socio-economic, but also by socio-psychological factors.

So in twenty years between the First and Second (in the conventional wording) World Wars, three sources of world-systemic unrest have emerged. These are a) Russian communism, b) Italian fascism and c) German Nazism. All three had a totalitarian structure. All three denied the old "bourgeois" world order. All three emphatically denied the "rotten" liberal democracy. All three had the intention to build their world order in accordance with their own world-system project.

Ultimately, were formed two distinct alternative systems that began really threaten the dominant world-system with its Anglo-Saxon core. These are German Nazism (with joined

Italian fascism and Japanese militarism) and Soviet communism (combined with the flaring up revolutionary movement in China).

The defeat of the German Nazis and their satellites in the World War (1939 - 1945) led to the "mastering" of the British colonial inheritance by the Americans/ So Britain itself turned (to use Orwell's terminology) into "runway No. 2" for the Americans. After Bretton Woods, the dollar becomes the world currency. West Germany, defeated, humiliated and denazified, was integrated into the American-centric world. East Germany becomes part of the Soviet anti-system.

The Yalta system of international security, the guarantors of which were the two Second World War main winners, the two superpowers (the USA and the USSR) was formed. So was emerged a bipolar world with diametrically opposed ideologies. Western Europe, galvanized with the Marshall Plan help, was turning into an additional (in relation to the United States) center of world politics. The American world-system with a built-in Western European cluster started to gradually eliminate the USSR as the core of the anti-system. Analogical actions undertook the USSR against Western world-system.

From the W. Churchill Fulton speech (March 1945), the "Cold" (Fourth) World War had begun. 45 years later it ends with the collapse of the USSR and the destruction of the entire World Socialist System (European part). Only a group of socialist oriented countries remained in the East without uniting core. They were China, Vietnam, North Korea and far oceanic iceland Cuba. At the same time, China of the Deng Xiaoping era, was forced to continue its development in a "built-in" (within the system of American influence) mode. Since beginning of the XX century 90s (after the collapse of the USSR and world communism), the 500-year-old world-system receive a surge of fresh forces, rises to a new level, and modifies its structure.

However, at the same period, since the end of the 20th century, the activity of countries, belonging to non-Western civilizations has increased. Even S. Huntington emphasized: "The balance of influence between civilizations is shifting. The relative influence of the West is declining. The economic, political and military power of Asian civilizations is growing. The demographic explosion of Islamic countries has destabilizing consequences both for the Muslim states themselves and for their neighbors. Non-Western civilizations reaffirm the value of their cultures" [1; P.15].

But this totality of non-Western civilizations, non-Western states, have still less consolidation than in the Western world. Their common "center of attraction" is gradually crystallizing with problems and contradictions. World politology discuss about attempts by the Chinese-Russian geopolitical alliance to receive the status of a new world-system core. As a result, there is a great increase in mutual tension between the two world-system cores – the existing American-centric and emerging Chinese-centric.

Started on 24.02. 22. the Russian-Ukrainian "hybrid" war has become that "sucking funnel" into which practically the entire world community is gradually drawn in and divided. Will the global world burn in the fire of a nuclear catastrophe? Will it move to a new unknown anxious world order? Or will the world order, that has established by the beginning of the 21st century, retain its basic characteristics? These questions were earlier asked by I. Wallerstein back at the end of the 20th century [2]. Modern answers to these questions depend on many objective and subjective factors, the most important of which are the nowadays geopolitical role of Ukraine, the strength of its army, the wisdom of its leadership. One thing is clear: Ukraine has become a key point of the world order bifurcation.

REFERENCES:

1. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Hantington S.P. The Crash of Civilizations and the Remaking of World Order / С. Хантингтон, пер. с англ. - М.:АСТ: 2003, - 604 с.
2. Валлерстайн И Конец знакомого мира: Социология XXI века Immanuel Wallerstein. The End of The World as We Know It, Social Science for the Twenty-First Century// Иммануэль

Валлерстайн. - Пер. с англ. под ред. В.И. Иноземцева. - М.: Логос, 2004. - 368 с. ISBN 5-94010-255-7

3. Попков В.В. Реванш Востока. Соотношение Запада и Востока в глобальных геополитических трансформациях (конец XX – начало XXI века). В.В. Попков – Харьков: «Бурун-книга», 2010 – 128 с.

*д.політ.н., проф. Брусиловська О. І.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН БАЛТІЇ У XXI СТОЛІТТІ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У ході трансформаційної кризи падіння ВВП в країнах Балтії виявилось дуже глибоким: -35% в Естонії, -49% в Литві і -52% в Латвії. Першою наслідки кризи пододала Естонія, що вийшла в 2001 р. на докризовий рівень 1989 р. У результаті до початку 2008 р. ВВП країни склав 158% від цієї бази; у Латвії та Литви аналогічні показники склали 115% і 111% відповідно.

Вираз «балтійські тигри» увійшов до лексики економістів у 2001 р., коли обсяг ВВП Латвії тільки за перше півріччя зріс до аналогічного періоду минулого на 8,8%, причому в другому кварталі – на 9,2%, що стало найвищим приростом у Європі. Естонія тоді ж стала еталоном вільної торгівлі в регіоні і лідирувала за обсягом прямих іноземних інвестицій на душу населення (179 дол.). Порівняння балтійських темпів зростання з «економічним дивом» Тайваню, Сінгапуру та Південної Кореї свідчило про вражаючі економічні успіхи Литви, Латвії та Естонії на рубежі століть. Країни Балтії були еталоном успішного переходу від соціалізму до ринку, неоліберальні економісти і міжнародні фінансові організації ставили їх у приклад колишнім посткомуністичним країнам Європи, не кажучи про пострадянські республіки.

Урок 1 – «роль ЄС». Серед причин бурхливого зростання було створення ефективних інститутів. Структурні реформи в країнах Балтії проводилися жорстко і ефективно – при націленості на проведення реформ місцевих влад і ретельному контролі за ходом перетворень із боку ЄС. Модернізація системи державного управління в цілях гармонізації з нормами Євросоюзу була важливим чинником економічного розвитку країн Балтії. Вступ до Євросоюзу 1 травня 2004 р. позитивно вплинув на економіку цих країн. Малі масштаби балтійських країн, низький рівень корупції, забезпечили успішне освоєння коштів з європейських фондів. За показником економічної захищеності (рівень і динаміка доходів, обсяг боргів, наявність заощаджень, прогнози на майбутнє) жителі країн Балтії випередили сусідів. Але, наприклад, латвійський бюджет уже за перші 6 місяців 2016 р. отримав на 122 млн. євро менше, аніж за аналогічні періоди у минулому, через зменшення грошового потоку з Брюсселю: в бюджеті на 2016 р. ЄС скоротив на 4% фінансування програм економічної та соціальної підтримки східноєвропейської периферії. Отже, ЄС вважає, що сьогодні країни Балтії вже не є перехідними економіками й мають заробляти самі.

Урок 2 – «бульбашки». Зниження ставок кредитування в 2004 р. призвело до того, що в країни Балтії кинувся іноземний позиковий капітал, у першу чергу скандинавський. Ажіотажні пропозиції породили нестримний попит: кредит давали практично без гарантій виплати кредиту і майже за нульовою ставкою. Місце виробництва в структурі економіки остаточно зайняло споживання: в країнах Балтії наступили так звані «жирні роки». У 2003-2007 рр. обсяг кредитного портфелю естонських банків збільшився на 37%, частка іпотечного кредитування серед виданих кредитів із 2000 по 2008 р.

потроїлася і до початку світової економічної кризи становила 37%. Дефіцит платіжного балансу Естонії становив 18% ВВП. Іпотечні кредити в Латвії пропонували брати в 105% від ціни нерухомості під 1% річних. Ціни на нерухомість за кілька «жирних років» злетіли в 7 разів. Навіть обережним і консервативним латвійським споживачам не вдалося протистояти ефекту натовпу: загальний ажіотаж вимагав купувати, набираючи все нові кредити. Восени 2007 р. банки заморозили кредитування покупки житла і нового будівництва, на ринку нерухомості зривалися угоди, і до початку світової кризи 2008-2009 рр. Латвія прийшла з інфляцією в 18% і недобором доходів бюджету на 7%. З 2008 р. починається хвиля банкрутств естонських банків. Загальний обсяг виданих в Естонії кредитів виріс до 17 млрд. євро, тобто більше ніж подвоївся в порівнянні з 2005 р.; у результаті, «кредитна бульбашка» лопнула, ринок нерухомості обрушився і економіка виявилася в глибокій ямі. Під час кризи 2008-2009 рр. економіка країн Балтії впала більше ніж на 16%, а промислове виробництво – більше 10%.

Урок 3 – «вихід з кризи за рахунок соціальної сфери». Умовою для надання Латвії фінансової допомоги від МВФ, ЄБРР, Світового банку, Єврокомісії стала політика радикального скорочення витрат держави. За п'ять років у країні закрилася кожна друга лікарня, фінансування медустанов було урізано на 57%, і без того низькі зарплати лікарів скоротили на 20%, значна частина медичного персоналу потрапила під скорочення. Подібна ситуація вкрай негативно позначилася на розвитку країни, призвела до скорочення соціальних виплат та мінімальної заробітної плати. Країни Балтії були переведені на «штучне дихання»: дотації із структурних фондів ЄС склали 20% їх ВВП, державний борг виріс з 16% до 38% щодо ВВП в Литві і з 9 % до 45% в Латвії. Завдяки жорстким, але ефективним заходам урядів успішний розвиток відновився. За підсумками 2011 р. ВВП Латвії зріс на 5,5%; вона вдруге стала лідером економічного зростання в Євросоюзі. Експорт товарів зріс на 14%, експорт послуг – на 13%, безробіття знизилося до 10% (за темпами зниження безробіття Латвія теж стала лідером Євросоюзу). Серед країн Балтії найвища бруutto-зарплата (тобто, зарплата, зазначена в правових договорах) в третьому кварталі 2015 р. була в Естонії – 1045 євро, а найнижча в Литві – 735 євро. Після сплати податків найменше заробляють жителі Латвії – 74% від бруutto-зарплати; у Литві це співвідношення становить 77%, в Естонії 81%.

Дефіцит платіжного балансу, неконтрольований притік капіталу і «мильні бульбашки» на ринку нерухомості мали результатом знищення не тільки сільськогосподарського, промислового, але й людського потенціалу. «Тигри» виявилися «паперовими», країни зіткнулися зі сплеском безробіття і опинилися перед обличчям важкої демографічної кризи. Національна специфіка залишається вирішальним фактором у формуванні стійкої моделі. Для прискорення темпів росту у найближчій перспективі необхідні інституційні перетворення, проведення активної промислової політики, податкової реформи, надання соціальних гарантій населенню. У довгостроковій перспективі країни Балтії могли би відмовитися від євро, повернути свої валюти і девальвувати їх, щоб праця обходилася дешевше (за прикладом Польщі).

*д.е.н., проф. Маслій Н. Д., Ніколаєнко А. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ FİNTECH-ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Фінансові послуги є головним елементом як розвитку економіки окремої країни, так і розвитку світової економіки в цілому. Ринок фінансових послуг дає можливість направити інвестиційні потоки в найпривабливіші сфери економіки, що в підсумку

приведе до економічного зростання. Ринок фінансових послуг зазнає значних змін, що викликані попитом споживачів на нові та інноваційні продукти і послуги, які засновані на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях.

З використанням мережі Інтернет та інформаційних технологій наразі реалізується більше половини всіх бізнес-процесів. Найбільша роль мережі Інтернет в підприємницькій діяльності пов'язана із пошуком, обміном та поширенням інформації. Крім того стрімкий розвиток FinTech спричинили заходи соціального дистанціювання через Covid-19, що викликали трансформаційні тенденції розвитку мобільних та on-line платформ [1-2]. Німецький ринок фінансових технологій на даний час є одним із найбільших у світі та на ньому нараховується близько 639 FinTech компаній. В Україні в 2021 році їх налічують 203, з яких майже 50% працюють на міжнародному ринку. Зважаючи на це доцільним є проведення порівняльного аналізу впливу FinTech-інвестицій на економіку України та Німеччини, зокрема на зміну обсягів валового внутрішнього продукту (ВВП).

На основі представлених у табл. 1 обсягів ВВП та інвестицій у FinTech України і Німеччини доцільним є проведення кореляційно-регресійного аналізу, що дозволить встановити рівень взаємозалежності зазначених показників та спрогнозувати зміни ВВП у разі зміни обсягів інвестицій у FinTech.

Таблиця 1

Динаміка зміни обсягів ВВП та інвестицій у FinTech України і Німеччини

Роки	Країни							
	Україна				Німеччина			
	ВВП		Інвестиції у FinTech		ВВП		Інвестиції у FinTech	
	млрд. дол. США	темпи приросту, %	млн. дол. США	темпи приросту, %	млрд. дол. США	темпи приросту, %	млн. дол. США	темпи приросту, %
2012	182,6	-	-	-	3530,0	-	46,0	-
2013	190,5	4,3	-	-	3730,0	5,7	82,0	78,3
2014	133,5	-29,9	11,0	-	3890,0	4,3	147,0	79,3
2015	91,0	-31,8	0,8	-93,1	3360,0	-13,6	332,0	125,9
2016	93,4	2,6	5,2	582,9	3470,0	3,3	498,0	50,0
2017	112,1	20,1	14,2	172,8	3690,0	6,3	462,0	-7,2
2018	130,9	16,8	15,1	6,5	3980,0	7,9	795,0	72,1
2019	153,9	17,6	37,3	147,1	3890,0	-2,3	1650,0	107,5
2020	155,5	1,1	65,2	74,9	3850,0	-1,0	592,0	-64,1
2021	160,4	3,2	78,5	20,4	3840,0	-0,3	900,0	52,0

Джерело: складено автором на основі даних [3].

Емпіричні дослідження показали, що між показниками існує висока позитивна кореляційна залежність. Зокрема кореляційна залежність ВВП та інвестицій у FinTech (I_{FT}) в Україні становить 0,8509, а в Німеччині – 0,4622. Отримані результати також підтверджуються застосуванням графічного методу і регресійного аналізу (рис. 1).

За допомогою використання регресійного аналізу побудовано економетричні моделі вищезазначеної взаємозалежності:

а) для України (достовірна): $ВВП=806,9268 \cdot I_{FT}+105,9297$, за якої $R^2=0,7240$, $F=0,0074$, $P=0,00001$;

б) для Німеччини (не достовірна): $ВВП=0,1987 \cdot I_{FT}+3613,6328$, за якої $R^2=0,2137$, $F=0,1786$, $P=0,00001$.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що в Україні існує пряма залежність (на 72,40%) ВВП від ефективності провадження інвестиційної діяльності у FinTech на відміну від Німеччини, де така залежність є відсутньою.

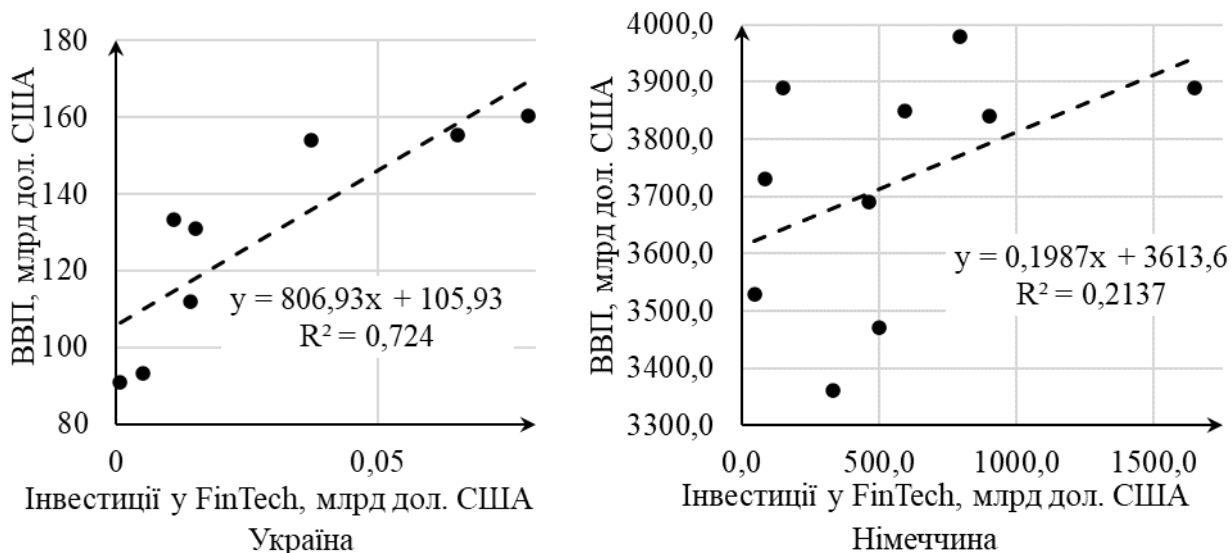

Рис. 1. Взаємозалежність рівня ВВП України і Німеччини від обсягів інвестицій у FinTech

Джерело: побудовано автором.

Проведене прогнозування підвищення рівня здійснення інвестицій у FinTech протягом п'яти років на 5% дозволить підвищувати щорічно рівень ВВП на 2%, сумарно збільшивши за п'ять років на 16,5% у 2026 році порівняно з 2021 роком. Таким чином, це свідчить про перспективність проведення інвестиційної діяльності FinTech компаніями України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Demianchuk M., Maslii N., Kniазieva O. Cloud technologies and artificial intelligence as the basis of digital development of the financial sector of the economy of Ukraine. *CEUR Workshop Proceedings: 2nd Intellectual systems and information technologies*. Odesa, September 13-19, 2021. Odesa (Ukraine), 2021. P. 33–39. URL: https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85128951081&origin=resultslist&sort=plf-f&featureToggles=FEATURE_NEW_DOC_DETAILS_EXPORT:1.
2. Дем'янчук М. А., Журавель О. В., Мельник К. Є. Фінансова система України під впливом Covid-19. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2021. № 10. С. 13–21. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.10.13>.
3. MEDICI Global. German Fintech Report. URL: <https://gomedici.com>.

*д.політ.н, проф. Мілова М. І.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

БОЛГАРСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО – УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Постановка проблеми. Вранці 24 лютого 2022 року Росія розпочала війну проти України, яка триває та кардинально, як на думку автора, змінює сприйняття сучасного світу, яке поки що не вдається збагнути. Вона руйнує європейську архітектуру безпеки, регіональний та світовий баланс сил та впливає на невідому раніше трансформацію всього євразійського геополітичного простору. Масовий потік біженців з України додав значних проблем до міграційної кризи в Європі, яка була викликана попереднім колосальним напливом мігрантів з Близького Сходу та Африки, та посилив її гуманітарну складову.

Метою автора є спроба позначити вплив війни на розвиток політичного процесу в Республіці Болгарія (далі РБ), яка є членом НАТО та ЄС, захист національних інтересів якої залежить від цих об'єднань та розв'язання багатьох проблем воєнно-політичного, економічного, енергетичного, гуманітарного характеру. Слід враховувати ще й той факт, що багато хто в РБ відчуває сильну культурну та історичну спорідненість з Росією. Дехто побоюється, що дуже рішуча позиція проти російського вторгнення може зашкодити Болгарії, яка залежить від постачання російських енергоресурсів та притоку туристів на літні чорноморські курорти, що забезпечує значні надходження в бюджет держави. З Україною її пов'язують культурно-історичні та сучасні соціально-політичні взаємовідносини регіонального, багатостороннього та двостороннього характеру. Крім того, в Україні мешкає найбільша в світі болгарська діаспора, який в перші дні війни болгарське політичне керівництво організувало безкоштовний виїзд з України та надало притулок, забезпечив всебічну гуманітарну допомогу. Сьогодні, за різними джерелами, понад 200 000 біженців зі всієї України знайшли в Болгарії безпеку та захист.

Основний текст. Більш ніж тридцятирічний досвід демократичного транзиту Болгарії свідчить про його різноманітність, нелінійність та деяку парадоксальність, починаючи від затятого протистояння «комунізм - антикомунізм» колишніх правлячих кіл з БСП із новою політсилою СДС, через обрання республіканського прем'єра, сина останнього болгарського царя Бориса III, С.Сакскобурготського, який разом із Президентом – соціалістом Г. Пирвановим привів Болгарію до вступу в НАТО, а з коаліційним урядом соціаліста С.Станішева РБ вступила в ЄС. Однією з характерних ознак політичного процесу є постійна його динаміка, яка перш за все, проявляється в нескінченних парламентських баталіях, багаторазових дострокових виборах, в постійних змінах урядів та його очільників. Одним з таким був 2021 рік, коли тричі було проведено чергові та позачергові вибори до Народних зборів (НЗ) у квітні, липні та листопаді, які демонстрували різні позиції політсил від євроатлантичних до націоналістичних. Останні парламентські вибори проводилися разом із президентськими, за результатами яких президентом вдруге було обрано Румена Радева. В 46-ті Народні Збори пройшли представників від сімох політичних партій різного демократичного спрямування, які сформували коаліційний уряд з чотирьох партій на чолі з Кирилом Петковим. Із самого початку війни Болгарія зайняла позицію, повністю лояльну до європейських та євроатлантичних партнерів, осудив вторгнення Росії, що було підтримано в рамках Європейської ради і саміту НАТО, ОБСЄ. На сесії Генасамблеї ООН, РБ проголосувала за резолюцію, яка засуджувала Росію.

Однак, такий прояв однастайності між Болгарією та партнерами не сховав внутрішньополітичну напруженість. В уряді на протязі двох останніх місяців найбільш гострою та дискусійною виявилась саме проблема відношення до російсько-української війни. Представники уряду від БСП, яка виступала проти нових санкцій відносно Росії, враховуючи настрої свого електорату, відстоювали позицію щодо невтручання у війну на будь-якій стороні. В парламенті партія «Відродження» (Възраждане), відома своїми проросійськими настроями, ініціювала протести проти можливої участі НАТО в цій війні. Більш радикальна позиція Прем'єра, який виступав за нейтралітет, призвела до звільнення міністра оборони С. Янева за публічну некоректну заяву останнього. Заміна міністра оборони під час війни само по собі є безпрецедентним серед країн – членів НАТО, що також надало поводів для дискусій. Позиція президента Р. Радева більш стримана ніж очільника Уряду, який підкреслював у всіх виступах, що Болгарія займає нейтральну позицію і буде всебічно займатися гуманітарною допомогою.

Цікавим є формат більш публічних дебатів. Суттєвих розбіжностей відносно засудження російської агресії у політичних сил немає. Зміни відбулися в бік того, яку допомогу надавати Україні – воєнно-технічну чи воєнну (авіація, системи ПВО), оскільки суто воєнна підтримка вважалась як бажання втягнути Болгарію в війну. За результатами

голосування в парламенті 4.05.22 р. пройшло рішення надати воєнно-технічну допомогу, зокрема, ремонт техніки. Візит міністра оборони США Л.Остина в РБ в березні викликав у громадськості деякі побоювання, що США будуть примушувати Болгарію до воєнного втручання в Україну. 77% болгар проти втручання НАТО у війну на боці України [1].

Висновки. Сьогодні ключовим аспектом не тільки політичної, а соціально-психологічної ситуації у РБ стали настрої громадян, пов'язані з побоюванням війни, її негативних економічних наслідків, інфляції, ризиком енергетичної кризи. Соціологічні опитування свідчать, що невдовзі болгары можуть почати більш стримано відноситися до ідеї підтримання України та надання притулку біженцям. Все ще залишається підвищений ризик політичної кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Попиванов Б. Смещенная дискуссия. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.ipg-journal.io/regiony/mir/kak-voina-v-ukraine-narushila-globalnye-cepochki-postavok-1493/>

*Doctor of Economic Sciences, Professor Demianchuk M. A.
Odesa I. I. Mechnikov National University*

THE IMPACT OF MIGRATION PROCESSES ON THE ECONOMY OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION DUE TO THE MILITARY CONFLICT CAUSED BY THE RUSSIAN FEDERATION'S ATTACK ON UKRAINE

Population migration is an impartial factor of globalization and geopolitical transformation of the world [1-2]. In the past two years, all countries of the world have been forced to restrain migration processes and population mobility, which is caused by the quarantine restrictions of Covid-19 [3-5]. However, the military conflict caused by the attack of the Russian Federation on Ukraine, accompanied by the occupation of part of the territories of Ukraine, resulted in mass loss of life, destruction of civilian infrastructure, and also caused forced migration waves. The military conflict caused migration processes not only within the country, the so-called internally displaced persons, but also the migration of the population outside Ukraine. The latter are divided into several categories, the main of which are under international protection in different countries of the European Union or apply for refugee status.

Currently, there is an uneven structure of distribution of Ukrainian migrants between the countries of the European Union and other countries of the world. The existing migration processes have led to an uneven distribution of migrants from Ukraine, but most of the forced migrants from Ukraine, who are mostly women and children, were accepted by Poland, thanks to the top leadership and government of the country, local governments and residents. This led to certain regional disproportions in the accessibility of the population, primarily to basic social, communal, medical, administrative transport, information and other services, and also caused an increase in the financing of certain expenses from public funds, donations and other sources.

Migration processes caused by the military conflict cause quite a large amount of expenses, in particular: for the organization of the transport route for migrants, in particular to Poland and their further journey to the final point of their stay; related to the solution of issues of an organizational and regulatory nature, social security and others. In addition, such processes increase the risk of human trafficking, in particular, women and children, due to their marital status, and the presence of young children in the care of women does not allow them to find a job and stay in the host country on full self-sufficiency. A large number of migrants creates the risk of wage cuts in some sectors of the economy, and the limited capacity of the labor market for women and the start of agricultural work lead to the risk of a shadow economy and failure by employers to fulfill their promises, which

requires special care from government agencies. Also, additional costs to state and local authorities are carried out to overcome the language barrier by organizing the work of the relevant language courses.

The decisions of international organizations, the government of Poland and other countries of the European Union introduce social payments to persons who are under international protection, however, such financial support and provision of migrants create an additional burden on the budgets of different levels and can provoke an imbalance in public budgets, which requires research on the degree of coverage of these expenditures through international financial investments and additional public revenues from taxes from employed migrants.

The study of these aspects will reveal the impact of migration processes caused by military operations on the territory of Ukraine on the socio-economic indicators of the countries of the European Union. In turn, this will contribute to identifying ways to solve the problems of limited resources in the short and long term, developing mechanisms for action in various areas of economic activity and restoring the stability of the economy of the countries of the European Union. Therefore, the need to maintain macroeconomic balance, conduct a balanced monetary and fiscal policy, revive the “green” transformation of the economy, address various problematic aspects of public finance and other issues are important and timely. Their solution will allow in the long term to maintain a high standard of living for current and future generations, not only in countries that receive forced Ukrainian migrants, but also in Ukraine.

REFERENCES:

1. Maslii N. D., Miteva M. V. Advantages and disadvantages of international migration processes. *Financial aspects of the development of the state, regions and economic entities: current status and prospects*: collection of materials II International Scientific-practical Conference. Odesa, May 27–28, 2016. Odesa, 2016. P. 17–20 [in Ukrainian].
2. Maslii N. Analysis of the structure of the population of Ukraine in 2015–2016 and intensification of the internal and external migration. *Mechanisms of interaction between competitiveness and innovation in modern international economic relations*: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, in 4 Vol. / ISMA University. Riga, 2017. Vol. 2. P. 121–134.
3. Maslii N., Demianchuk M., Britchenko I., Bezpartochnyi M. Modeling Migration Changes According To Alternative Scenarios in the Context of the Global COVID19 Pandemic: The Example of Ukraine. *Economic Studies*. Sofia, 2022. Vol. 31 (1). P. 58–71.
4. Demianchuk M. Multifactorial econometric model of the effectiveness of interstate migration growth. *Eastern European Conference of Management and Economics*: collection of materials International Scientific Conference, Ljubljana, Slovenia, May 24, 2019. Ljubljana, Slovenia, 2019. P. 35–37.
5. Maslii N. D. Intellectual migration in the conditions of hybrid war in Ukraine. *Modern technologies of human development in an integrated society*: materials International Scientific-practical teachers' conference. Mykolaiv, October 5, 2016. Mykolaiv, 2016. P. 43–47 [in Ukrainian].

*Doctor of Economic Sciences Ilchenko S. V., Kostiuk Yu. D.
Odesa Institute of Market and Economic-Ecological Research of
the National Academy of Sciences of Ukraine, Odesa, Ukraine*

DEVELOPMENT OF TRANSPORT AND LOGISTICS SYSTEMS OF THE CITY

Modern challenges of economic development reveal the need for a technological reboot, which is impossible without the intellectualization of all processes. One of the systems with

inertial development is the transport and logistics infrastructure. Today, when humanity lives and actively uses and develops technologies, it is impossible to imagine the transport sector without them. For almost a century, advanced traffic control technologies have been used. Technologies are also actively used by vehicle manufacturers for their modernization and improvement. More and more technologies are being applied to large transportation systems within urban logistics systems. The intensity of development of the transport and logistics infrastructure requires the development of methodological approaches to match the model of optimal functioning.

One of the key trends in the development of a modern transport and logistics system is the complexity of objects that form and support the movement of material flows. With the participation of a person in the functioning of the transport and logistics system, it is necessary to move from the organization of material, financial, information and service flows and management to the level of intellectualization of modeling, which allows using knowledge in the process of developing effective management decisions. In this case, the systematization and formation of these functional processes takes place. In this regard, there is a need for a reliable methodology for the economic support of logistics operations, technologies, processes, structures, management systems, as well as methods of economic analysis and a system of indicators that allow to realistically assess and calculate the efficiency of the transport and logistics system [1].

The organization of transport and logistics activities is relevant for every enterprise, company, organization. The main task of the transport and logistics system is to supply production with the necessary resources, as well as to sell products to the end consumer. Organization and control of the system of transport and logistics processes allows the enterprise: to ensure a high level of liquidity and profitability; maintain the required rate of supply of raw materials to production facilities; promote the processing of raw materials and the sale of products. To achieve these goals, today there are a number of technologies used in the freight transport sector. A variety of such technologies in the scientific literature is covered by the definition of "intelligent transport systems" (ITS). Intelligent transport technologies can help make the transport system more efficient, safer, more reliable, and reduce its negative impact on the environment.

From the beginning of the 21st century to the present day, the use of ITS to improve transport systems has passed a significant stage of development. In particular, this is very clearly demonstrated by technologies that function through mobile phones or GPS devices. They are used for cars, pedestrians, athletes, etc. Mobile phones are indispensable assistants in transport and logistics systems around the world. Smart cards are a prime example of facilitating the use of transport systems in cities and simplifying payment mechanisms for car and bicycle rental schemes in developed cities [2].

Summing up, it should be noted that the rapid development of modern cities, the increase in vehicles on the streets, the development of new routes increases the amount of information needed for analysis and operational decision-making. This, in turn, stimulates the active use of intelligent information technologies, since the information component has become an integral part of urban life. Currently, the next stage in the development of logistics is taking place, which is manifested by the socialization and intellectualization of logistics activities and involves a continuous process of obtaining knowledge, increasing, transforming and processing it to find an effective solution in managing the system at a given moment of the hour.

Therefore, the further development of urban transport should be based on the use of computer technology, namely intelligent transport systems. It is expedient for cities and other territorial-administrative units to develop their own approaches corresponding to their own unique characteristics in the development of information and transport systems.

REFERENCES:

1. Bazhan L. I. Conceptual aspects of the intellectualization of modeling the sustainable

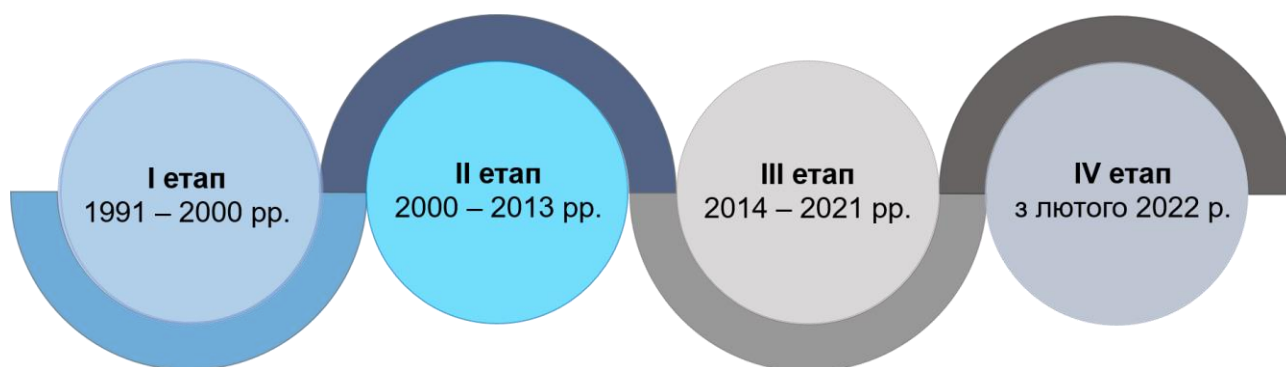
development of the transport and logistics system based on the Internet under the condition of the uncertainty of the external environment. *Control Systems and Computer*. Vol. 4. Kyiv, 2016. P. 27–36. *usim.org.ua*. URL: <http://usim.org.ua/arch/2016/4/4.pdf> [in Russian].

2. Yatskevych I. V., Maslii N. D. “Smart factories” as a promising area of digitalization of enterprises. *Business Inform*. Vol. 10. Kharkov, 2021. P. 363–367. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-363-367> [in Ukrainian].

*д.е.н., доц. Кравчук Н. Я., Іващук О. В.
Західноукраїнський національний університет*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Євроінтеграційний вектор став стратегічною метою зовнішньої політики України з часів здобуття її незалежності. У ретроспективі розвитку відносин між Україною та ЄС можна виділити чотири етапи (рис. 1), впродовж яких розширювалися цілі та завдання євроінтеграційної політики держави. На першому етапі закладався фундамент цих відносин, основою якого стало підписання у 1994 році Угоди про партнерство та співробітництво з державами-членами ЄС, вступ до Ради Європи у 1995 році, розробка політики сусідства. Особливістю першого етапу став Указ Президента України Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу [1], де було обґрунтовано зовнішньополітичну стратегію щодо інтеграції до європейського політичного, економічного та правового простору. Наступний другий етап був пов'язаний із процесами гармонізації та уніфікації законодавства України з вимогами ЄС, переговорами щодо асоціації України з ЄС та створенням зони вільної торгівлі, вступом до Світової організації торгівлі. Щодо третього етапу, то найбільш значимими досягненнями можна вважати: ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році; ратифікацію Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС (з 01 січня 2016 року) та запровадження безвізового режиму з ЄС для громадян України (з 11 червня 2017 року).

Рис. 1. Етапи розвитку відносин між Україною та ЄС

Саме на третьому етапі у 2019 році були внесені зміни до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та в Організації Північноатлантичного договору [2] (табл. 1).

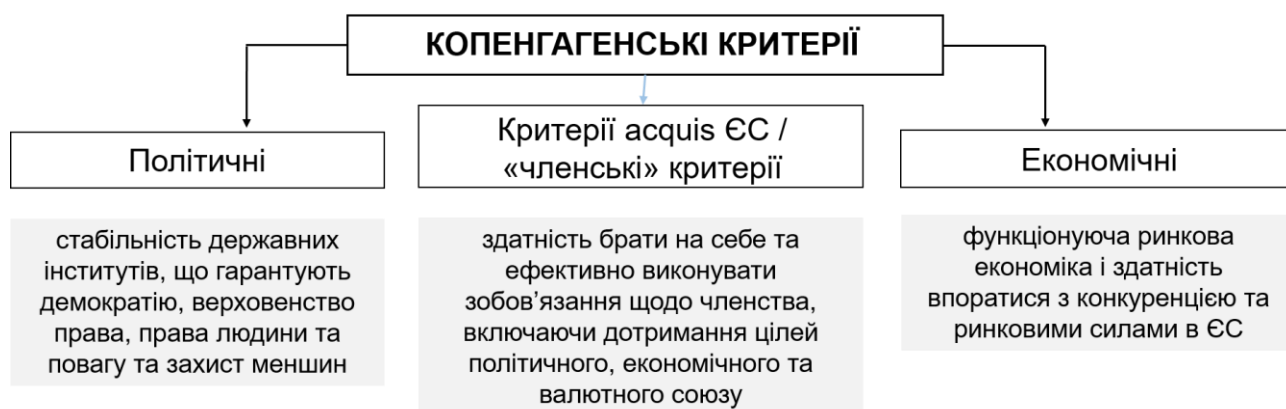
Четвертий етап розпочався у лютому 2022 року, адже військова агресія Росії проти України суттєво переформатувала відносини з ЄС. Зокрема, 28 лютого 2022 року Президент України Володимир Зеленський підписав заявку на вступ України до Європейського Союзу за «прискореною процедурою».

**Внесення змін до преамбули Основного Закону України,
статей 85, 102, 116 Конституції України**

Стаття Конституції	Зміни до Конституції
абзац п'ятий преамбули після слів «громадянської злагоди на землі України» доповнено словами	«підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України»
пункт 5 частини першої статті 85 Конституції України викладено в такій редакції:	«визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору»
статтю 102 доповнено частиною третьою такого змісту:	«Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору»
статтю 116 доповнено пунктом 11 такого змісту:	«забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору»

Примітка: Побудовано за [2].

Вже 1 березня 2022 року Європейський парламент у кількості 637 голосів «за» проголосував за резолюцію, в якій закликав інституції Європейського Союзу працювати над тим, щоб надати Україні статус кандидата на членство в Європейському Союзі. Ніч з 10 на 11 березня 2022 року увійшла в історію як «історична ніч у Версалі». Після п'яти годин гарячих дискусій лідери ЄС сказали «так» євроінтеграційній стратегії України [3]. А 8 квітня 2022 року Президентка Європейської комісії передала Україні опитувальник для отримання «статусу кандидата». Європейський Союз використовує опитувальник для оцінки готовності країн-претендентів до членства за трьома критеріями вступу, визначеними як Копенгагенські критерії [4] (рис. 2).

Рис. 2. Копенгагенські критерії оцінки готовності країн-претендентів до членства в ЄС

18 квітня 2022 року Україна передала першу частину, а 9 травня – другу частину заповненої анкети-опитувальника щодо готовності до членства за Копенгагенськими критеріями. Тепер Україна чекає на політичну згоду лідерів країн ЄС і покладає значні

сподівання на Саміт ЄС, який відбудеться 25-26 червня 2022 року щодо отримання статусу кандидата на членство в Європейському Союзі.

Разом з тим, варто зазначити, що отримання статусу країни-кандидата не дає права Україні на вступ до ЄС автоматично. Більше того, російсько-українська війна актуалізувала питання зовнішньої безпеки для ЄС [4], стала свого роду тестом для перевірки на рівень цілісності Європи та позиціонування Європейського Союзу як єдиного за цінностями та пріоритетами зовнішньої політики інтеграційного об'єднання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Указ Президента України Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу від 11 червня 1998 року N 615/98. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text>
2. У «Відомостях Верховної Ради України» опублікований Закон про внесення змін до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/168096.html>
3. Історична ніч у Версалі. Лідери ЄС сказали «так» українській євроінтеграції. Радіо Трек: НОВИНИ. URL: https://radiotrek.rv.ua/news/istorichna-nich-u-versali.-lideri-ies-skazali-tak-ukrayinskiy-ievrointegraciyi_284995.html
4. The War in Ukraine Raises. New Questions for EU Foreign Policy. URL : <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/war-ukraine-raises-new-questions-eu-foreign-policy>

*к.е.н. Запужляк В. З., к.е.н. Живко М. А.
Західноукраїнський національний університет*

СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Трансформаційні зміни та наднаціональна інтеграція економічних процесів призвели до розширення впливу транснаціональних корпорацій як важливих суб'єктів глобальної економіки. Роль ТНК безперервно зростає, створюючи водночас як можливості, так і бар'єри для національних економік, інноваційного перетворення соціально-економічних систем. Зміни у глобальній економіці зумовили перерозподіл потоків міжнародного капіталу, підприємства отримали можливості доступу до альтернативних ринків у різних країнах. Ці та інші чинники призвели до розвитку ТНК, що стали дієвою силою у світовій економіці та головним двигуном інтернаціоналізації [1]. Події 2020-2021 рр. призвели до серйозних перестановок у корпоративному сегменті глобальної економіки, тому безпосередньо торкнулося і ТНК. В умовах COVID-19 відбулося сповільнення глобалізаційних процесів та світового економічного розвитку, проте вплив ТНК на національні економіки залишився незмінним, бо вони є не лише економічними агентами, але й проникають у політичну сферу, лобіюють певні закони для створення сприятливих умов своєї діяльності.

У світовій практиці реалізується практика реалізації заходів щодо запобігання негативним економічним наслідкам COVID-19. У світі виробилися стійкі практики, що базуються на адаптації соціуму до віддаленої зайнятості в умовах режиму самоізоляції та жорстких заходів. Пандемія привнесла зміни у багатьох аспектах, оскільки неможливість прогнозування економічної кризи призвела до зміни уявлень про функціонування корпоративного сегменту [2].

Оцінюючи вплив пандемії COVID-19 на функціонування ТНК, варто зазначити, що вони продемонстрували більшу стійкість і фінансові можливості порівняно із звичайними національними компаніями, змогли зайняти нові ринки та розвинути

виробництво, навіть в таких нестабільних умовах. Просторові обмеження змусили ТНК переглянути стратегії щодо транспортно-логістичної складової. Багато компаній не змогли пережити нових умов і змушені були піти з національних ринків. У свою чергу ТНК показали більшу гнучкість і змогли переформатувати свій бізнес, орієнтувавши його на цифровий простір і створивши умови для подальшого переходу в нього більшої частини діяльності.

Разом з тим, ТНК, володіючи достатніми ресурсами для протидії негативним наслідкам економічних кризи та непередбачуваних глобальних ситуацій, також постраждали від блокування та зупинки глобальних ланцюжків поставок, що призвело до скорочення або припинення виробничих можливостей на певний період часу через відсутність потрібних комплектуючих. Безперечно, сповільнення темпів поширення пандемії COVID-19 дозволить національним економікам та глобальній економіці відновлюватися, проте це відновлення буде сповільненим і процеси будуть йти новими шляхами.

В умовах COVID-19 необхідно ТНК потрібно обирати інноваційні стратегії на основі гнучких технологій, які зможуть своєчасно та адекватно враховувати високий рівень ризику, впроваджувати заходи щодо скорочення або повного нівелювання потенційних ризиків, забезпечувати відновлення бізнес процесів. Тому сильною стороною ТНК є можливість використання цифрових технологій, здатних аналізувати значні обсяги даних та потоків інформації. Можливість акумулювати інформаційні ресурси та потужності дозволяє підвищити віддачу від наявної інформації та впливу на навколишній інформаційний простір. Такий підхід дозволяє ТНК реалізувати свої конкурентні переваги та побудувати нові конкурентні стратегії.

Без сумніву пандемія COVID-19 сформувала ефект «глобальної паузи» у світогосподарській системі, тривалість якої може посилити функціонування ринку та негативно позначиться на ТНК. Варто зазначити, що після стрімкого падіння фондових бірж у 2020 році спостерігалось надшвидке відновлення світової економіки. Так, вже до квітня 2021 року 100 найбільших компаній світу мали ринкову капіталізацію у 31,7 трлн дол. [3], що перевищує ВВП США або Китаю і практично дорівнює їх сукупному ВВП (35 трлн дол. США). Насамперед колосальне зростання спостерігається в технологічному секторі (найбільші ІТ компанії домінують у ТОП-10). Такі тенденції свідчать про можливості, які здобули ТНК за умов поширення пандемії COVID-19 [4].

Економічний колапс, що виник внаслідок пандемії, зруйнував традиційні канали прямих іноземних інвестицій, а для ТНК це також стало негативним чинником з огляду на їхню інвестиційну активність. Глобальні тренди останніх десятиліть зумовили створення інформаційних ТНК, які в період поширення COVID-19 змогли втриматися в конкурентній боротьбі. Стає очевидним факт, що найближчі перспективи економічного розвитку будуть визначатися інформаційними ТНК, навіть після покращення епідеміологічної ситуації, та ТНК, які обирають стратегії швидкого реагування на ризики та волатильність зовнішнього середовища, тому що світ уже не зможе жити за тими правилами як це було до пандемії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Shen H., Fu M., Pan H., Yu Z., Chen Y. The Impact of the COVID-19 pandemic on Firm Performance. *Emerging Markets Finance and Trade*. 2020. № 10. P. 2213-2230.
2. Sharma M., Luthra S., Joshi S., Kumar A. Developing a framework for enhancing survivability of sustainable supply chains during and post-COVID-19 pandemic. *International Journal of Logistics Research and Applications*. 2020. P. 1-21.
3. Global Top 100 companies by market capitalisation. 2021. URL : <https://www.pwc.ro/en/press-room/press-releases-2021/global-top-100-companies-by-market-capitalisation--market-value-.html>

4. Down but not out? Globalisation and the threat of Covid-19. The Economist Intelligence Unit. London. 2020. URL : <https://www.eiu.com/n/campaigns/down-but-not-out-globalisation-and-the-threat-of-covid-19/>

*к.політ.н., доц. Хорошилов О. Ю.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПОЛІТИКА, ЯК КАТАЛІЗАТОР ПРОЦЕСУ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ

Фундаментальні зміни, які розгортаються в житті людської цивілізації, починаючи із другого десятиліття ХХ ст., посідають важливе місце у проблемному полі досліджень представників різних напрямів та шкіл суспільствознавства. Констатуючи, з одного боку, зростання економічної, культурної та політичної взаємозалежності існуючих держав (глобалізація) та одночасне ослаблення влади національних держав у контролі над їх суверенними територіями (локалізація), науковці активно використовують поняття глокалізація, як інтелектуальне знаряддя для позначення цієї діалектики світових суспільно-політичних процесів [1].

Визнаючи об'єктивний характер причин, які зумовили виникнення та подальший розвиток тренду глобалізації (черговий етап у розвитку економік передових країн світу, НТР тощо), слід констатувати, що серед своєрідних каталізаторів тенденції локалізації важливе місце належить власне політичним чинникам. Постаючи як різновид свідомого, раціонального впливу на існуючі моделі суспільних відносин, політика впливових інституційних акторів (держав та міжнародних організацій) в черговий раз продемонструвала свою потенційну здатність виступати в якості деструктивного чинника, руйнуючого систему міжнародної безпеки.

Правила цієї системи існують не лише у вигляді офіційних договорів, конвенцій, хартій, але й постають у вигляді певних неписаних, неофіційних правил та домовленостей. До останніх (приблизно до кінця 1990-х рр.) належало неписане правило не визнавати права на політичне самовизначення (утворення власних держав) за національними меншинами. Ця неформальна норма була покликана компенсувати основний недолік моделі національної держави, на якій ґрунтувалася вся система міжнародних відносин протягом останніх століть. Йдеться про принципову неможливість реалізації на практиці критерію «одна нація – одна держава», через що на території навіть таких класичних «національних» політичних систем, як, наприклад, Франція чи Німеччина, мешкають представники національних меншин.

Свідоме порушення згаданого правила провокує розгортання локалізації в її найгіршому варіанті – етнічного сепаратизму, який супроводжується виникненням та пролонгацією конфліктних ситуацій. Одним із яскравих прикладів такого сценарію став конфлікт в Косово. Сценарій його вирішення, оформлений так званою формулою Мартті Ахтисаарі та підтриманий політикою провідних держав світу, породив загрозливий прецедент, відповідно до якого один і той самий народ – албанці – отримав право реалізувати своє прагнення до політичного самовизначення двічі: одного разу у вигляді основного свого етнічного масиву (власне Албанія) та другого разу – своєю частиною (косовари). Тоді ж до політичного дискурсу був впроваджений спекулятивний конструкт – «народ Косово» [2]. Низький горизонт політичного планування з орієнтацією на поточні завдання (наказати режим С. Мілошевича) не лише породив черговий приклад напіввизнаної держави, але й надав вагомі аргументи для інших гравців міжнародних відносин, які знаходилися на ревізійністських позиціях по відношенню до суверенітету та територіальної цілісності сусідніх країн.

Як наслідок, на рівні реальних політичних процесів, до когорти деструкторів влади національних держав окрім локальних еліт, які використовували у своїх цілях підтримку міноритарних етнічних груп, відверто приєдналися і держави-ревізійністи, що на додаток до

власного військово-політичного потенціалу спиралися на націоналізм «своїх» національних меншин у сусідніх країнах. Відповідно, для позначення згаданого контексту локалізації наукова спільнота згадала старий субтермін – балканізація, позначаючи ним постійне «дроблення» простору політичного контролю та суверенітету під тиском внутрішніх та зовнішніх чинників.

До проявів балканізації протягом останніх 30 років належать трагічні події не лише в колишній Югославії, але також і в Грузії (Південна Осетія). Класичний сценарій балканізації за принципом «чому іншим можна, а нам ні...» був розіграний Російською Федерацією задля анексії частини території України, з посиланням на міфічний «народ Криму».

В якості інтегрального висновку, слід констатувати наступне:

1. Неупереджений аналіз етнополітичних реалій багатьох країн сучасного світу переконливо свідчить на користь тези про актуальність загрози балканізації для безпеки та економічної кооперації принаймні країн «Старого світу».

2. Відверте нехтування хай і далекими від повного втілення принципу справедливості, але усталеними правилами міжнародних відносин вже демонструє свої катастрофічні результати людських жертв, втрати темпів економічного розвитку, культурних збитків тощо.

3. Спровокована політичними чинниками балканізація може бути приборкана також за допомогою політики в її прагматичному, але не менш гуманістичному вимірі – міжнародної угоди щодо визначення загальнообов'язкових для всіх суб'єктів правил врегулювання етнополітичних (і не лише) проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини та суспільства. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 109 с.
2. Нову формулу для Косово ищут политики в Вене //Офіційний сайт інформаційного агентства Deutsche Welle. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/>

*PhD, Associate Professor Tetiana Rodionova, Artem Piatkov
Odesa I. I. Mechnikov National University*

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL SYSTEMS OF THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES

The worldwide spread of the epidemic infection COVID-19 has led to a mondial recession and destabilized development of financial markets in many countries. In accordance with IMF estimates, the fall in world GDP in 2020 was the most significant since the Great Depression. Market stabilization since the end of the March 2020 was facilitated by large-scale anti-crisis programs implemented in many Central European countries (particularly, in Visegrad Group countries). This list includes measures to support financial markets: lowering rates by central banks; measures to ensure liquidity; measures aimed at limiting excessive exchange rate volatility; weakening macro prudential regulation; lending support (NBP, 2021).

In comparison to the banking systems of Visegrad Group and other EU countries, the Polish banking system remains quite stable and resilient even during a period of significant turmoil in the global economy. During the pandemic crisis, Polish banks paid considerable attention to supporting their clients (at their own expense and with state assistance). Thus, Polish banks have demonstrated high performance and produced a considerable contribution to helping individual clients and entire national economy. Polish banks reacted to the economic slump much earlier than the rest of the EU members by imposing a moratorium on loans (EBF (2022), Poland).

The Czech financial system was significantly affected by the consequences of the 2020 pandemic (annual fall in GDP was 5.5%). Relative to last year, both housewifery consumption (-5.2%) and overall fixed capital formation (-8.5%) slumped harshly. Total government expenses were the largest contributor to national GDP growth (2.9%). Monetary policy, however, reacted most quickly to the escalation of the economic recession. In opposition to high inflationary pressure, which prompted the central bank to raise the 14-day repo rate to 2.25% in the middle of the first quarter, since March the rate has been reduced by 0.25% (EBF (2022), Czech Republic). The board of the CB was identically determined to lower capital request and simplified mortgage moderation. Through multiple support steps and falling tax revenues, there was a deficit in public finances, which made up to 6.2% of GDP. Public debt raised to 38% of GDP (on 7.8%), and in the scope of the expected recession of the deficiency in the 2021 electoral year, it followed to the relatively mild debt drag set by the Fiscal Responsibility Law at the level 55% of GDP.

State restrictions to combat the influence of the COVID-19 crisis have also affected the banking segment in the Czech Republic. However, despite this, Czech banks proceeded to be the backbone of the financial steadiness of the struggling economy. Despite the depression in many indicators of profitability, banks remained liquid and profitable, and the portion of idle loans stayed at a comparably acceptable level, notwithstanding it enlarged towards year-end. Moreover, banks have maintained serial adequate capital grades in line with the recommendations of the CNB, reinforced by unpaid dividends in 2020.

In Hungary, a 4% drop in GDP was recorded in 2020 relative to antecedent year. State and the CB have taken special economic and fiscal arrangements aimed at supporting financial institutions and regenerating the economy as a whole. Also, to be mentioned the moratorium on payments, what is the longest measure in the EU. These measures effectively contributed to a pretty prompt restoration of the economy and the banking system in the second half of 2020. There was also an increase in capital accumulation relatively to the first half of the year. The overall balance of the banking segment enlarged by 22% compared to the antecedent year (EBF (2022), Hungary). 49.7% of the total loan portfolio of the banking segment was provided to non-financial corporations, 34.3% - to households and organizations closely related to households, and 16.3% - to the foreign sector. Cost of deposits in the banking segment, excluding transactions between banks, as a whole enlarged markedly in 2020 (by 23.2%).

Slovakia also suffered from the aftermath of the crisis. The GDP indicator in 2020 decreased by 4.8% compared to 2019 (EBF Facts & Figures 2020). However, the negative aftermath of COVID-19 was reduced thanks to fiscal and monetary policy measures and financial stabilization.

Visegrad Group countries needs to solve the economic aftermath of pandemic. It will be especially necessary to control the solvency of borrowers after the expiration of the moratorium on loans and termination of state support. Also, the banking sectors of the Visegrad Group countries should prepare for the consequences associated with the current situation in Ukraine. However, despite the risks of stagflation, compared to previous financial crises, the capital stocks and liquidity of the financial institutions of the countries of the group have become much stronger and are better prepared to withstand new shocks and their consequences.

REFERENCES:

1. NBP (2021), Financial System in Poland 2020. Available at: https://www.nbp.pl/en/systemfinansowy/fsd_2020.pdf.
2. European Banking Federation (2022), Poland's banking sector: Facts & Figures. Available at: <https://www.ebf.eu/poland/>.
3. European Banking Federation (2022), Czech Republic's banking sector: Facts & Figures. Available at: <https://www.ebf.eu/czech-republic/>.

4. European Banking Federation (2022), Hungary's banking sector: Facts & Figures. Available at: <https://www.ebf.eu/hungary/>.
5. European Banking Federation, Banking in Europe: EBF Facts & Figures 2020. Available at: https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2020/11/EBF_043537-Banking-in-Europe-EBF-Facts-and-Figures-2020.pdf

*к.політ.н., доц. Максименко І. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ГАРАНТІЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРИКЛАД УКРАЇНИ

Однією з умов переговорів щодо припинення війни Росії проти України є надання українській державі гарантій безпеки. У перших проектах таких гарантій передбачалося проголошення Україною нейтрального статусу. Однак чи відповідає нейтралітет сьогоденню, особливо умовам неспровокованої війни проти України? Чи існують гарантії достатньо ефективні в поточному безпековому середовищі?

Для початку проаналізуємо, що є гарантіями безпеки. У загальному вигляді, гарантії безпеки – це зобов'язання однієї держави або декількох держав не загрозувати безпеці, суверенитету та територіальній цілісності іншої держави. Такими гарантіями можна вважати положення базових договорів між двома державами або союзні угоди декількох держав. В ядерному світі гарантії безпеки також стали інструментом держав, що володіють ядерною зброєю для контролю ядерного розповсюдження серед неядерних держав. Останні вимагають гарантій безпеки у випадках, коли вони мають серйозні занепокоєння щодо загроз національній безпеці з боку інших держав, головним чином ядерних.

Україна є одним із таких прикладів. Будапештський меморандум, підписаний в обмін на ядерне роззброєння України, передбачав як позитивні, так і негативні гарантії безпеки надані Україні з боку ядерних держав – США, Росії та Великобританії. Тобто держави-гаранти не тільки утримувалися від економічного тиску, загрози суверенитету та територіальній цілісності, зобов'язуються проводити консультації та надавати допомогу в ситуаціях, якщо така загроза виникла, але й утримувалися від використання або загрози використання ядерної зброї проти України. Однак меморандум не зміг перешкодити Росії чинити політичний та економічний тиск, проводити «червоні лінії» та вносити односторонні зміни до сухопутних і морських кордонів з Україною. Після анексії Кримського півострова в 2014 році агресивна політика Росії щодо України була доповнена широкомасштабним військовим вторгненням у лютому 2022 року та загрозами застосування ядерної зброї. Ця ситуація визнається експертами винятковою в сучасному світі, а риторика Путіна – стандартною мовою періоду «Холодної війни». Використання ядерної зброї як інструменту для ведення нових колоніальних воєн і боротьби за статус світової держави вважається неприпустимою. Такі ідеї є надзвичайно руйнівними для світового порядку та міжнародних режимів, зокрема режиму ДНЯЗ і контролю над озброєннями, для міжнародного права та міжнародних організацій тощо. Вже сьогодні спостерігається зростання недовіри до гарантій безпеки, які вже мають окремі держави (Японія, Південна Корея) або ведуть переговори про їх отримання (Іран). Не є виключенням і Україна.

По-перше, проголошення нейтралітету втрачає підтримку як формат гарантування безпеки в цілому. Попередній досвід позаблоковості не врятував Україну від агресії з боку Росії та порушення суверенитету та територіальної цілісності. Так само, як і гарантії безпеки за Будапештським меморандумом. Крім того, європейські аналітики вказують,

що в сучасній Європі, об'єднаній мережею відповідних договорів щодо військово-політичного співробітництва, в тому числі і в рамках Європейського Союзу, нейтралітету практично не існує. А вимога Росії щодо «демлітаризації» України суперечить не тільки здоровому глузду, але й загальновизнаному праву будь-якої держави мати і розвивати власні оборонні можливості. До того ж, не можливо зберігати абсолютний нейтралітет в умовах повернення до протистояння з «нульовою сумою» серед потужних світових акторів, оскільки така ситуація збільшує ризики виникнення нових конфліктів, зменшує перспективи міжнародного співробітництва та управління кризами.

Тож, які варіанти отримання гарантій безпеки можливі для України, враховуючи, що членство в НАТО не є короткостроковою перспективою? Наприклад, неприєднання та військова позаблоковість, не розміщення іноземних військових баз, контингентів, проведення військових навчань на території України без згоди держав-гарантів, включаючи Російську Федерацію, про що говорив представник Росії на переговорах у Стамбулі наприкінці березня 2022 р.? Натомість обіцяючи, що Росія не заперечуватиме прагнення України вступити до Європейського Союзу. Але тут варто нагадати, що агресія Росії проти України почалася як раз на тлі поглиблення співробітництва та партнерства між Україною та ЄС в рамках Угоди про асоціацію. Багато заяв офіційних осіб Росії демонструють, що для них не існує різниці між ЄС та НАТО. Крім того, де гарантії, що Кремль не звернеться до вже випробуваної практики заперечення своїх зобов'язань, як це було у випадку з Будапештським меморандумом: Росія не ставила загрози для України, і взагалі не вважає себе зобов'язаною поважати існуючі зобов'язання перед новою Україною, що виникла в 2014 р..

Ідея підписання нового міжнародного договору про надання гарантії безпеки за участі ядерних держав, до яких приєднуються Німеччина, Італія, Польща та інші – серед таких, що активно обговорюється. Однак в цьому випадку підходи України та західних партнерів не співпадають з різних питань. Зокрема, щодо участі Росії. В Україні така можливість не підтримується серед експертів та політиків, які порівнюють новий договір з Будапештським меморандумом тільки з розширеним колом учасників. Причина провалу меморандуму полягає у відсутності механізму контролю над виконанням зобов'язань підписантів та негайного покарання порушника. Участь Росії зводитиме нанівець будь-які проби прописати такий механізм, а отже гарантії не працюватимуть. Крім того, будь-які гарантії безпеки, надані Україні, працюватимуть лише за умов діючого міжнародного права, чинних угод та існуючих організацій. Проте сьогодні Росія відмовляється дотримуватися міжнародних норм та правил, залишаючи за собою право виходити з будь-яких угод, що не відповідають інтересам Кремля.

Ще одним складним аспектом переговорів України з міжнародними партнерами щодо гарантій безпеки є вимога включити до договору статтю, аналогічну до статті 5 Вашингтонського договору НАТО. Таку позицію України варто розглядати як спробу отримати дієві інструменти стримування та запобігання нападу. Однак саме на це і були спрямовані загрози Путіна використати ядерну зброю, якщо інші держави намагатимуться надати пряму допомогу.

Тож, чи варто очікувати на більші гарантії, зокрема в формі юридично зобов'язуючого документу, від міжнародної спільноти? Західні аналітики скептично ставляться до такого варіанту. Політики також утримуються від конкретних відповідей, демонструючи переважно готовність обговорювати питання, зробити свій внесок в угоду, стати гарантом тощо. Окремі дослідники висловлюють скепсис щодо схвалення Сенатом США такої угоди, а європейські країни залишаються розділеними через побоювання перенесення війни на інші європейські країни. Економічна та енергетична кризи, які вже даються взнаки, негативно впливатимуть на соціально-політичну ситуацію в країнах ЄС, сприятимуть радикалізації настроїв та зростання негативного ставлення до ситуації в Україні.

Таким чином, найперспективнішим варіантом гарантій безпеки України видається подальше вдосконалення безпекових та оборонних спроможностей України з подальшим поглибленням міжнародної військово-політичної та економічної кооперації. Зокрема, створення стратегічних альянсів з окремими країнами, але тут є певні обмеження. По-перше, найбільш занепокоєні безпековою нестабільністю через агресивну політику Кремля щодо України є Польща, країни Балтії та Румунія. Однак ці країни розвивають стратегічне партнерство в сфері безпеки та оборони зі США та в рамках НАТО. Отже, їхні можливості з підтримки України в разі подальшого загострення ситуації доволі обмежені. Болгарія та Туреччина не готові відмовитися від традиційної для них політики балансування між ЄС/НАТО та Росією, що ускладнює посилення ефективності регіональних безпекових ініціатив. Разом з тим, Україні варто продовжувати розвивати цей напрямок, наголошуючи, що сьогодні питання полягає не тільки в гарантіях безпеки лише для української держави, але й в гарантіях безпеки регіональному та загальноєвропейському миру. І Україна є не тільки реципієнтом таких гарантій, але й вагомою складовою їх дотримання.

*PhD Nataliya Yakubovska
Emergency Manager, Norwegian Refugee Council*

INTERNATIONAL MIGRATION IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC AND THE WAR IN UKRAINE*

* This publication was prepared with a support stipend from the Kennan Institute of The Wilson Center, Washington, D.C. The statements and views expressed herein are those of the author and are not necessarily those of the Wilson Center.

Beginning of the 21st century has been marked not only by completely new technologies that have been used by billions of people and the global struggle for the preservation of the environment, but also by growing disparities in the economic development of various regions and escalating interethnic, national and religious conflicts.

Since 2020, the unexpected world pandemic COVID-19 has been added to the listed natural factors in the development of world civilization in the context of globalization, which has led to significant restrictions both within countries and in international relations.

Due to the effects of the global pandemic, world output fell by 3.2% in 2020. At the same time, the greatest losses were observed in advanced economies (-4.6%), especially in European states. In particular, the fall in GDP in Spain was 10.8%, in the United Kingdom – 9.8%, in Italy – 8.9%. However, in poor countries, the situation was exactly the opposite – in low-income developing countries GDP grew by 0.2% [1]. This is due to the fact that in the context of the pandemic, world commodity prices have decreased - and this is primarily energy resources, and it has become easier for a poor country to pay for its critical imports.

According to the International Organization for Migration, despite the global restrictions due to COVID-19, international migration continued to increase, albeit at a slower pace than it could be. The decrease in the number of migrants in 2020 compared to the predicted figures amounted to about 2 million people. According to experts from the International Organization for Migration, in 2020 the number of international migrants worldwide amounted to almost 281 million people, with almost two thirds being labor migrants, i.e. refugees make up a much smaller share of the total number of people who have left. Thus, the vast majority of people worldwide (over 96%) live in the country in which they were born [2].

The key and comparative data on migration and mobility restrictions in the context of the COVID-19 pandemic are presented in the table.

Categories / Year	2020	2019	Changes
Displaced persons (includes refugees, asylum seekers, displaced Venezuelans and IDPs)	89.4 million	84.8 million	Up
Labor migrants	169 million	164 million	Up
Refugees	26.4 million	26.4 million	Up
Asylum seekers	4.1 million	4.2 million	Down
Internally displaced persons (IDPs)	55 million IDPs globally: 48 million due to conflict and violence; 7 million due to disasters	51 million	Up
Internal displacement events (disaster)	30.7 million	24.9 million	Up
Internal displacement events (conflict)	9.8 million	8.6 million	Up
COVID-19 restrictions	108,000	No	New
Global air passengers (international and domestic passengers)	1.8 billion	4.5 billion	Major decline

Source: World Migration Report, 2022.

Migrants, who are mainly involved in low-paid jobs with more difficult working conditions, on the one hand, were more vulnerable to contracting COVID-19, on the other hand, they played an important role in overcoming the consequences of the global pandemic by working in critical sectors of the economies of the host countries. As of March 8, 2022, emigrants from the top 20 countries with the highest number of COVID-19 cases accounted for 32 percent of all international migrants and sent an estimated 38 percent of all remittances globally to their countries of origin in 2021. Migrants made up more than 3.5% of the population in 12 of the 20 countries with the highest number of COVID-19 cases, and in 9 of these countries the proportion of immigrants is more than 8% [3].

Migrants, who are mainly involved in low-paid jobs with more difficult working conditions, on the one hand, were more vulnerable to contracting COVID-19, on the other hand, they played an important role in overcoming the consequences of the global pandemic by working in critical sectors of the economies of the host countries. As of March 8, 2022, emigrants from the top 20 countries with the highest number of COVID-19 cases accounted for 32 percent of all international migrants and sent an estimated 38 percent of all remittances globally to their countries of origin in 2021. Migrants made up more than 3.5% of the population in 12 of the 20 countries with the highest number of COVID-19 cases, and in 9 of these countries the proportion of immigrants is more than 8% [3].

Despite success in the field of vaccination of the population, the pandemic continues to have a strong impact on the socio-economic development of countries due to the limited supply of goods and services, and the growing income gap between states.

At the same time, the Russian invasion of Ukraine increased the risks for the global economy and contributed to the rapid rise in prices for critical goods, especially for poor countries [4].

The war in Ukraine has already had, and will continue to have, a significant impact on migration flows. According to the UN, since the start of the war (February 24, 2022), more than 6.4 million refugees have left Ukraine. The largest number of Ukrainian refugees settled in: Poland (about 3.4 million), Romania (943 thousand), Hungary (627 thousand), Moldova (468 thousand), Slovakia (433 thousand) [5]. And in case of further escalation of hostilities, the number of refugees from Ukraine will only grow.

At the same time, there is also an indirect impact of the war in Ukraine on international migration. The sharp rise in food prices and its shortage will undoubtedly lead to famine in many of the poorest regions of the Earth, primarily in Asia and Africa, which will cause a new wave of emigration from these countries.

In this case, the countries of the European Union will face a situation that has never been seen before, when millions of refugees from Ukraine will be joined by an equal number of refugees from Central Asia and Africa.

REFERENCES:

1. IMF, World Economic Outlook Update, July 2021. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/07/27/world-economic-outlook-update-july-2021#Projections>
2. McAuliffe, M. and A. Triandafyllidou (eds.), 2021. World Migration Report 2022. International Organization for Migration (IOM), Geneva. Available at: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022.pdf>
3. Global Migration Data Portal, Migration data relevant for the COVID-19 pandemic, April 2022. Available at: <https://www.migrationdataportal.org/themes/migration-data-relevant-covid-19-pandemic>
4. World Bank, A War in a Pandemic: Implications of the Ukraine crisis and COVID-19 on global governance of migration and remittance flows, May 2022. Available at: https://www.knomad.org/sites/default/files/2022-05/Migration%20and%20Development%20Brief%2036_May%202022_0.pdf
5. The UN Refugee Agency, Operation Data Portal: Ukraine Refugee Situation. Available at: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Лукманова М. Б.

Рудненский политехнический колледж, Республика Казахстан

СОЦИАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ В СТРАНАХ ЕАЭС: СРАВНЕНИЕ И АНАЛИЗ

Анализ значений и динамики компонентов социального капитала стран ЕАЭС позволяет выявить существующие тенденции в развитии его структуры. В совокупности с информацией по динамике рейтингов это дает возможность оценить перспективы роста социального капитала в целом, и как следствие перспективы интеграционных процессов в рамках сообщества. Соотношение значений социального капитала стран ЕАЭС по данным на ноябрь 2020 года показано на рисунке 1. Диаграмма составлена автором на основании данных «Legatum Prosperity Index: Full 2020 Data Set» [1].

Диаграмма показывает явное лидерство Республики Казахстан. Превосходство величины социального капитала примерно на 20 % обеспечило стране значительно более высокое место в списке из 167 стран. В 2020 году Казахстан вошел в ТОП30 рассматриваемого рейтинга, в то время как Россия находится на границе первой сотни, а Беларусь даже за пределами ТОП100. При этом важно отметить, что распределение 2020 года не является случайным выбросом, и подтверждается динамикой рейтингов в течение последних пяти лет. На основе исследования существующих концепций социального капитала и методик его измерения определен структурный состав социального капитала, необходимый для сравнительного анализа по странам ЕАЭС. Последующий анализ компонентов показывает, что во всех странах распределение компонентов имеет много общего. Везде самый значительный вклад в итоговое значение социального капитала вносит компонент «личные и семейные отношения». Причем, во всех странах ЕАЭС

данный компонент существенно превосходит остальные составляющие. Исключение составляет только Армения с близким значением компонента «социальные сети».

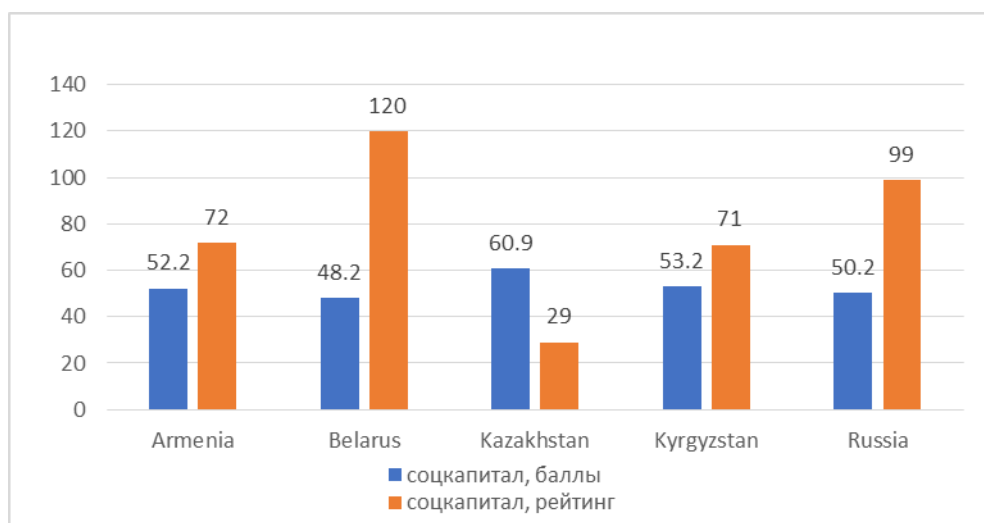

Рис. 1 Значение социального капитала и положение стран ЕАЭС в рейтинге Legatum Institute (167 стран)

Примечание – составлено автором по данным [1]

Для всех стран-участников ЕАЭС характерен низкий балл компонента «институциональное доверие». Такой же вывод можно сделать и в отношении компонента «гражданская и социальная активность». Во всех странах в 2020 году он показывает наименьший балл. Такое распределение по компонентам представляет собой классическую картину общества с неразвитым социальным капиталом. Граждане таких стран доверяют только близким людям, социально и политически инертны. С учетом этих фактов закономерен вывод о слабой поддержке обществом любых институциональных реформ, в том числе и реформ, обусловленных интеграцией в ЕАЭС. Действительно, при низком уровне доверия к национальным институтам маловероятен высокий уровень доверия к наднациональным институтам ЕАЭС. Провал по этому компоненту неизбежно ослабляет поддержку интеграционных процессов посредством воздействия по «вертикальному каналу». При существующей структуре и динамике компонентов социального капитала в странах ЕАЭС целесообразна разработка мероприятий по увеличению доверия к национальным институтам. Разработка таких мероприятий представляет отдельную сложную задачу и выходит за пределы данного исследования.

Результаты исследования не свидетельствуют о наличии единого мощного центра влияния на социальный капитал пяти республик. Разнонаправленный характер зависимостей, различные темпы и направления изменения рейтингов на рисунке 2 не позволяют сделать вывод о наличии какого-либо существенного влияния наднациональных институтов ЕАЭС на величину социального капитала в странах-участниках. Это указывает на изолированность институтов ЕАЭС, их незначительную в сравнении с национальными институтами роль в формировании компонентов социального капитала.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ И ЛИТЕРАТУРЫ

1. Legatum Prosperity Index 2020 [Электронный ресурс]. URL: <https://www.prosperity.com/about/resources> (дата обращения: 10.12.2020).

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

В сучасних реаліях на інвестиційну привабливість та оцінку вартості компанії, окрім передбачуваних чинників таких, як ринкова вартість активів, структура капіталу та прогнозовані майбутні доходи, великий вплив має розкриття інформації щодо наявності та якості запровадження норм корпоративної соціальної відповідальності (CSR) та критеріїв екологічної та керівничої свідомості (ESG).

Згідно з визначенням ЮНІДО (United Nations Industrial Development Organisation) - спеціальної установи ООН з питань запровадження стійкого індустріального розвитку, корпоративна соціальна відповідальність (CSR – corporate social responsibility) - це концепція управління, згідно з якою компанії інтегрують соціальні та екологічні аспекти у свої бізнес-операції, завдяки чому взаємодіють із зацікавленими сторонами. КСВ зазвичай розуміється як спосіб, за допомогою якого компанія досягає балансу між економічними, екологічними та соціальними намірами і водночас звітує про них перед стейкхолдерами та акціонерами [1].

Схожий, проте не тотожний, сенс несе в собі поняття комплексу Екологічних, Соціальних та Керівничих критеріїв – ESG (Ecological, Social, Governance). Інститут Корпоративних Фінансів надає терміну наступну дефініцію: ESG - це поєднання трьох критеріїв, які є основою для оцінки впливу стійкості та етичних практик певної компанії [2].

Лексично відмінність термінів влучно описує наступна цитата: «У той час як CSR спрямована на те, щоб зробити бізнес ще більш підзвітним, критерії ESG роблять зусилля цієї справи більш вимірними» [3]. Іншими словами запровадження ESG характеризується прагненням досягти чітко визначених цілей згідно конкретних часових обмежень.

Важливо відзначити, що не дивлячись на свій альтруїстичний, на перший погляд, прояв - запровадження норм КСВ та ESG не є філантропією чи благодійністю з боку компанії, єдиним наслідком яких може бути покращення іміджу та репутації бренду та лояльність клієнтів. Адже в довгостроковій перспективі, окрім визнання з боку інвесторів та суспільства, в цілому, КСВ та ESG приносять вигоду компаніям.

Серед переваг, які є наслідком запровадження компаніями ESG та КСВ: розширений доступ до капіталу та ринків; збільшення продажів та прибутку; економія операційних витрат; підвищення продуктивності та якості; ефективна база людських ресурсів; зниження ризиків в довгостроковій перспективі.

Критерії ESG можна використовувати для оцінки того, наскільки компанія дотримується поставлених цілей у сфері сталого розвитку та корпоративної відповідальності, запроваджених нормами КСВ. Більш складні для вимірювання показники під гаслом КСВ включатимуть детальну поінформованість співробітників про екологічний і соціальний вплив компанії на зовнішнє середовище. Отже ESG можна характеризувати, як більш кількісний критерій, тоді коли КСВ – як якісний.

Існує безліч досліджень, щодо впливу соціально активної поведінки бізнесу на фінансові показники.

Емпіричне дослідження «Вплив ESG/CSR на вартість капіталу на прикладі компаній США» свідчить про негативну істотну кореляцію між критеріями ESG та CSR та середньозваженою вартістю власного та боргового капіталу компанії, тобто зі зростанням оцінки якості впроваджених ESG, знижується вартість вкладеного капіталу компаній WACC – сума витрат на забезпечення всіх джерел фінансування. без сумнівів можна визначити, як сприятливий [4].

За висновками експертів консалтингової компанії McKinsey: корпорації, які не якісно впровадили екологічні, соціальні та керівничі критерії, при інших рівних умовах швидше, спостерігатимуть матеріально несприятливі події. Наприклад при розкритті недостовірної інформації ESG ринкова капіталізація компаній різко знижувалася. Щодо тих компаній, які підвищують свою цінність за допомогою ESG, то вони швидше відкривають нові ринки, оптимізують інвестиції та власні активи, підвищуючи свою продуктивність [5].

Підсумовуючи вищенаведене: все більшого значення для стійкості та стабільності компаній набувають саме їх нефінансові показники, серед яких соціальні, екологічні та керівничі критерії. Інвестори виокремлюють ці фактори задля оцінки можливих перспектив зростання та розвитку компаній, а також протидії ризикам, з якими вони стикаються. Проблематика соціальної та екологічної відповідальності компаній стає дедалі актуальнішою в світлі поглиблення глобальних проблем. В цих реаліях створився розділ інвестування в сталий розвиток соціально та екологічно-свідомого бізнесу – ESG-інвестування, популярність якого набирає обертів з кожним роком, розповсюджуючи позитивні для світу тенденції та запроваджуючи суспільно корисні стандарти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. United Nations Industrial Development Organisation. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unido.org>
2. Офіційний сайт Інституту Корпоративних Фінансів. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://corporatefinanceinstitute.com>
3. Piyush Gupta RHTLaw Asia LLP, Law Business Research article «UNDERSTANDING AND ADOPTING ESG – AN OVERVIEW»
4. Agnieszka Piechocka-Kałużna¹, Agnieszka Thuczak², Paweł Łopatka³ «The Impact of CSR/ESG on the Cost of Capital: A Case Study of US Companies» European Research Studies Journal /Volume XXIV, Special Issue 3, 2021 pp. 536-546
5. Witold Henisz, Tim Koller, and Robin Nuttall(2019) «Five ways that ESG creates value» McKinsey Quarterly.URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/five-ways-that-esg-creates-value>

к.політ.н., доц. Кройтор А. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ТРАНЗИТ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ ДЕМОКРАТІЇ ТА ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Сучасна війна Російської федерації проти України, яка розпочалась в 2014 році, а з 24 лютого 2022 року перейшла в повномасштабне вторгнення, ще раз засвідчила кризу світової демократії. Зокрема війна підштовхнула до перегляду концепцій демократизації та тези про те, що глобалізаційні процеси так чи інакше сприяють демократичному транзиту у автократіях. Однак глобалізаційний процес, а саме конструювання глобального ринку, призвів до широкомасштабних торгівельних взаємодій демократій та автократій.

Такі автократичні режими як російський здобули можливість вільної торгівлі своєю сировиною з західними демократіями, отримавши доступ до передових технологій. Натомість еліти демократій, здобувши доступ до дешевих енергоресурсів, мали можливість не розв'язуючи питання їх енергозалежності від автократій, отримувати перемогу у виборчих кампаніях в свої державах. Таким чином електоральний капітал кожної із правлячих партій, чи то лідерів у Європі став вищим за демократичні цінності.

Заколісані електоральними успіхами правлячі еліти Німеччини, Франції, Угорщини заради отримання позитивної громадської думки щодо своїх успіхів у внутрішній політиці, закривали очі на порушення прав людини у Росії, Китаї, адже ресурси цих держав вкрай важливі для стабільності економіки перших, а отже і стабільності влади правлячих еліт європейських демократій.

Таким чином під західні санкції потрапляли ті автократії, які не здатні були чинити вплив на економіки демократій, натомість посилювалась залежність останніх від автократичних режимів, які стали сировинним джерелом економічного процвітання демократичних держав. Водночас Росія отримала можливість впливати не лише на економіки демократичних держав Європи алей лояльність громадської думки її громадян, адже жодна з держав Західної Європи не прагнула обмежувати інформаційний вплив путінського режиму, що здійснювався через ЗМІ, які діяли в інформаційному просторі європейських країн.

Про зростаючий вплив авторитарних режимів у сучасній світовій економіці свідчать такі дані: «Близько 2/3 глобальних валютних резервів припадає на автократії, понад 25% глобального ВВП виробляється в країнах, що не класифікуються як демократії, понад 30% глобальної торгівлі припадає на країни, де суттєво обмежені права, а прямі іноземні інвестиції у такі країни не поступаються показникам торгівлі»[3].

Таким чином глобалізація не сприяє демократизації у автократичних режимах, але й посилює авторитарні тенденції у політиці правлячих еліт таких держав. Путінський режим став яскравим прикладом зворотного процесу у політичному транзиті російської країни. Успіхи в експорті російських енергоресурсів та залежність від них країни Європи лише сприяли посиленню авторитарного режиму в Росії та ліквідації залишків ознак демократії.

Отож тривалий час домінуюча в теорії транзитології думка про те, що глобалізація сприяє демократизаційним процесам сьогодні ставиться під сумнів практикою посилення авторитаризму і війною Росії проти Грузії у 2008 році, та України з 2014 року. Досить в'яла світова реакція на порушення міжнародного права з боку Російської федерації у 2014 році дозволила Путіну, під гучні овації російського суспільства, розпочати пряме вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року.

Війна почала змінювати суспільну свідомість громадян України, а сучасна її стадія зумовила зростаючу консолідацію Українського суспільства навколо ідеї державності та правлячої політичної сили зокрема Президента України В. Зеленського. Варто зазначити що у 2019 році чинний президент здобув шалену підтримку українських громадян – 72%, а його політична партія, локомотивом рейтингу якої він був, у результаті виборів сформувала монобільшість у Верховній Раді. Однак електорального розколу подолати не вдавалось внаслідок поляризації українського суспільства, крім того рейтинг діючого президента стрімко падав і на початку лютого 2022 р. становив 24,6% (президентський рейтинг), а рейтинг довіри – 41% серед опитаних респондентів[1].

Тривалий час українське суспільство не було консолідованим, а еліта була фрагментованою. Поляризація вітчизняного політикуму відбувалась по умовній осі проукраїнські (водночас проєвропейські політичні партії) та проросійські політичні сили[5]. Таким чином кожні вибори спричиняли зміну політичного курсу держави від прагнення до вступу в НАТО та ЄС до нейтрального статусу держави і відмови від євроінтеграції та інтеграції в російський політико-економічний простір, що не сприяло стабільності зовнішнього курсу України і підривало до неї довіру з боку держав об'єднаної Європи та НАТО. В цілому така поляризація суспільства жодним чином не сприяла успішній політичній трансформації.

Адже, як зазначають більшість транзитологів суспільна, або національна консолідація є обов'язковою, початковою складовою політичного транзиту. Оскільки завдяки цьому в умовах політичної трансформації суспільство здатне подолати основні

кризи цього процесу. Варто зазначити, що український транзит відрізняється від більшості країн посткомуністичного табору тим, що він передбачав декілька трансформаційних цілей, зокрема: інституціоналізацію незалежної держави, формування політичної нації (національна консолідація) і зрештою демократизація[4].

Таким чином у перші роки незалежності була інституціолізована державність. Відбулось конструювання демократії, з значними проблемами, адже мали місце відкоти та посилення авторитарних тенденцій за часів Л.Кучми та В. Януковича. Проте демократичний процес, що поновився в 2014 році мав також складності, адже так і не було досягнуто консолідації суспільства. Зокрема в українському суспільстві так і не сформовано було спільної історичної пам'яті, спільних демократичних цінностей та бачення зовнішньополітичного курсу держави. Велика частина населення залишалась під впливом радянської ідеології і так званого «руського міра», голосуючи на виборах за проросійський сегмент партійної палітри держави.

Однак 24 лютого 2022 року стає новою віхою у процесі консолідації українського суспільства, відбувається переоцінка цінностей та відрив від російського нарративу історичної пам'яті. В умовах повномасштабної російської агресії відбулося формування української нації та консолідація політичної еліти. Однак це не є повною запорукою того, що зрештою демократичний транзит для України відбудеться успішно. Адже такі події як війна спричинюють переривання демократичного процесу і створюється ризик що після війни демократичний транзит може не завершитися, у випадку якщо демократичні цінності не закріпились у політичній свідомості громадян. Наявність зовнішнього ворога, у даному випадку Російської федерації, об'єднало українське суспільство навколо чинного президента, рейтинг підтримки якого становить 93% [2].

А воєнний стан, з зрозумілих причин, забезпечив єдиний інформаційний простір для правлячої політичної сили, обмеживши критику з боку опозиції. За таких обставин, перемога у війні (у якій немає сумнівів), сприятиме посиленню електорального капіталу правлячої еліти і, зокрема В. Зеленського. У такому випадку якщо діючий президент та його партія візьмуть курс на розбудову демократії успішність транзиту неминуча. Однак, якщо правляча політична сила піддасться спокусі узурпації владних повноважень, обмеженню демократичної, проукраїнської опозиції, на фоні наявності харизматичного політичного лідера, що вже став символом України, може відбутися згорання демократичного транзиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Електоральні настрої населення (11-18 лютого 2022) [Електронний ресурс] // Соціологічна група «Рейтинг» – Режим доступу до ресурсу: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/elektoralnye_nastroeniya_naseleniya_11-18_fevralya_2022_goda.html.
2. Загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (1 березня 2022) [Електронний ресурс] // Соціологічна група «Рейтинг» – Режим доступу до ресурсу: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_1_marta_2022.html?fbclid=IwAR2LvNLxicdO0OIdLoQF3NvHPpAfi7PbbV2GjIHv2IzTSinKBF74u6GzFz4
3. Козюк В. Глобалізація та демократія: тернистий шлях взаємозв'язку [Електронний ресурс] / В. Козюк // Вокс Україна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://voxukraine.org/globalizatsiya-ta-demokratiya-ternistyj-shlyah-vzayemovz-yazku/>
4. Кройтор А. Моделі демократичних переходів та практика їх застосування у пострадянських країнах /А. Кройтор [Електронний ресурс] // Актуальні проблеми політики. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/view/174/149>

5. Кройтор А. Особливості розв'язання конфліктів та управління конфліктами у пострадянських країнах(на прикладі Молдови, Грузії, України) / А. Кройтор, Ю. Завгородня, А. Пехник. // Актуальні проблеми політики. – 2019. – №64. – С. 118–132. Режим доступу: <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/view/190/187>

*к.е.н., доц. Ніколаєв Ю. О., Сасюк Н. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ МЕРЕЖ У СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ БІЗНЕСІ

Аналіз десятків літературних джерел дозволив нам зробити наступне авторське визначення економічного кластеру: Економічний кластер – це географічно окреслена концентрація взаємозалежного бізнесу, активних каналів для збуту, діалогу та взаємодії, в межах якої поділяються загальні можливості та ризики. З іншого боку, сучасною формою міжфірмової кооперації є бізнесові мережі. Згідно діючих нині стандартів ЮНІДО, найчіткіше визначення економічного кластеру потребує пошуку якісних критеріїв, на базі яких проводиться відповідний статистичний економічний аналіз, - таких, як: географічна концентрація зайнятості та виробництва, коефіцієнти локалізації (для порівняння даного рівня спеціалізації зі середнім по країні), міжгалузевий аналіз (для оцінки локальних потоків виробництва та споживання), промислові класифікації галузей, характеристики економічних агломерацій й транснаціональних торгових та інвестиційних потоків [1].

Незважаючи на міжкраїнові істотні відмінності, для економічно розвинутих держав Європи можна, проте, виділити ряд ключових характерних рис функціонування кластерних мереж:

- кластерна політика розглядається як засіб стимулювання регіонального економічного розвитку і структурних зрушень, часто в межах активної регіональної інноваційної політики;
- така політика будується на принципах ефективної кооперації бізнесу;
- кластерна політика робить акцент на зв'язку підприємств з регіональною технологічною інфраструктурою і регіональною економікою, - що, у свою чергу, сприяє створенню або вдосконаленню вже існуючих регіональних інноваційних систем;
- акцентування ролі державних та громадських організацій в якості посередників при утворенні мереж між фірмами та спільних проектів;
- удосконалення інноваційних можливостей, управління знаннями на підприємствах і т.п.;
- застосування механізмів утворення в регіональних кластерах специфічних для даного регіону факторів виробництва та системи спеціальних знань.

Ефективне використання кластерних мереж демонструє й неєвропейський досвід – перш за все, таких промислово і кластерно розвинених країн, як США, Японія, Китай. Так, в США більше половини підприємств працюють за кластерною моделлю виробництва – підприємства кластерів знаходяться у суміжних регіонах і максимально використовують їх природний, кадровий та інтеграційний потенціали. Американські інноваційні промислові кластери в секторі виробництва споживчих товарів забезпечили лідерство країни в сільському господарстві, виробництві упаковки та засобів механізації (галузі-постачальниці) поряд з успіхами в галузі реклами та фінансовому секторі (галузі-споживачі). Подібні кластери в секторі побутової електроніки дозволили США зберегти лідерство у виготовленні логічних мікрокомпонентів, які використовуються в комп'ютерах, телекомунікаційному обладнанні та військовій електроніці.

Економетричний аналіз трансформаційних процесів всередині кластерів у сучасному світовому господарстві нами був проведений на основі статистичних даних, які містяться у «Доповідях про світові інвестиції» Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) за

1995 — 2022 роки [2]. Вибрані нами з джерела [2] для побудови регресійної моделі річні статистичні дані за 28 років (1994 — 2021 р.р.) були використані для побудови лінійного рівняння регресії (1):

$$Y = 13,0463 * X_1 - 1,01574 * X_2 + 0,126103 * X_3 + const \quad (1)$$

(8,140***)   (-1,959*)   (3,697***)

У рівнянні (1):

Y – Кількість транзакцій зі злиттів і поглинань;

X₁ - Кількість материнських компаній;

X₂ - Імпорт глобальних прямих іноземних інвестицій;

X₃ - Загальні активи іноземних філій.

Представлена модель (1) апроксимує відповідні статистичні дані та може бути використана для подальших цілей прогнозування. Економічне значення побудованої нами моделі (1) доводить, що, якщо у світовій економіці значного розвитку отримують загальні активи іноземних філій всередині діючих кластерів, - то збільшиться і кількість транзакцій зі злиттів та поглинань. Такий самий ефект має і кількість материнських компаній, яка теж стимулює зростання кількості транзакцій зі злиттів та поглинань. Зворотній зв'язок із імпортом глобальних прямих іноземних інвестицій можна пояснити погіршенням стану платіжних балансів країн — отримувачів цих інвестицій, - у зв'язку з неминучими процесами репатріації прибутків іноземних інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Clusters and Networks Development Program / UNIDO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unido.org/index.php?id=o4297>. - 09.05.2022. – Заголовок з екрану.
2. UNCTAD. World Investment Report 1993 - 2021: Promoting Linkages, United Nations, New York, 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2022_en.pdf. - 09.05.2022. – Заголовок з екрану.

к.е.н., доц. Ніколаєв Ю. О., Попов В. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ ДЕМПІНГУ ТА АНТИДЕМПІНГОВИХ ПРОЦЕДУР НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ І ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Вибір теми дослідження пояснюється її актуальністю. З першого боку, в умовах поглиблення процесу глобалізації і зростання ролі та обсягів загальної світової торгівлі, особливого значення набуває посилення впливу лібералізації умов торгівлі на обсяги світових інвестиційних і торговельних потоків [1]. З другого боку, в сучасних умовах регіональних військово-політичних і економічних криз, зменшення відповідних торговельних можливостей, - природньою реакцією місцевих бізнесових і урядових кіл є підсилення національних протекціоністських заходів. Використовуються три інструменти - антидемпінгові, антисубсидійні (компенсаційні) та спеціальні захисні (проти масованого імпорту) заходи. На думку дослідника Агарвал Арадна, з цих трьох інструментів найпоширенішими є засоби боротьби з демпінговим імпортом [2].

Провівши дослідження основних факторів, що впливають на зовнішньоторговельний оборот між Україною і ЄС (Trade), та сформувавши базис основних взаємопов'язаних показників, можемо перейти до побудови моделі вказаного взаємозв'язку. На нашу думку, в даній ситуації найбільш доцільним є застосування саме

панельної регресії, оскільки саме панельні дані являють собою двомірні масиви даних, в яких один з вимірів є просторовим (за показниками), а інший – часовим (за моментом часу), що дозволить здійснити побудову моделі впливу факторів на зовнішньоторговельний оборот одночасно для як для України, так й для ЄС.

Об'єктами спостереження є Україна та ЄС (2 об'єкти). Інтервал спостережень становить 1 рік, розглянутий період 10 років (2012 – 2021 рр.) для всіх змінних. Структура даних є панельною. Кількість спостережень становить 20 одиниць, залежною змінною обрано показник річного зовнішньоторговельного обороту між Україною і ЄС. Основним джерелом даних є офіційний інтернет-сайт Світової організації торгівлі.

Отримана нами модель панельної регресії має наступний вигляд:

$$\text{Trade} = - 13,4816 - 0,9183 * \text{ADI} + 0,003 * \text{BOP} - 1,4137 * \text{EXR} \quad (1)$$

де: Trade – зовнішньоторговельний оборот між Україною і ЄС;

ADI – кількість ініційованих антидемпінгових розслідувань між Україною і ЄС;

BOP – сальдо платіжного балансу України;

EXR – обмінний валютний курс гривні до євро.

Таким чином, найбільший вплив на зовнішньоторговельний оборот між Україною і ЄС здійснює обмінний валютний курс гривні до євро. При цьому, зростання кількості ініційованих антидемпінгових розслідувань між Україною і ЄС, а також підвищення значення показника EXR мають негативний вплив на зовнішньоторговельний оборот між Україною і ЄС. В той же час, проведене дослідження дозволяє зробити висновки, що зростання сальдо платіжного балансу України має позитивний вплив на величину зовнішньоторговельного обороту між Україною і ЄС.

Підводячи підсумки проведеному аналізу, можемо говорити про високий рівень достовірності побудованої нами прогностичної моделі, однак для подальшого практичного застосування органам державного регулювання зовнішньої торгівлі варто буде здійснювати її доопрацювання з включенням специфічних для даного конкретного етапу розвитку торговельних відносин між Україною і ЄС параметрів (змінних) – з метою підвищення точності отримуваних з її допомогою прогностичних оцінок і, як наслідок, заради підвищення ефективності управлінських рішень, які будуть прийматися на основі отриманих за допомогою вказаної моделі прогнозів.

Як впливає з побудованої нами моделі (1), кількість ініційованих антидемпінгових розслідувань між Україною і ЄС має зворотну залежність із зовнішньоторговельним оборотом. Тобто зростання кількості таких розслідувань призведе до скорочення обороту торгівлі між Україною і Європейським Союзом. Це пояснюється тим, що при зростанні кількості антидемпінгових розслідувань зменшується мотивація експортерів та імпортерів до взаємної торгівлі. Звідси витікає, що як Україна, так й ЄС об'єктивно мають бути зацікавленими у подальшому скороченні кількості проявів демпінгу та відповідних антидемпінгових процедур у взаємній торгівлі. Нами пропонується створення спільної постійної антидемпінгової комісії Україна — ЄС, яка б займалася подібними проблемами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Trade and investment flows / World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/topic/trade?locations=1W>. - 13.05.2022. – Заголовок з екрану.
2. Agarwal Aradhna. The GATT/WTO Anti-dumping Agreement and Developing Countries / Aradhna Agarwal. - New Delhi: Oxford University Press, 2021. - 432 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780195689273.001.0001/acprof-9780195689273>. - 13.05.2022. – Заголовок з екрану.

ЕКОНОМІЧНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ГРЕЦІЇ ВІД ЕНЕРГЕТИЧНИХ НОСІВ РОСІЇ: ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Голова ЄЦБ Крістін Лагард в інтерв'ю словенському сайту «Delo», коментуючи «неприйнятне та невиправдане вторгнення Росії» [4], зазначила, що війна в Україні має економічні наслідки за її межами, виявивши глибоку вразливість Європи в енергетичній безпеці, оскільки країни ЄС мають високий ступінь залежності від Росії в енергопостачанні. Зокрема, у 2020 р. ЄС імпортував понад 40% загального обсягу поставок газу саме з Росії, натомість останнім часом ситуація суттєво покращилася, підкреслила пані Лагард.

Під час надзвичайної наради міністрів енергетики ЄС, що відбулася 28 лютого 2022 р. під тягарем бурхливих подій в Україні через російське вторгнення, обговорювалося питання пошуку альтернативних джерел енергії у разі відповіді Росії на економічні санкції Заходу через обмеження поставок газу на старий континент. У 2020 р., за даними British Petroleum Corp., Європа імпортувала 326 млрд м³ природного газу, з яких 211,3 млрд м³ по трубопроводах і 114,8 млрд м³ скрапленого природного газу. У тому ж році імпорт з Росії склав 185 млрд м³ (167,7 млрд м³ по трубопроводах і 17,2 млрд м³ у скрапленому вигляді) – обсяг європейського імпорту з Росії включає як імпорт до Туреччини, так і до Великобританії – тому від'єднання від російського газу означає заміну цього обсягу природним газом із інших країн-експортерів [5].

Стосовно негайних заходів щодо незалежності ЄС від російського газу, рада міністрів енергетики розглянула скраплений природний газ та його потенціал як життєздатну альтернативу, оскільки імпорт із США, Катару, Алжира, Нігерії та ін. країн здійснюється у значних обсягах. Проблема полягає в можливості зберігання та регазифікації скрапленого природного газу (СПГ), оскільки Європа ніколи раніше не проводила єдиної політики в цій галузі й кожна з країн Євросоюзу приймала власні незалежні рішення.

Із 27 лише 9 держав-членів ЄС були активними в сфері виробництва СПГ, проте вони демонструють значну неоднорідність. 1-е місце обіймає Іспанія, маючи заводи зі скраплення природного газу потужністю 70 млрд м³ на рік, але її можливості зі транспортування газу до інших країн Європи обмежені. У Греції працює станція «Ревітуса» потужністю 7 млрд м³ на рік, але з приєднанням до неї станції «Александруполі» її місткість може збільшитися вдвічі. Загалом потужності для зберігання та регазифікації СПГ в ЄС становлять 170 млрд м³ на рік, тоді як із Великобританією та Туреччиною ця потужність значно зростає (~240 млрд м³ на рік). Однак, СПГ лише частково заповнює ту прогалину, яка залишилась через енергетичну залежність від Росії.

Згідно з резолюціями, прийнятими 30 березня 2022 р. на позачерговому засіданні Комітету антикризового управління Міністерства природи та енергетики Греції під керівництвом міністра Костаса Скрекаса, оголошено про попередній аналіз витрат і корисність додавання плавучого резервуару до вже існуючого Revithoussa LNG Terminal, розташованого в 500 м від узбережжя Агія Тріада, 45 км західніше Афін. «Ревітуса» є 1 з 28 відповідних станцій скрапленого природного газу, які зараз працюють у Середземномор'ї та в Європі. Термінал призначений для прийому танкерів СПГ, збору, зберігання та газифікації [3]. Корисність плавучого резервуару полягає не тільки в тому, що ємність сховища може буде наповненою майже вдвічі більше попереднього, але і в тому, що підвищиться гнучкість ланцюга поставок СПГ. Отже, збільшиться кількість швартування суден у період, коли через військові дії в Україні зростатиме міжнародний

попит на вантажі СПГ, а також у період, коли стаціонарні резервуари вже заповняться [8].

Наприкінці квітня 2022 р. уряд Греції зібрався на позачергову нараду в резиденції прем'єр-міністра країни К. Міцотакіса, де за його участі було розглянуто низку сценаріїв розвитку подій кінця травня цього року на випадок, якщо Москва перекриє газовий кран для Афін. Стосовно питання чергових виплат російському «Газпрому», які мають бути здійснені Грецією в 3-й декаді травня, урядовці підкреслили, що до того часу вони з'ясують ставлення інших європейських держав до цієї проблеми. «Платежі здійснюються в євро, які, відповідно до нових вимог Росії, перетворюються на іншому рахунку в рублі, зміцнюючи тим самим рубль. Питання є в тому, чи порушуються санкції, до яких, треба зауважити, не входить переривання закупівлі природного газу через наслідки, які воно матиме для європейських економік. У будь-якому випадку, Греція є і залишиться у енергетичній безпеці» [2], зазначили урядовці.

Міністерство енергетики Греції розробило план із задоволення потреб країни. Серед сценаріїв відповідних дій є такі: 1) Національний системний оператор природного газу «DESFA» і надалі сприятиме поповненню сховища терміналу скрапленого природного газу «Ревітуса»; 2) Розглядається збільшення потоків газу через «Trans Adriatic Pipeline», призначений для транспортування азербайджанського газу з Каспію до Європи через Грецію, Албанію, Адріатичне море та Італію; 3) Державна Енергетична Корпорація Греції «ΔΕΗ» підготувала річний план зі збільшення на 50% протягом 2-х років видобутку бурого вугілля задля його постачання на електростанції; 4) П'ять електростанцій, що наразі працюють на природному газі, потужністю 1,7 ГВт вже готові до роботи на дизельному паливі; 5) Продовжуватиметься розвиток підводного газового сховища у м. Кавала (Північна Греція) тощо.

Розроблений план також включає добудову критичної інфраструктури, що підвищить енергетичну безпеку країни, як-от: електричне з'єднання з сусідніми країнами – прокладання підводного силового кабелю між Грецією, Кіпром та Ізраїлем у межах проекту «EuroAsia Interconnector», а також здійснення проекту «EuroAfrica Interconnector» – прокладання підводного силового кабелю, який має з'єднати Грецію з Єгиптом [6]; розвиток нових терміналів СПГ усюк м. Александруполі та м. Коринф, створення газопроводу-інтерконектору, що з'єднає Грецію і Північну Македонію тощо.

Формування спільної європейської лінії щодо санкцій було болісною справою, враховуючи велику залежність від російської нафти країн Центральної Європи без доступу до її надходження морським шляхом, які все ще покладаються на інфраструктуру колишнього «Східного блоку», таку як російський нафтопровід «Дружба». Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан охарактеризував ембарго як «атомну бомбу для угорської економіки», що покриває 44,6% своїх потреб у нафті з Росії, тоді як для менш галасливої Словаччини відповідна цифра досягає вражаючих 78,4% [7].

За останньою інформацією, пропозиції Єврокомісії передбачають припинення поставок російської сирої нафти протягом 6 місяців, а продуктів її переробки, наприклад, дизелю до кінця 2022 р. – різниця в 2 місяці обумовлена тим, що залежність від російського дизельного палива набагато сильніша, оскільки відповідає 1/2 європейських потреб. Для найбільш уразливих країн надано відповідні продовження: до кінця 2024 р. для Угорщини і Словаччини та до червня 2024 р. для Чехії. Водночас Німеччина, за підрахунками, до кінця літа цього року теж знайде заміну російського імпорту нафти, припинивши свою участь у проекті «Північний потік-2» та приєднавшись до санкцій проти Росії.

Першорядне значення в цьому напрямку мала б повна заборона на транспортування російської нафти суднами під прапорами країн-членів ЄС. Однак, за джерелами німецького видання «Die Welt» з посиланням на дані лондонського судноплавного

регістру «Lloyd's List» наразі деякі грецькі судновласники постачають російську нафту в недоступні для російських суден порти, транспортуючи її танкерами під грецьким прапором. Зі 190 танкерів, що вирушили з російських портів протягом квітня 2022 р., 76 були під грецьким прапором. Таким чином, танкери з російською нафтою продовжують безперешкодно заходити до європейських портів, незважаючи на санкції ЄС. Зросла також кількість відправлень російської нафти до Індії, Китаю та Південної Кореї. За даними Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), Росія продовжує щодня експортувати 7 млн барелів нафти та нафтопродуктів [11]. Проте, на початку травня було представлено вже 6-й пакет санкцій ЄС, що включатиме ембарго на російську нафту. «Це буде повна заборона всього імпорту російської нафти – танкерної та трубопровідної, сирої та переробленої», – повідомила голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйєн. Наразі ж Греція, що має найбільший у світі танкерний флот із 716 суден, виступає проти заборони, пославшись на важливість танкерного бізнесу для країни, пише «Die Welt» [10].

На газовому рівні також існує дуже велика взаємозалежність Євросоюзу і Росії. За словами аналітиків німецького порталу «Eurointelligence», Путін, ймовірно, першим перекриє потік газу на Захід із міркувань негайної політичної користі, оскільки Єврокомісія зазначає, що схема купівлі газу в рублях є порушенням санкцій. Ось, чому стратегічною метою «DEPA Commercial» – державної корпорації, що здійснює розподіл природного газу в Греції (її дочірня компанія «DESFA» займається тільки транспортуванням природного газу в Греції), – є подальше забезпечення своїх клієнтів достатньою кількістю природного газу за конкурентними цінами з надійних та диверсифікованих джерел, максимізуючи безпеку постачання. У своїй роботі «DEPA Commercial» спирається на низку довгострокових контрактів на постачання газу, підписаних не тільки з російським «Gazprom Export», але й з турецькою компанією «BOTAS», алжирською «Sonatrach» та азербайджанською «AGSC». У той же час «DEPA Commercial» підтримує контакти з потенційними новими постачальниками, які мають власні виробничі потужності в регіоні Східного Середземномор'я. Відповідно до цього, «DEPA Commercial» розвиває важливі проекти, такі як газопроводи «IGI Poseidon» (підводне з'єднання Греції та Італії) та «EastMed pipeline» (підводне з'єднання газових родовищ Східного Середземномор'я з Грецією [9]). Угоду про будівництво останнього було підписано Грецією, Кіпром та Ізраїлем 2 січня 2020 р. в Афінах. Передбачалося, що це забезпечить постачання енергоносіїв із ізраїльського родовища «Левіафан» та кіпрського родовища «Афродіта» через острови Кіпр та Крит до континентальної частини Греції, а в майбутньому і до Італії [1].

Виходячи з вище зазначеного, російсько-українська війна стала тригером, змусивши Грецію та інші країни-члени ЄС розглядати альтернативні джерела постачання енергоносіїв, щоб жодна третя країна не змогла дестабілізувати європейський енергетичний ринок. Отже, Європа, спираючись на 6-й пакет санкцій, покликана до подальшої диверсифікації імпорту енергоносіїв задля зміцнення її енергетичної незалежності від Росії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кэйдж Кэтти. Кипр, Греция и Израиль в очередной раз обсудили поставки природного газа. URL: <https://cyprusbutterfly.com.cy/news/kipr-grecziya-izrail-ocherednoj-obsudili>
2. Γκάτσιος Δημήτρης. Οι αποφάσεις στο Μαξίμου για την ενεργειακή επάρκεια και το μήνυμα καθυσχασμού. URL: <https://www.capital.gr/politiki/3630545/oi-apofaseis-sto-maximou-gia-tin-energeiaki-eparkeia-kai-to-minuma-kathisuxasmou>
3. Εγκατάσταση ΥΦΑ. URL: <https://www.desfa.gr/national-natural-gas-system/lng-facility>
4. Η ενεργειακή ασφάλεια είναι η Αχίλλειος Πτέρνα της Ευρώπης / OT.gr Newsroom. Λαγκάρντ. URL: <https://www.ot.gr/2022/05/08/energeia/lagkarnt-i-energeiaki-asfaleia-einai-i-axilleios-pterna-tis-eyropis/>

5. Ματσαγγάνης Γιώργος Μανάλης-Μάνος. Υγροποιημένο φυσικό αέριο ως εναλλακτική του Ρωσικού φυσικού αερίου. URL: <https://www.ot.gr/2022/03/03/apopseis/experts/ygropoiimeno-fysiko-aerio-os-enallaktiki-tou-rosikou-fysikou-aeriou/>
6. Μετά τον EuroAsia Interconnector, έρχεται ο EuroAfrica Interconnector. URL: <https://cyprusbutterfly.com.cy/news/kipr-grecziya-izrail-ocherednoj-obsudili>
7. Ράπτης Κώστας. Πού οδηγεί το ενεργειακό μπρα-ντε-φερ Ε.Ε.-Ρωσίας. URL: <https://www.capital.gr/diethni/3632682/pou-odigei-to-energeiako-mpra-nte-fer-e-e-rosias>
8. Χρήσιμη η προσθήκη πλωτής δεξαμενής υγροποιημένου αερίου στη Ρεβυθούσα / Πηγές ΔΕΣΦΑ URL: <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3625127/piges-desfa-xrisimi-i-prosthiki-plotis-dexamenis-ugropoiimenou-aeriou-sti-rebuthousa>
9. Веб-сайт Depa.gr. URL: <https://www.depa.gr/emporio-fysikou-aeriou/>
10. Греция продолжает поставки российской нефти морем, несмотря на санкции / Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/ru/die-welt-greciya-prodolzhaet-postavki-rossijskoj-nefti-morem-nesmotrya-na-sankcii/a-61728470>
11. Лавришин Юлия. Греческие судовладельцы развозят российскую нефть в закрытые для России порты. URL: <https://zn.ua/WORLD/hrechskie-sudovladeltsy-razvozjat-rossijskuju-neft-v-zakrytye-dlja-rossii-porty.html>

*к.е.н. Шамін М. В.
ТОВ «Одемара», м. Одеса*

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА ОБСЯГИ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

Від ефективності функціонування морських портів України, рівня їхнього технологічного та технічного оснащення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури сучасним міжнародним вимогам залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку, особливо враховуючи їхнє розташування на напрямках міжнародних транспортних коридорів. Беручи до уваги імідж України як морської держави, високий експортний потенціал вантажів чорних металів, вугілля, залізородного концентрату та зернових вантажів; вигідне розташування морських портів для забезпечення транзитних вантажопотоків, необхідно забезпечити конкурентоспроможність портової галузі, що задовольняє потреби національної економіки у транспортному забезпеченні. Проте несприятливі умови сьогодення, які спричинені нападом Російської федерації на Україну, призвели до блокування діяльності українських морських і річкових портів, що призводить до значних втрат суб'єктів господарювання зазначеної сфери.

На даний час, відповідно даних Державної служби статистики України, кількість діючих суб'єктів господарювання, які зареєстровані за основним видом економічної діяльності 50 «Водний транспорт», у тому числі 50.10 «Пасажирський морський транспорт», 50.20 «Вантажний морський транспорт», 50.30 «Пасажирський річковий транспорт», 50.40 «Вантажний річковий транспорт», складає 255 суб'єктів господарювання (табл. 1).

На кінець 2020 року 34,9% від загальної кількості діючих суб'єктів господарювання водного транспорту складають суб'єкти господарювання вантажного морського транспорту, 14,12% - вантажного річкового транспорту. При цьому 50% суб'єктів господарювання – це фізичні особи-підприємці, які переважно функціонують у пасажирському морському та річковому транспорті. За даними Фонду державного майна України за основним видом економічної діяльності 50 «Водний транспорт» у Єдиному реєстрі об'єктів державної власності зареєстровано 9 суб'єктів господарювання, на одному з яких порушено справу про банкрутство – введено процедуру санації.

**Кількість діючих суб'єктів господарювання
водного транспорту та обсяги реалізованої ними продукції (товарів, послуг)**

Показники	Всього	Види водного транспорту			
		Морський		Внутрішній водний	
		вантаж-ний	пасажир-ський	вантаж-ний	пасажир-ський
Код за КВЕД-2010	50	50.20	50.10	50.40	50.30
Кількість діючих суб'єктів господарювання водного транспорту, всього одиниць (станом на кінець 2020 р.), од.	255	89	58	36	72
з них фізичні особи-підприємці, од.	126	23	47	9	47
% до загального показника суб'єктів господарювання	49,4	25,8	81,0	25	65,3
Кількість суб'єктів господарювання державного сектору економіки *, станом на 01.01.2022 р.	9**	7**	2	–	–
Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами господарювання (за 2020 рік), тис. грн	3804016,0	к/с	к/с	1216881,7	29058,3
з них реалізовано фізичні особи-підприємці, тис. грн	51867,8	17318,2	14772,5	8903,8	10873,3
% до загальних обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання	1,4	к/с	к/с	0,7	37,4

Примітка: * Кількість суб'єктів господарювання державного сектору економіки (державних підприємств, їх об'єднань, дочірніх підприємств та господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 відсотків) з інформацією про суб'єкти управління та окремі показники фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, станом на 01.01.2022 р.;

** – на одному суб'єкті господарювання порушено справу про банкрутство – введено процедуру санації;

к/с – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації (первинне та вторинне блокування вразливих значень).

Джерело: сформовано автором на основі даних [1-2].

За результатами дослідження в розрізі регіонів майже 80% підприємств водного транспорту зареєстровані в Одеській області (37,98%), м. Київ (26,36%) та Херсонській області (13,95%). При цьому в Одеській області переважають підприємства морського вантажного транспорту від загальної їх кількості в Україні – 57,58% та річкового – 54,55%. В м. Київ переважно зареєстровані підприємства вантажного річкового транспорту – 55,56% та пасажирського – 44,0%. В Херсонській області діє 9,09% від загальної кількості підприємств в Україні вантажного морського транспорту, 27,27 – пасажирського морського транспорту, 18,52% - вантажного річкового транспорту та 16,0% пасажирського річкового транспорту.

Враховуючи отримані результати за проведеними дослідженнями, слід відзначити, що приблизно на 25%, що становить майже 900 млн. грн, обсяги реалізованої продукції суб'єктами господарювання водного транспорту на даний час будуть меншими у порівнянні із 2020 роком та призведуть до значного скорочення податкових надходжень до бюджетів різних рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державна служба статистики України. Економічна статистика. Економічна діяльність. Діяльність підприємств. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size_20.htm (дата звернення: 13.05.2022).
2. Фонд державного майна України. Єдиний реєстр об'єктів державної власності. Суб'єкти господарювання. Реєстр (перелік) суб'єктів господарювання державного сектору економіки з інформацією про суб'єкти управління та окремі показники фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, станом на 01.10.2021. URL: <https://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-stateproperty-Subiekti-gospodaruvannya.html> (дата звернення: 13.05.2022).

*PhD Halyna Alekseevska, Elina Pyna
Odesa I. I. Mechnikov National University*

BETWEEN TWO SIDES: ECONOMIC AND POLITICAL RELATIONS OF UKRAINE WITH THE EU AND RUSSIA

Today's European integration of Ukraine is unquestionable path for the country, development of which could have been noticed even right after the collapse of the Soviet Union. However, due to the long term of historic events, Ukraine had tight relations with countries in the East (which were onetime parts of the USSR). A certain disorientation and being between two sides could be noticed in early 2000 until the annexation of Crimea. Since then, the confidence to interact with EU countries was undoubtful and lies in agreements, one of which is The European Union – Ukraine Association.

Russian invasion of Ukraine confirms impossibility of relations between countries. Trade with Russia has been decreasing over the years since the views on future development had differed. Reorientation in trade's direction shows that the EU has become one of the main destinations. In 2019 share of Ukrainian export in the EU amounted 42.6% while in Russia it was only 7.7% [1]. Exports of Ukraine to the European Union has grown since 2016 by 87% and in 2021 amounted 24.1 billion euro. In 2021 we could observe such dynamics in Ukrainian trade: imports from both sides – Russia and the EU – reached the national market more than goods were imported. It could be seen that trade with the EU amounted more than 20 million USD than trade with the Russian Federation (table 1).

The will of Ukrainians demands sovereignty and independence of the country, which includes recognition of the nation, political and economic development on freedom basis. Independence of each state in EU was proved not only by certain agreements but observed during existence of the Union. Nowadays, a few statements about intention of Ukraine to become a full member of the European Union by 2024 have been voiced.

It is written in The European Union – Ukraine Association that a fundamental stone for Ukraine to integrate is considering to be economic progress and political stability [3]. Copenhagen criteria set following conditions for countries to join the European Union: stability of democratic institutions, ability to handle economic competition, criteria of membership and political criteria [4]. Therefore, few issues might arise. Even though Ukraine has ratified Constitution and implemented a bunch of laws dedicated to human rights, death penalty, etc., the corruption index of Ukraine is still quite high.

Considering economic conditionality, it should be admitted that Ukraine should reach some certain indexes of economic development. Let's analyze some of these criteria.

The country entering the EU should have government debt no more than 60% of its GDP. Since 2014, it could be observed rise of government debt in Ukraine, however in 2021 it has reached 48.9% of GDP, which has been 12% less than the year earlier [5].

Inflation index should be no more than the average index in the EU. Decline of the index in Ukraine could be seen since 2015 and was amounted 5% in 2020, but in 2021 raised to 10% [6]. It could be explained by rise of costs of raw materials, which might have resulted in world's stagnation crisis [7].

It could be stated, that even though some requirements were fulfilled, current events definitely have certain consequences which might become a barrier on Ukraine's way to the full integration. Experts forecast stagnation shock which will influence not only the economics of two particular countries, but the whole world. Therefore, the indexes set by the EU Ukraine has to reach might be decreased and could be approachable in future.

Table 1

Ukraine's Foreign Trade in Goods in 2021 (in mln USD)

Destination	Exports		Imports		Balance mln USD
	mln USD	% to 2020	mln USD	% to 2020	
Russian Federation	3414,3	126,2	6083,4	133,9	-2669,1
European Union	26794,6	149,4	28946,0	125,2	-2151,4

Source: developed by the authors based on (State Statistics Service of Ukraine, 2021) [2].

The other issue could be a threat for Ukraine's national manufacturer. Some areas of national production can suffer loss due to impossibility to compete with flow of European goods. However, looking at experiences of other countries, that have been under pressure of the soviet regime too, we can see positive changes while being in the EU [8]. Baltic countries have experienced increase of foreign direct investment after joining the Union. It is claimed that rise of GDP per capita in those countries is amounting near 46% 2004 – 2013. The overall economic growth has increased as well. These results might have influence on Ukraine's view of its future.

It could be said that a lot should be done in the country before Ukraine's full integration, for instance, development and future implementation of laws dedicated to defense of national production, property rights, corruption and actions aimed at recovery of economics. Nevertheless, we could see changes already in Ukraine and the fact of having a vivid goal is a driven factor on its way.

Therefore it could be claimed that Ukraine's integration process is happening now and the ending goal might be assumed as joining the European Union. One of the main reasons to join the EU is economic development Ukraine has potential for.

REFERENCES:

1. Dabrowski, Domínguez-Jiménez, Zachmann on Ukraine's reorientation from Russia to the EU, Bruegel Press, Retrieved from: <https://www.bruegel.org/2020/07/ukraine-trade-reorientation-from-russia-to-the-eu/>
2. State Statistics Service of Ukraine, 2021, Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2021.html
3. The European Union – Ukraine Association, The Verkhovna Rada of Ukraine, Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
4. Institute for Euro-Atlantic Cooperation "Criteria of membership in WTO, EU, NATO" (2007), Retrieved from: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=29b2cad0-a271-0f59-6e27-12f433b204e5&groupId=252038

5. Index of Central Governmental Debt, The World Bank, Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/GC.DOD.TOTL.GD.ZS?end=2016&locations=UA&start=1999&view=chart>
6. Ukraine's Inflation Rate, Ukrainian Ministry of Finance, Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/2021/>
7. Ukraine's war: the Economic Impacts, Institut Montaigne, Retrieved from: <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/ukraines-war-economic-impacts>
8. Verkulevičiūtė-Kriukienė "Change of living standards in Lithuania, Latvia and Estonia after joining the European Union", Retrieved from: file:///C:/Users/%D0%AD%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/rfds-14-3-875-3216-1-pb.pdf

*доктор філософії Алексеєвська Г. С., Гончаренко Н. П.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА АВСТРІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ*

* Публікацію підготовлено у межах проекту 101048173 — Monetary policy — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України», якій фінансується з боку Європейського Союзу.

Центральний банк Австрії є частиною Євросистеми, політика центрального банку Австрії узгоджена з основними цілями ЄЦБ, оскільки країна є членом Єврозони. Головною ціллю ЄЦБ є рівень інфляції 2% у середньостроковій перспективі. Щорічне зростання цін приймало мінімальне значення 0,9% у 2015 р., та максимальне до 3,22% у 2008 р., у 2021 р. зафіксовано зростання цін у Австрії 2,4% та ЄС 3,1% [1].

Коротко- і довгострокові ставки в Австрії поступово зменшувались протягом 2000-2021 рр., за виключенням 2008 р., у 2000 р. короткострокова ставка в Австрії складала 6,2%, а довгострокова – 6,3%, а станом на 2021 р. дорівнювали 0,0% та 1,5% відповідно [2, 3].

Оскільки Австрія є членом Єврозони, її національною валютою є євро, що робить країну більш вразливою до потрясінь в інших країнах. На початку 2000-х рр. обмінний курс євро до долару США поступово зміцнювався: якщо у 2001 р. за 1 долар США сплачувалось 1,12 євро, то у 2008 р. курс вже становив 0,68 євро за долар США. Надалі національна валюта Єврозони почала дещо девальвувати, і протягом 2009-2014 рр. курс в середньому складав 0,75 євро за долар США. Проте вже у 2015 р. валюта зони євро девальвувала на 20% до 0,9 євро за долар США, що було найнижчим показником з 2002 р. Така ситуація пояснювалась послабленням політики кількісного пом'якшення з боку ФРС, загальне зміцнення долару, підвищення процентних ставок США, а також політичною нестабільністю у Греції та загальною кризою Єврозони. Окрім того, важливу роль зіграло кількісне послаблення урядами ЄС, їх спроба відновитися після глобальної рецесії та збільшити темпи економічного зростання шляхом зниження процентних ставок та купівлі облігацій на мільярди євро, щоб стимулювати економіку. Станом на 2021 р. курс дорівнював 0,85 євро за долар США [4;9].

Протягом 2000-2021 рр. більшу частину часу Австрія мала від'ємне сальдо державного бюджету. У 2021 р. дефіцит оцінювався у 5,8% від ВВП [5].

Державний борг Австрії станом на 2000 р. оцінювався у 130,5 млрд. дол. США, що дорівнювало 66,3% від ВВП країни. Надалі цей показник почав збільшуватись в обсязі, і у 2021 р. дорівнював 393 млрд. євро або 82,4% від ВВП. Станом на грудень 2021 р. прибутковість державних облігацій залишається від'ємною на рівні -0,05%, що є частиною політики кількісного пом'якшення в країнах Єврозони. [6].

У 2005 р. чиста МІП Австрії дорівнювала -63,1 млрд. дол. США, що робило країну боржником. Від'ємне сальдо МІП простежувалось до 2012 р., коли воно становило -13,4 млрд. дол. США. Надалі Австрія стала країною-кредитором, а її чиста МІП поступово збільшувалась в обсязі завдяки переважаючому утримуваних резидентами Австрії активів за кордоном над активами нерезидентів в Австрії. Таким чином, станом на кінець третього кварталу 2021 р. цей показник дорівнював 56,1 млрд. дол. США [7].

З огляду структури активів Австрії можна зробити висновок, що вона не зазнавала значних змін. Основну частину займають прямі, портфельні та інші інвестиції, а резервні активи та фінансові деривативи склали в середньому 2,1% та 0,9% відповідно. Проте варто відзначити, що в останні роки зменшилась частка прямих інвестицій, а портфельних – зросла.

Загальна вартість зобов'язань зросла з 714,1 млрд. дол. США у 2005 р. до 1,03 трлн. дол. США наприкінці третього кварталу 2021 р. Щодо їхнього складу, то найбільшу питому вагу протягом усього періоду займали портфельні інвестиції: в середньому 45,7% від загального обсягу пасивів. За останніми даними цей вид інвестицій оцінювався у 500,6 млрд. дол. США. Прямі та інші інвестиції дорівнювали 256,7 млрд. дол. США (24,9%) та 270,7 млрд. дол. США (26,2%) відповідно.

Щодо фондового ринку слід зазначити, що загальна ринкова капіталізація станом на кінець 2021 р. становить 161,5 млрд. євро. З них власниками 38,3% активів є іноземні суб'єкти; 20,2% – національні компанії; 17,6% – державний сектор; 14,4% – фінансовий сектор; 9,5% – приватний сектор [8]. Найбільші за ринковою вартістю австрійські компанії переважно належать до енергетичного або фінансового секторів.

Цікавим фактом є те, що у першому кварталі 2022 р. Віденська фондова біржа вийшла на рекордний рівень лістингу облігацій, що зробило її найшвидше зростаючим місцем розміщення облігацій у Європі. За перші три місяці поточного року облігації випустили 2 102 емітенти, що на 629 більше, ніж за увесь 2021 р. При цьому 95,9% емітентів були іноземними.

Отже, з аналізу фінансової системи Австрії можна побачити, що вона є досить сильно інтегрованою у міжнародну систему та є взаємопов'язаною з фінансовими системами інших країн.

Політика центрального банку Австрії узгоджена з основними цілями ЄЦБ, оскільки країна є членом Єврозони. Це впливає на дотримання країною цільових показників інфляції, процентних ставок, сальдо державного бюджету та державного боргу. З одного боку поглиблення глобалізаційних процесів, зокрема у європейському регіоні, обмежує автономію Австрії у проведенні власної монетарної політики, з іншого простежуються і позитивні аспекти, серед яких зростання потоків капіталу у вигляді інвестицій, що позитивно впливає на економічний розвиток країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Inflation, consumer prices (annual %). World Bank Database. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?view=chart> (дата звернення: 13.04.2022)
2. Long-term interest rates (%). OECD Data. URL: <https://data.oecd.org/interest/long-term-interest-rates.htm> (дата звернення: 15.04.2022)
3. Short-term interest rates (%). OECD Data. URL: <https://data.oecd.org/interest/short-term-interest-rates.htm> (дата звернення: 15.04.2022)
4. Official exchange rate (LCU per US\$, period average). World Bank Database. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF?view=chart> (дата звернення: 15.04.2022)
5. Budget deficit – Austria (mn USD). Country Economy. World Bank Database. URL: <https://countryeconomy.com/deficit/austria> (дата звернення: 14.04.2022)

6. National debt – Austria (mn USD). Country Economy. World Bank Database. URL: <https://countryeconomy.com/national-debt/austria> (дата звернення: 16.04.2022)
7. International Investment Position (mn USD). Analytical presentation by country. IMF Data. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805744> (дата звернення: 13.04.2022)
8. Vienna Stock Exchange: Facts and Figures (2022) Vienna Stock Exchange: веб-сайт. URL: <https://www.wienerborse.at/en/about-us/vienna-stock-exchange/facts-and-figures/> (дата звернення: 13.04.2022)
9. Tulyakov V., Alekseievska H., Yakubovskiy S. Legal and Economic Aspects of Monetary Regulation of The European System of Central Banks. Journal for the International and European Law, Economics and Market Integrations 2021 Vol. 8 No. 2, <https://doi.org/10.22598/iele.2021.8.2.4>

*доктор філософії Алексеєвська Г. С., Філак В. Ю.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ УГОРЩИНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19*

* Публікацію підготовлено у межах проекту 101048173 — Monetary policy — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України», якій фінансується з боку Європейського Союзу.

У зв'язку зі складними макроекономічними умовами, спричиненими пандемією коронавірусу, ЦБ Угорщини спрямував сили на пом'якшення негативних наслідків для реальної економіки та фінансового ринку та створення основ для відновлення економічного зростання.

Валютна Рада постійно оцінює дані, що надходять до неї, та подальші перспективи розвитку ситуації. Навесні 2020 року банк швидко відреагував на ці виклики групою скоординованих кроків, а також реструктурував та розширив інструменти своєї монетарної політики. Такі зміни дозволять забезпечувати необхідний рівень ліквідності, а також миттєво і безперешкодно встановлювати відповідні монетарні умови на важливих для ЦБ субринках.

Модернізація інструментів монетарної політики була здійснена задля досягнення наступних трьох цілей:

- підтримки стабільності цін та забезпечення належної ліквідності банківської системи та фінансових ринків відповідно до фінансової стабільності;
- більшої гнучкості короткострокових рівнів прибутковості у відповідь на негативні наслідки коронавірусу на валютному ринку;
- можливості формувати та впливати безпосередньо на якомога більшу кількість відповідних ринків на довгострокову прибутковість, важливість якої зросла в останні роки [1].

За оцінками МВФ угорська економіка зі стійкістю зустріла негативні наслідки від пандемії COVID-19 і влада швидко та рішуче відреагувала на кризу, вплив якої на собі відчув увесь світ. Монетарна політика була адаптована до несподіваних змін належним чином. У 2020 році ЦБ Угорщини успішно утримував інфляцію у межах допустимого діапазону 2-4%. Але експерти зазначали, що існують ризики відхилення рівня інфляції від встановлених меж через тимчасові потрясіння, які монетарна політика має враховувати та регулювати [2].

Спочатку угорський ЦБ запровадив забезпечення довгострокових кредитів, далі були запущені програми купівлі активів, що представляють собою нетрадиційні міри

монетарної політики, а також цільові довгострокові операції банку з рефінансування, після чого було запроваджено довгострокове кредитування терміном до 5 років [1].

Центральний банк Угорщини швидко відреагував на тиск ринку. Він забезпечив достатню ліквідність завдяки різноманітним політичним заходам, включаючи валютний обмін, розширення системи кредитування та впроваджені програми купівлі активів, яка включає державні, корпоративні та іпотечні облігації, а також коригування базової відсоткової ставки. З метою вигідного фінансування угорських малих і середніх підприємств у квітні 2020 року була запущена програма під назвою «Financing for Growth Scheme Go!» із загальною виділеною на неї сумою у 1,5 трильйонів форинтів. Окрім малого та середнього підприємництва, ЦБ також збільшив ліміти фінансування для великих компаній [1].

Центральний банк Угорщини вчасно звернув увагу на початковий тиск на форинт, здійснивши підвищення ринкових відсоткових ставок. Щоб полегшити підтримку валютної ліквідності та створити систему безпеки у випадку загострення кризової ситуації, орган уклав угоди РЕПО з ЄЦБ на 4 мільярда євро, з Банком міжнародних розрахунків на 2 мільярда євро та Федеральною резервною системою у межах 1-2 мільярдів доларів США, та угоду СВОП з Народним банком Китаю, що складає близько 2,5 мільярда євро [3].

На даний момент адаптація монетарних заходів ефективно забезпечила необхідну ліквідність і пододала нестабільну ситуацію на ринку. Оскільки ситуація стабілізувалася, заходи підтримки економіки були скориговані та послаблені. Беручи до уваги нормалізований поточний стан умов валютного ринку, ЦБ має продовжувати контролювати ефективність своїх нетрадиційних інструментів. Монетарна політика повинна залишатися направленою на подолання інфляційного тиску, який може посилюватись і надалі. У середньостроковому періоді підвищення конкурентоспроможності є більш необхідним, ніж до кризової фази, оскільки економіці потрібно відновитися та повернутися до реалізації можливостей, що відійшли на другий план під час стабілізації ситуації.

Отже головними цілями монетарної політики Угорщини є утримання інфляції у межах 2-4%, підтримка стійкості обмінного курсу форинту та забезпечення економічної і фінансової стабільності. В момент початку пандемії COVID-19 угорська економіка стійко прийняла на себе удар негативних наслідків кризи. Центральному банку країни вдалося швидко вжити необхідних заходів по модернізації інструментів монетарної політики з метою підтримки валютної ліквідності, а також спрощення процесу та умов фінансування підприємств, значною мірою представників малого та середнього бізнесу. На даному етапі Центральний банк Угорщини повинен приділяти особливу увагу утриманню інфляції у цільовому діапазоні, оскільки за 2021 рік показник досяг 5,1% і в найближчій перспективі можливе ще більші відхилення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Magyar Nemzeti Bank. Monetary policy instruments of the Magyar Nemzeti Bank during the COVID-19 crisis: liquidity, safety, flexibility, 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mnb.hu/letoltes/jegybanki-eszkozta-2020-covid19-en.pdf>.
2. International Monetary Fund. Hungary - Staff Concluding Statement of the 2021 Article IV Mission. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/-News/Articles/2021/04/30/mcs050321-hungary-staff-concluding-statement-of-the-2021-article-iv-mission>.
3. International Monetary Fund. Hungary: 2021 Article IV Consultation-Press Release; and Staff Report. – Режим доступу: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2021/135/002.2021.issue-135-en.xml>.

ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У XXI СТОРІЧЧІ*

* Публікацію підготовлено у межах проекту 101048173 — Monetary policy — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України», якій фінансується з боку Європейського Союзу.

Грошово-кредитна політика є невід'ємною частиною економічної політики Національного банку України (НБУ). Як і в будь-якій країні, головним завданням монетарної політики України є підтримання цінової стабільності. Основним критерієм його успіху є збереження низької та стабільної інфляції в середньостроковій перспективі [1].

Облікова ставка є основним інструментом НБУ, що використовується для проведення основних операцій з банками в рамках грошово-кредитної політики щодо надання або залучення коштів. НБУ використовує монетарний режим таргетування інфляції для підтримки стабільності цін. Це є передумовою стійкого економічного зростання. Грошово-кредитна політика спрямована на підтримку інфляції на рівні 5% у середньостроковій перспективі.

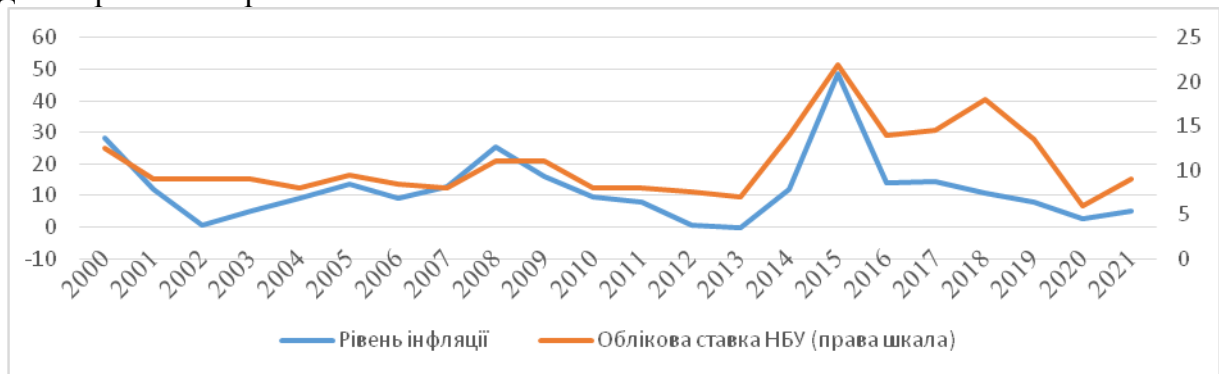

Рис.1 Динаміка рівня інфляції та облікової ставки України за період 2000 - 2021 років, %.

Джерело: складено автором на основі [2],[3].

З рис. 1 бачимо, що рівень інфляції та облікова ставка мають майже однакову динаміку. Найвищого значення набуває в кризові роки для України – 2008-2009 роки та 2014-2015 роки. Зниження інфляції з 2016 року виступатиме важливим підтвердженням послідовності Національного банку у проведенні виваженої грошово-кредитної політики, і таким чином, основним фактором посилення довіри до гривні. З огляду на це, НБУ й надалі застосовуватиме виважений підхід до пом'якшення монетарної політики.

За даними НБУ, облікова ставка в Україні значно коливалася, що можна простежити з рис.1. Аналіз волатильності облікової ставки за період 2013-2017 рр. свідчить про послаблення кредитної активності банків і скорочення грошової маси, а також про негативну тенденцію інфляції, що сприятиме підвищенню купівельної спроможності. З 2018 до 2020 року спостерігаємо зниження облікової ставки, причиною зменшення стало необхідність допомогти бізнесу пережити час карантину та, з його завершенням, відновити ділову активність.

Враховуючи тодішню макроекономічну ситуацію (2007 рік), регулятори підвищили облікову ставку на 2% з 1 січня 2008 року і знову в квітні з 10% до 12%. У 2009 році українська економіка зіткнулася з різким падінням попиту на металургійну продукцію

через погіршення рахунку поточних операцій. Різко посилюється тиск на гривню. Проте, наприкінці року ситуація на валютному ринку стабілізувалася, а поточний рахунок продемонстрував незначні позитивні зміни[1]. Протягом 2008-2010 рр. банк НБУ неодноразово проводив обмежувальну монетарну політику, що сприяло придушенню виробництва та суттєво впливало на реальну економіку.

За останні 10 років центральні банки розробили нові інструменти та підходи, починаючи від макропруденційної політики до нетрадиційних інструментів монетарної політики [4]. Так економічна криза COVID-19 2020 року призвела, до реформ, спрямованих на вирішення минулих проблем та запровадження макропруденційних вимог до капіталу та ліквідності банку. Вперше за час незалежності України фінансовий сектор не поглибив негативних наслідків під час кризи, а натомість сприяв стабільності та безперебійно виконував свої функції.

Завдяки валютній реформі з 2 вересня 1996 року національною валютою України є гривня. До 2014 року бачимо, що валюта є достатньо стабільною. Різкий стрибок курсу України відбувається в 2015-2016 роках. В 2015 році гривня ослабла до 16,15 за 1 долар, а в 2016 році уже 25,15 за долар. Причиною цього є відмова від фіксованого валютного курсу та перехід до плаваючого, що спричинило девальваційний бум. Середньорічний курс гривні з кожним роком зростає. Лише в 2019 році гривня зміцнилась до 27,75. Офіційний курс гривні до долара за 2020 календарний рік знизився до позначки 24,91 за долар. Надалі спостерігаємо зростання обмінного курсу.

Протягом усієї незалежності Україна страждала від нестабільної інфляції, що значно знизило довіру до національної валюти. Все це є результатом політики фіксованого валютного курсу України, що привело до формування макроекономічних дисбалансів і не дало змогу забезпечити керований рівень інфляції.

Отже, грошово-кредитна політика є невід'ємною частиною економічної політики Національного банку України, яка закладає основу для стабільності цін та створення умов для економічного зростання та високої зайнятості в країні. Процентна політика центрального банку є одним із найефективніших інструментів монетарної політики і має дуже великий вплив на національну економіку. Інфляція та облікові ставки мають майже однакову динаміку. Найвищого значення набуває саме в кризові роки для України. У 2020 спостерігається зниження ставки дисконтування через необхідність допомогти підприємствам пережити період карантину та відновити підприємницьку діяльність після нього. Волатильність валютного курсу є однією із загроз національним інтересам. Тому необхідною умовою та основою виконання НБУ своєї основної функції – «забезпечення стабільності національної валюти» – є ефективна монетарна політика для досягнення стабільності у фінансово-кредитній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тищенко В. В. Монетарна політика в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2019. Вип. 26(2). С. 76-81. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/16.pdf.
2. Відсоткова ставка. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish>
3. Рівень інфляції. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish>
4. Стратегія макропруденційної політики. Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Strategy_MaP__pr.pdf

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄЦБ ТА НБУ ПІД ЧАС ПАДНЕМІЇ COVID-19*

* Публікацію підготовлено у межах проекту 101048173 — Monetary policy — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України», якій фінансується з боку Європейського Союзу.

Сьогодні Європа є дуже впливовою частиною континенту. Більшість провідних країн світу розташовано там, а Європейський Союз є потужним об'єднанням для розвитку будь-якої країни. Україна – найдинамічніша країна, що розвивається в Європі, яка дотримується напряму євроінтеграції всю свою незалежність. Початок 20-х років 21 століття почалися зі світової пандемії і як наслідок світової кризи. Кожна країна відновлюється і сьогодні країни вже адаптувалися та розпочали рух уперед.

Більшість країн Європи перебувають з членами Євросони, вони проводять єдину монетарну політику завдяки ЄЦБ. Основним способом збереження стабільності ЄС під час коронавірусу стало рішення збільшення грошової маси [1]. Через нові хвилі вірусу ЄЦБ переглянув свої інструменти монетарної політики. По-перше, відсоткова ставка за операціями рефінансування та процентна ставка за межами кредитної та депозитної лінії залишатиметься незмінними на рівні 0,00%, 0,25% та -0,50% відповідно. По-друге, Рада Керуючих вирішила збільшити пакет програми екстрених закупівель у зв'язку з пандемією на 500 млрд. євро до 1850 млрд. євро. Програма екстрених закупівель (PEPP) – це один із методів нетрадиційної монетарної політики, що передбачає тимчасової купівлі цінних паперів приватного та державного секторів. Заходи грошово-кредитної політики, вжиті сьогодні, сприятимуть збереженню сприятливих умов фінансування в період пандемії, підтримуючи тим самим приплив кредитів у всі сектори економіки, підтримуючи економічну активність та забезпечуючи середньострокову стабільність цін. У той же час залишається високою невизначеність, в тому числі щодо динаміки пандемії та термінів впровадження вакцини.

По-третє, ЄЦБ розширив програму закупівель комерційних паперів у приватному секторі (CSPP), з ціллю підвищення їх ліквідності для фінансування щоденних операцій та виплати заробітних плат.

По-четверте, об'єм можливих займів для банків збільшився на 50%, а також ставка рефінансування була на 0,25% менше від середньої ставки по депозитам [2].

Для подолання наслідків кризи, крім монетарних заходів, активно застосовувалися і заходи фіскальної політики. Наприклад, багато європейських країн виплачували допомогу сім'ям з дітьми та субсидували національне виробництво, тим самим підтримуючи вітчизняного виробника та збереження конкурентоспроможності країн на світовому ринку [3].

Аналізуючи грошово-кредитну політику України, варто зазначити, що НБУ намагається забезпечувати цінову стабільність, використовує інфляційне таргетування та плаваючий обмінний курс національної валюти - гривні. Основним інструментом монетарної політики є облікова ставка. Ще на початку березня 2020 року НБУ відреагувало на можливу майбутню кризу наступними заходами:

- знизивши облікову ставку. У квітні 2020 року продовживши її зниження. Загалом з березня по травень 2020 року ставка скоротилася з 11% до 8%. Це найнижча облікова ставка за всю історію України. Вона є ефективним інструментом впливу Національного Банку на вартість кредитів.
- впровадивши довгострокове фінансування банків на строк від 1 до 5 років. Введення «кредитних канікул» - особливий пільговий період обслуговування кредитів для тих,

хто досі сумлінно платив за кредитом, але зіткнувся з фінансовими труднощами через карантин. Банки дають позичальникам можливість здійснити платежі за кредитами після карантину без додаткових грошових санкцій.

- через постійні занепокоєння серед населення на валютному ринку у березні НБУ постійно виходив із продажем валюти. У березні 2020 року НБУ продав 2,2 млрд дол. США. Ажіотажний попит на валютному ринку знизився у квітні [4].

У відповідь на високі світові ціни на енергоносії та продукти харчування, що сприяли інфляційному тиску, НБУ посилюючи монетарну політику, тим самим піднявши процентну ставку, що призвело до зниження інфляції з пікових значень вересня 2021 року. Наразі інфляція в Україні становить 10,7%, а облікова ставка тримається на рівні 10% річних [5].

Підводячи підсумок, світова пандемія вже зробила негативний внесок на світову економіку. Основним засобом відновлення та врегулювання економічного розвитку здебільшого була монетарна політика у поєднанні з фіскальною. ЄЦБ проводив низку заходів задля подальшого регулювання економіки, безпосередньо зниження відсоткової ставки. Країни Європи адаптувалися до нових правил на ринку після Covid-19, їх економіки почали відновлюватись, темпи зростання реального ВВП перевищують очікування. Щодо України, були запроваджені схожі інструменти монетарної політики для стимулювання економічного розвитку, яка спрямована на поступове зниження темпів інфляції та має забезпечити досягнення середньострокової інфляційної цілі – 5% з допустимим діапазоном відхилень ± 1 в.п., що було однією з антикризових цілей в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank Data (2022) URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FM.LBL.BMNY.GD.ZS?view=chart> (дата звернення 17.03.2022)
2. European Central Bank 2022 URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ecb.mp201210~8c2778b843.en.html>
3. Shenderova A., Alekseevska H. (2021) The economic situation of Poland during the pandemic. Riga: International Scientific Conference, pp. 202-205 (in Ukrainian)
4. Доповідь Голови НБУ Якова Смолія у Верховній Раді України (2020). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dopovid-golovi-nbu-yakova-smoliya-u-verhovniy-radi-ukrayini>
5. Національний банк України 2022 URL: <https://bank.gov.ua/>

*доктор філософії Алексеєвська Г. С., Баркар К. І.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 2022 РОКУ НА ВАЛЮТНИЙ КУРС КАНАДИ

Війна між Україною та Росією призвела до початку кризи світового масштабу. Однією з причин цієї кризи є наміри поетапного введення в Європі ембарго на імпорт нафти з Росії. Невизначеність світових компаній та інвесторів щодо подальших санкцій призвела до різкого росту ціни нафти. Тому слід дослідити, як ця зміна може вплинути на валютний курс Канади, як одного з найбільших експортерів нафти на світовому ринку.

Обмінний курс Канади де-юре є вільно плаваючим, але іноді валютна політика Канади передбачає втручання лише за виняткових обставин. Вільно плаваючий валютний курс є одним з двох елементів монетарної політики Канади. Основою монетарної політики Канади є контроль за рівнем інфляції. Цільовий рівень інфляції – 2%. Цільовий рівень інфляції встановлюється Центральним Банком Канади та Федеральним Урядом, і

має оновлюватись кожні 5 років. Щоб досягнути необхідного рівня інфляції, Банк Канади налаштовує ключову процентну ставку, підвишуючи або знижуючи її [1].

У 2015 році відбулась різка девальвація канадського долара на фоні збільшення грошової маси та цін. Через це у подальших роках Центральний Банк Канади збільшив процентну ставку, завдяки чому вдалось повернути тенденцію зменшення об'єму грошової маси та зменшити рівень цін, а отже і валютний курс стабілізувався [2, 4-5]. Тож можна сказати, що монетарна політика Центрального Банку Канади є дійсно дієвою.

Дослідження впливу ціни нафти на обмінний курс канадського долару проводиться за допомогою регресійного аналізу. Регресійна модель валютного курсу Канади, передбачає, що основними факторами впливу на валютний курс (E) є ВВП(Y_t), рівень цін(P_t), грошова маса $M3(M_t)$, відсоткова ставка ЦБ (R_t) та ціна нафти(P_{o_t}). Перш за все було побудовано кореляційну матрицю для визначення залежності між усіма змінними. За результатами якої змінні в цій моделі доволі сильно корелюють між собою, що може впливати на результативність моделі. Тому було побудовано модель, згідно з якою факторами впливу на валютний курс Канади є грошова маса $M3$, відсоткова ставка ЦБ та ціна нафти. Таким чином монетарна модель валютного курсу Канади має наступний вигляд:

$$E_t = -0,013M_t - 0,976P_{o_t} - 0,368R_t \quad (1)$$

(-0,145) (-13,07***) (-5,157***)

За результатами регресійного аналізу найбільш значущими показниками є відсоткова ставка ЦБ та ціна нафти. В той же час, грошова маса $M3$, як видно з таблиці, абсолютно не впливає на валютний курс і не є значущим показником. З кожним разом, як ціна нафти підвищується на 1 стандартне відхилення, то валютний курс знижується на 0,976 стандартних відхилень, тобто канадський долар дорожчає разом з дорожчанням ціни на нафту, що підтверджує той факт, що канадський долар є товарною(сировинною) валютою.

Також згідно з прогнозами компанії The U.S. Energy Information Administration у 2022 та 2023 році канадський долар буде укріплюватися, т.к очікується зростання ціни на нафту.

Прогнозні дані свідчать, що в Канаді у 2022 році відбудеться різка ревальвація на 9%, а у 2023 році валютний курс стабілізується. Це можна пояснити більшою диверсифікацією економіки цієї країни, порівняно, наприклад, з країнами ОПЕК. Тим не менш, курс канадського долара по відношенню до долара США має бути нижче, ніж у передкризових роках, а тому можна зробити висновок, що цінові зміни на ринку енергоносіїв мають позитивно вплинути на валютний курс Канади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Monetary Policy. Bank of Canada: веб-сайт. URL: <https://www.bankofcanada.ca/core-functions/monetary-policy/>
2. International Financial Statistics (IFS). IMF eLibrary Data. International Monetary Fund. веб-сайт. URL: <https://data.imf.org/?sk=4c514d48-b6ba-49ed-8ab9-52b0c1a0179b&sId=1390030341854>
3. Chartered bank assets and liabilities and monetary aggregates, seasonally adjusted. Release date: 20.04.2022. Official website of Statistics in Canada. Веб-сайт. URL: <https://www150.statcan.gc.ca/t1/tbl1/en/cv.action?pid=1010011601>
4. Primary Commodity Price System. IMF eLibrary Data. Latest update: 13.04.2022. International Monetary Fund. Веб-сайт. URL: <https://data.imf.org/?sk=471DDDF8-D8A7-499A-81BA-5B332C01F8B9>
5. SHORT-TERM ENERGY OUTLOOK. Release date: 10.05.2022. *Official web-site of U.S. Energy Information Administration*. URL: <https://www.eia.gov/outlooks/steo/report/prices.php>

РОЛЬ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АСОЦІАЦІЙ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВІСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (ЛЮТИЙ – ТРАВЕНЬ 2022 РОКУ)

Війна Росії проти України, серед іншого, стала випробуванням для такого демократичного інституту як організації громадянського суспільства. Наскільки їх діяльність ефективна в умовах військового стану, адже, відповідно до статті 64 Конституції України саме в цих умовах діяльність більш половини статей, гарантующих права і свободи людини та громадянина, може бути обмежено[2]. Та чи є висока громадська активність, що спостерігається в перші два місяці війни, результатом такої діяльності, чи це звичайна реакція суспільства на зовнішню загрозу?

Указ Президента від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» прямо не стосувався прав громадян на створення громадських, у тому числі, професійних, організацій, але обмеження таких конституційних прав як свобода слова, право на збір та поширення інформації, права на участь громадян в управлінні державними справами та право на мирні зібрання та страйки[11] значною мірою мало вплинути на діяльність більшості асоціацій громадян, а для деяких – стати підставою, навіть, для припинення діяльності. Але, навіть в таких умовах, вони продовжили свою діяльність.

Вже з ранку 24 лютого 2022 року практично у всіх містах було розвернуто громадські центри як зі збору гуманітарної допомоги для військових, так і формування громадських підрозділів територіальної оборони. Вони почали свою роботу у вже існуючих волонтерських центрах громадських об'єднань. Це дозволило вирішити відразу два проблемних питання діяльності. По-перше, завдяки рівню довіри населення до вже існуючих громадських структур вдалося швидко перенацілити збір допомоги на дійсно актуальні потреби. По-друге, формальні та неформальні контакти представників ІГС з представниками органів державної влади та місцевого врядування, сформовані за останні роки через консультаційні органи та групи, дозволило скоротити час обміну інформацією між владою та суспільством та ефективно вирішувати актуальні питання. Так, наприклад, якщо в перші дні війни в місті Одесі існував один центр на вулиці Канатній, 35, то вже через тиждень таких центрів було декілька в різних районах міста. При цьому, кожен з центрів отримав окрему спеціалізацію – ліки, їжа, одяг, амуніція та інше. Окремо відбулась і дифференціація щодо підрозділів, яким надається допомога – батальон морської піхоти, механізована бригада, прикордонна служба, територіальна оборона та інше. Це дозволило координувати діяльність центрів та максимально ефективно використовувати наявні ресурси ще до створення відповідних гуманітарних штабів при органах влади. Більш того, саме позиція представників ІГС Одеської області примусила керівництво Одеської ОВА протягом двох тижнів тричі переглядати своє кадрове рішення щодо призначення голови обласного гуманітарного штабу.

Відповідні процеси відбулися практично в усіх регіонах України. Так, за словами заступника керівника Офісу Президента Кирила Тимошенко, станом на 4 травня 2022 року «з великого обсягу гуманітарної допомоги в середньому лише 18% спрямовується до обласних військових адміністрацій, решту отримують благодійні, релігійні, громадські та інші організації» [10]. За даними опитування Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, проведеному у березні серед біженців на запитання, чи отримували вони будь-яку допомогу з початку війни, 53,5% респондентів відповіли, що отримали допомогу від волонтерських організацій, 45% — що отримали допомогу від пересічних громадян, з якими до цього не були знайомі, 41% — допомогу від родичів, знайомих, друзів, 27% — від державних органів (опитування давало змогу надавати декілька відповідей на це питання) [12].

Формування громадських підрозділів територіальної оборони також має свою історію, пов'язану з діяльністю громадських об'єднань. Протягом декілька років ветеранські організації учасників АТО/ООС власним коштом проводили вишколи в різних регіонах України. А з вересня 2021 року, після оприлюднення інформації про можливе вторгнення, ця робота прийняла системний характер. Саме ці організації приймали активну участь у розробці та громадській підтримці прийняття відповідного Закону України.

Ще одним з напрямків роботи ІГС в умовах воєнного стану стало забезпечення інформаційної безпеки, коли громадські активісти почали створювати додаткові канали комунікації між владою та суспільством. Одним з позитивних прикладів такої роботи можна вважати діяльність голови громадської ради при Одеській ОД/ВА Сергія Братчука, чий лише телеграм-канал «БРАТЧУК» t.me\Bratchuk_Sergey має аудиторію біля 70 тис абонентів та показник просмотрів новин на рівні 50%.

Окреме питання, це діяльність громадських організацій на тимчасово окупованих територіях. На жаль ми поки не маємо офіційної інформації, але ті окремі повідомлення про неможливість окупаційними військами організувати так звані референдуми говорить про успіх їх діяльності.

Повертаючись до роботи ІГС в Україні слід зазначити, що не лише питання забезпечення заходів національного спротиву є єдиною метою їх діяльності. Більшість – адаптувала свої програмні цілі до викликів сьогодення та разом з вирішенням питань забезпечення ЗСУ також опікується всім спектром суспільно-значущих проблем від ВІЛ-інфікованих та людей похилого віку, та висадки дерев чи спасіння єнота в Чорноморську [1]. Таким чином, за допомогою громадських організацій вдається вирішувати питання які влада може віднести до категорії «не на часі».

І навіть в умовах відсутності доступу до інформації громадські в різних регіонах країни через організації намагається контролювати владу.

Навіть формальні заходи громадського контролю під впливом громадськості набувають свого значення. Так, 13 березня 2022 року відбулося засідання ГР при Одеській ОД/ВА[6], 26 квітня 2022 року – ГР при МЗС України[8], 28 квітня 2022 – при Мінсоцполітики[9], 4 травня 2022 року стартував конкурс з формування Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України [7].

Керівники обласних воєнних адміністрацій продовжують практику зустрічей з представниками громадських об'єднань ветеранів, учасників АТО, членів сімей загиблих учасників АТО/ООС та ліквідаторів аварії на Чонобильській АЕС[3] та інших ІГС з питань волонтерської діяльності та гуманітарної допомоги[4]. В цілому, за оцінкою органів державної влади якість комунікації з інститутами громадянського суспільства або залишилася на попередньому рівні, або покращилася – перенесена в площину практичного вирішення питань місцевої оборони та волонтерської діяльності [5], значно збільшилась кількість представників ІГС готових співпрацювати з органами державної влади [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що навіть в умовах війни і формального обмеження своєї діяльності інститути громадянського суспільства знаходять нові та адаптують вже існуючі заходи участі в формуванні та реалізації державної політики тим самим створюючи підґрунття для подальшого розвитку демократичних інститутів в Україні. В зв'язку з чим органам влади розширити коло питань та консультаційних органів для забезпечення більш тісної комунікації із суспільством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Зоозахисники врятували чорноморського єнота та передали до зоопарку. Режим доступу: <https://it3.online/news/zoozahisniki-vryatuvali-chornomorskogo-enota-ta-004850/>
2. Конституція України. Офіційне інтернет-представництво Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

3. Лист Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Полтавської ОВА від 10.05.2022 № К-03.2-20/23
4. Лист Управління інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Житомирської ОВА від 12.05.2022 № ІГО-44-10-22-ЗПІ
5. Лист Управління інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Миколаївської ОВА від 09.05.2022 № К-2-22 ПІ
6. Лист Управління комунікацій та інформаційної політики Одеської ОВА від 11.05.2022 № 248/15/06-11/2-22/143
7. Оголошення про проведення конкурсу з формування Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України. Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/novyny/ogoloshennya-pro-provedennya-konkursu-z-formuvannya-rady-gromadskogo-kontrolyu-pri>
8. Офіційне інтернет-представництво Міністерства закордонних справ України. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/gromadskosti/gromadska-rada-pri-mzs-ukrayini/dokumenty/zayavi>
9. Офіційне інтернет-представництво Міністерства соціальної політики України. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Gromadska-rada.html>
10. Президія Конгресу місцевих та регіональних влад при Президенті України розглянула питання щодо забезпечення нагальних потреб громадян в умовах воєнного стану. Новина за 4 травня 2022 року. Офіційне інтернет-представництво Президента України. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/prezidiya-kongresu-miscevih-ta-regionalnih-vlad-pri-preziden-74777>
11. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Офіційне інтернет-представництво Президента України. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
12. Українські біженці: настрої та оцінки (березень 2022р.). Соціологічне опитування. Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky>

*Zaidman Grigoriy
Odesa I. I. Mechnikov National University*

SHIPPING INDUSTRY IN 2022: NEW DISRUPTION AFTER RECOVERY

The world economy has been significantly disrupted by different external events since 2020. The covid-19 pandemic outbreak hit the international economic relations. The war in Ukraine impacted the world economy as well, shipping industry being no exemption. The military conflict brought three main implications on the shipping industry which are worth distinguishing: one is related to world seagoing labour market, the second one is connected to suspension of commercial operations at Ukrainian ports and reluctance of owners to commit to Russian ports and cargoes, and the third pertains to modifications of seaborne trade.

As per the Seafarer Workforce Report, Russian and Ukrainian seafarers account for 10.5% and 4% of total world seagoing personnel respectively, combined they represent 14.5% of the global workforce [1]. Imposed travel restrictions make it complicated for shipowners and ship managers to perform crew changes in a due fashion which puts seaborne trade at risk of vessel's delays and subsequent delays of cargo delivery to the ports of destination. As far as seaborne trade accounts for 90% of the world trade [2], the seafarers' market crisis caused by lessened crew availability directly influences the global supply chain credibility.

As to seaborne trade volumes, 2021 was a year of post-covid-19 recovery. By mid-2021 the return to pre-covid levels was fixed, although varied across the sectors: container, gas and dry bulk trade rebounded strongly while oil trade remained 8% below pre-covid level [3]. Dealing with both direct operational disruption around the conflict zone and the impact of new

sanctions has been an immediate focus for shipping [4]. The was outbreak altered the recovery upward dynamics due to a vital role of Ukraine and Russia on commodity markets: Russia accounts for 5% of global seaborne exports, Ukraine – for approximately 1% [4]; 12% of global oil production has Russian origin, 60% of which to OECD Europe, and 20% go to China; 30% of wheat, 32% of barley, 17% of corn, 17% of potash fertilizer global exports is of Russian or Ukrainian origin; 16% of natural gas, 5% of coal and 10% of copper global production is of Russian origin; 6% of global iron ore production is of Russian or Ukrainian origin; Russia is a major producer of nickel, palladium, neon and platinum [5].

Clarksons analysts [4] mention that apart from macro-economic risks caused by uncertainty, there is also impact on inflation via increased energy prices which can have a direct increasing impact on freight rates. For the shipping markets, the main complexities are trends towards longer haul oil trade to replace Russian volumes; shorter haul LNG trade as cargoes are diverted to Europe from Asia; longer haul grain trade; local container impacts.

Again after covid-19 shipping sits at the heart of global disruption event. The role of Ukraine and Russia in global energy, raw materials and agricultural commodities markets cannot be underestimated. The situation remains very fluid, generating significant tensions in food and energy markets. Obviously, the global supply chain is already impacted and will continue to alter.

REFERENCES:

1. Russian and Ukrainian seafarers make up 14.5% of global shipping workforce, according to ICS. ICS. Available at: <https://www.ics-shipping.org/press-release/russian-and-ukrainian-seafarers-make-up-14-5-of-global-shipping-workforce-according-to-ics/>
2. UNCTAD. Review of Maritime Transport. 2021.
3. Shipping Market Outlook: Overall Positive But Volatile. *Shipping Intelligence Weekly*. Clarksons Research. London, 2022. Issue No. 1,516. P. 20.
4. Russia And Ukraine: Shipping Context. *Shipping Intelligence Weekly*. Clarksons Research. London, 2022. Issue No. 1,512. P. 20.
5. Safe Bulkers Inc Q4 2021 Earnings Press Release Presentation March 2022. Available at: http://52.59.21.95/files/SB_4Q_2021.pdf

Кириченко О. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЄС

Сьогодні міжнародний туризм є однією з найбільш постраждалих галузей економіки через глобальну пандемію COVID-19. Основною метою даної статті є аналіз сучасних тенденцій та визначення перспектив розвитку міжнародного туризму в умовах зростання ризиків глобалізації у світі на прикладі інтеграції України у світову туристичну індустрію, оскільки Україна знаходиться в центрі Європи і належить до ряду країн з економікою, що розвивається, і має потенціал для розширення своєї туристичної галузі, що може зацікавити міжнародну наукову спільноту з точки зору подолання точки біфуркації її економічного розвитку. Враховуючи актуальну ситуацію в Україні – потенційно розвиток туризму в країні на даному етапі є неможливим, хоча післявоєнний розвиток галузі є дуже перспективним.

Проаналізуємо основні показники розвитку міжнародного туризму в сучасному глобалізованому світі та деталізуються ризики, що виникають під час глобальної пандемії COVID-19. Глобальна динаміка туристичних потоків показує, що безперечними лідерами є Франція, Іспанія та США. Валютні надходження від міжнародного туризму та внесок галузі у валовий внутрішній продукт країн є істотною складовою національних бюджетів.

Міжнародний туризм, як частина процесу глобального розвитку та інтеграції, став одним із впливових факторів, від яких залежить зростання економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках, підвищення добробуту населення. Нині у сфері туризму працює понад 250 мільйонів людей, тобто кожен дванадцятий працівник у світі. На нього припадає 7% загального обсягу інвестицій, 11% світових споживчих витрат, 5% всіх податкових надходжень і третина світової торгівлі послугами[1]. Глобальна криза, викликана пандемією коронавірусу, докорінно змінила туристичну галузь у всьому світі, а зараз війна на території України робить туристичну галузь в ЄС менш привабливою по відношенню до США. Виникла потреба переглянути підходи до звичної роботи в туристичній галузі. Інтернет та цифрова трансформація стануть важливим фактором споживчого маркетингу та надання інформації для роботи різних фахівців у сфері туризму. Можна припустити, що переважна більшість удосконалень в організації туристичного бізнесу буде базуватися на організації віртуальних рішень та дистанційної роботи, а також на освітніх програмах, які в багатьох країнах залишаться онлайн після кризи COVID-19.

Перед світом все ще стоять серйозні виклики та випробування, починаючи з невизначеної тривалості періоду пандемії і закінчуючи обмеженнями на пересування, і все це в умовах глобальної економічної рецесії. Країни по всьому світу впроваджують широкий спектр заходів для мінімізації наслідків пандемії COVID-19 та стимулювання відновлення туристичного сектора. Але те, що буде насправді, залежить від міжнародних фінансових інституцій та потужних фінансових донорів. Це забезпечує актуальність питання розвитку міжнародної туристичної індустрії, надає науково-практичне значення дослідженню цієї проблеми в сучасних кризових умовах.

Глобалізація та технологічний прогрес сприяли значному зростанню міжнародного туризму в світовій економіці, частка якого становить близько десятої частини. Ця галузь нещодавно вважалася її глобальним рушієм, оскільки вона розвивалася набагато швидше, ніж світова економіка загалом, її дохід значно перевищував витрати на експорт палива та сировини [1]. Аналіз показників доходів від туризму [1] показує, що п'ятірка країн-лідерів за доходами від міжнародного туризму у 2021 році не змінилася. Сполучені Штати як і раніше займають перше місце, будучи величезним туристичним ринком з високорозвиненою інфраструктурою, мережею готелів, транспортною індустрією. Таїланд став одним з найважливіших туристичних напрямків, увійшовши в п'ятірку найрозвиненіших країн світу, особливо після того, як почав освоєння нових пляжів на південному узбережжі країни та організацію культурно-освітніх поїздок у північні регіони.

У багатьох країнах світу туризм є однією з найбільш пріоритетних галузей, що робить значний внесок у валовий національний дохід, а прибутки від іноземного туризму є основним джерелом валютних і податкових надходжень. Нині, завдяки регіональному розподілу туристичних потоків та початку масових туристичних обмінів, лідерство світової туристичної індустрії впевнено утримує Європа. Цей регіон дуже популярний як серед місцевих жителів, так і у іноземних туристів.

В умовах глобальних ризиків ефективно працювати може лише туристична компанія, яка володіє сучасними автоматизованими інформаційними технологіями, що безпосередньо впливають на її конкурентоспроможність. Використання розгалужених комп'ютерних систем та мереж, Інтернет та Інтернет-технологій, програмного забезпечення для всіх бізнес-процесів туристичного бізнесу – це не лише питання сьогодення, лідерства та конкурентної переваги, а й здатність створити сприятливі умови в найближчому майбутньому на туристичному ринку.

ЄС та США є ключовими гравцями на світовому туристичному ринку і отримують левову частку світового прибутку від цього бізнесу. За останні півстоліття динаміка міжнародного туризму в інших регіонах світу істотно змінилася з розвитком відносно

молодих туристичних регіонів Азії-Тихоокеанського регіону, Близького Сходу та Африки, які через негативні політичні та економічні фактори не повністю використовувати наявний потенціал. До таких регіонів належала й Україна, яка як географічний центр Європи та була цікавою для іноземних туристів.

Але для того, щоб бути конкурентоспроможним на світовому ринку, необхідно просувати туристичний продукт, робити його кращим, розширювати співпрацю з європейськими країнами (особливо сусідніми) з метою створення спільних туристичних маршрутів та спільного просування туристичних продуктів. Міжнародний туризм, який протягом багатьох попередніх років демонстрував стійку тенденцію до зростання, сьогодні виявився найбільш вразливим сектором економіки. Епідемія коронавірусу, що поширюється по всьому світу, безумовно, вплинула на туристичний ринок багатьох країн і внесла суттєві корективи в подорожі. У 2020 році основним туристичним трендом стали короткі відпустки ближче до дому, подалі від проторених туристичних маршрутів; що заощадить час, гроші, зменшить вплив подорожей на навколишнє середовище, дасть поштовх для розвитку внутрішнього туризму. Нова ставка подорожей може означати перехід на оренду будинків замість готелів, перехід на автотранспорт замість авіарейсів і збільшення використання страховки та персональних туристичних консультантів.

Уряди по всьому світу, особливо з розвинутою туристичною індустрією, реагують на кризу, спричинену COVID-19, різними політичними заходами. Зокрема, швейцарська готельна кредитна компанія SGH надає відстрочку амортизації на строк до одного року. Уряд США запровадив пакет стимулів у розмірі 2 трильйонів доларів, відкритий для всіх компаній, причому подорожі на першому місці, а законодавці стимулюють найбільш постраждалі галузі, включаючи авіакомпанії, аеропорти та туристичні агенції. В Іспанії на один рік призупинено виплату відсотків і позик підприємцям туристичної галузі, а виплату відсотків та/або основної суми кредитів регіонами компаніям і самозайнятим працівникам, які постраждали від кризи, відкладено. В Італії запровадили надзвичайні надбавки для працівників туризму та культури. Розширено мережу соціального захисту за рахунок сезонних працівників у сфері туризму та розваг. Утримано податки, соціальне страхування та внески на соціальне страхування, призупинено сплату обов'язкових страхових внесків. Повернення коштів за ваучери, які вже були надані на подорожі та туристичні пакети, скасовані через COVID-19. У Франції всім спеціалістам у сфері туризму дозволяється замінити погашення кредиту в еквівалентній сумі наступною послугою. 18 мільярдів євро було надано туристичному сектору на підтримку його реконструкції. Підтримка розпочалася з 6,2 млрд євро гарантованих позик 50 000 компаній у цьому секторі.

Вплив кризи відчувається на всій туристичній екосистемі, тому її відновлення вимагає спільного підходу та скоординованих дій урядів усього світу, оскільки туристичні послуги дуже. Заходи, запроваджені сьогодні урядами країн, будуть формувати розвиток туризму в майбутньому. Надзвичайно важливо відновити туристичну галузь, забезпечивши при цьому безпеку, справедливість та відсутність негативного впливу на клімат. Необхідно визначити пріоритетні напрями діяльності, а це насамперед: державна політика у сфері туризму; готовність до співпраці з приватним сектором; допомога у впровадженні нових протоколів та ефективних процедур пропорційно існуючим ризикам; інноваційні технології для мінімізації фізичного контакту; розвиток нових форм внутрішнього туризму (спеціалізовані подорожі, індивідуальний туризм) і т. д. Завдяки злагодженим, поетапним діям урядів держав, можна вийти з кризи та повернути галузь до активних темпів зростання. Можна відзначити історичну стабільність туризму, його здатність швидко відновлюватися, створювати нові робочі місця після завершення світової кризи, тому в сучасних умовах з поширенням коронавірусу перед туристичними підприємствами стоїть важливе завдання оптимізації ризиків.

Швидкий розвиток інформаційних технологій забезпечить більш надійні та швидші методи обробки, передачі, отримання та зберігання всіх видів інформації, необхідної для ефективного вирішення основних завдань туристичного бізнесу та міжнародного співробітництва, особливо під час та після пандемії COVID-19. Таким чином, для вироблення маркетингових стратегій розвитку галузі та залучення потенційних туристів доцільно використовувати існуючі соціальні мережі. Вони є ідеальним інструментом для пошуку інформації для планування подорожі та дозволяють туристу приймати рішення простим і легким способом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. The United Nations World Tourism Organization statistics database [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unwto.org/statistics>

Дьяков В. О.

Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ, м. Одеса

ВІТЧИЗНЯНЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ РИНКУ ВОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ

За допомогою водного транспорту України щорічно транспортується 5-6 млн. тон вантажів, з яких $\frac{1}{3}$ перевозиться внутрішніми водними шляхами. При цьому на закордонне сполучення припадає 29% від всіх перевезень внутрішнім водним транспортом і більше половини від всіх перевезень морським транспортом. Водними шляхами транспортуються до країн Європейського Союзу та інших країн світу різноманітні вантажі, але переважно будівельні вантажі, зерно, металопрокат, продукти хімічної промисловості. Проте під час транспортування вантажів існують певні ризики, що вимагають проведення страхування та обумовлює необхідність проведення дослідження вітчизняного нормативно-правового забезпечення ринку страхування при використанні водного транспорту.

На різних рівнях міжнародному ринку існує велика кількість нормативно-правових актів, що спрямовані на охорону морського середовища та стійке використання моря, полегшення перетину кордонів, захист важливих внутрішніх водних шляхів міжнародного значення, врегулювання питань міжнародних перевезень небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами, встановлення стандартів у сфері водної політики та морської екологічної політики, імплементацію інтегрованого менеджменту прибережних зон тощо.

В Україні основним документом, яким регламентовано основи страхування у водному транспорті є Закон «Про страхування» [1]. Пунктом 8 статті 6 визначено страхування водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів водного транспорту), пунктом 9 статті 6 страхування вантажів та багажу (вантажобагажу), відповідальності власників водного транспорту (включаючи відповідальність перевізника), які можуть здійснюватися на добровільних засадах [2]. Передбачено також проведення і обов'язкового страхування, зокрема:

1) п. 8 статті 7 – відповідальності морського перевізника та виконавця робіт, пов'язаних із обслуговуванням морського транспорту, щодо відшкодування збитків, завданих пасажиром, багажу, пошті, вантажу, іншим користувачам морського транспорту та третім особам;

2) п. 10 статті 7 – страхування засобів водного транспорту

3) п. 26 статті 7 – страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних

вантажів;

- 4) п. 31 статті 7 – страхування відповідальності суб'єктів туристичної діяльності за шкоду, заподіяну життю чи здоров'ю туриста або його майну;
- 5) п. 32 статті 7 – страхування відповідальності морського судновласника;
- 6) п. 40 статті 7 – страхування майна, переданого у концесію.

Проте «для здійснення обов'язкового страхування Кабінет Міністрів України, якщо інше не визначено законом, встановлює порядок та правила його проведення, форми типового договору, особливі умови ліцензування обов'язкового страхування, розміри страхових сум та максимальні розміри страхових тарифів або методику актуарних розрахунків» [2]. Наразі законодавчий документ, яким було б встановлено всі норми, відсутній. Тому доцільним є його розроблення та застосування на практиці, оскільки ці елементи не визначені і в Законі України «Про концесію» [3].

Слід зауважити, що Кодексом торговельного мореплавства [4], зокрема розділом 8, визначені поняття договору морського страхування, об'єкти страхування, страхова премія, страхова сума та інші елементи. Проте чітко визначеного механізму та конкретних або граничних обсягів страхових тарифів і сум не визначено. Тому враховуючи прийняття Законів України «Про внутрішній водний транспорт» [5] та «Про мультимодальні перевезення» [6] окрім удосконалення законодавчих актів щодо проведення обов'язкового страхування у морській галузі, доцільним є розвиток і нормативного підґрунтя для розвитку страхування на внутрішніх водних шляхах з метою захисту та збереження довкілля, а також задля мінімізації ризиків забруднення та покладання відповідальності на страхові компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. Дата оновлення: 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.12.2021).
2. European Commission. Mobility and Transport. URL: https://ec.europa.eu/transport/themes/infrastructure/ten-t_en (дата звернення: 11.12.2021).
3. Про концесію: Закон України від 03.10.2019 р. №155-ІХ. Дата оновлення: 20.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/155-20#Text> URL: (дата звернення: 11.12.2021).
4. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. №176/95-ВР. Дата оновлення: 19.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.12.2021).
5. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 р. № 1054-ІХ. Дата оновлення: 03.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#Text> (дата звернення: 11.12.2021).
6. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17.11.2021 р. №1887-ІХ. Дата оновлення: 17.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1887-20#Text> (дата звернення: 11.12.2021).

Кенс А. В.

Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ, м. Одеса

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИБУТКОВІСТЬ І РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах екологічної напруги необхідним є розвиток водного транспорту, як одного з найбільш економних та еколого-енергоефективних видів транспорту, що підтверджується висновками вітчизняних вчених [1]. Важливим є стан прибутковості та

рентабельності підприємств водного транспорту, оскільки від рівня їх платоспроможності залежить ступінь проведення ними модернізації та цифровізації технологічних процесів. Тому важливим завданням є проведення дослідження впливу обсягів капітальних інвестицій у розвиток підприємств водного транспорту України на їхню прибутковість та рентабельність.

Динаміка зміни обсягів чистого прибутку, капітальних інвестицій, рівня рентабельності (збитковості) діяльності підприємств водного транспорту України за період 2010-2022 років представлений у табл. 1.

Таблиця 1

**Чистий прибуток, капітальні інвестиції та рівень рентабельності
(збитковості) діяльності підприємств водного транспорту України**

Роки	Показники					
	1. Чистий прибуток підприємств водного транспорту, тис. грн		2. Капітальні інвестиції підприємств водного транспорту, млн. грн		3. Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств, %	
	тис. грн	темп приросту, %	тис. грн	темп приросту, %	%	темп приросту, %
2010	-113963,1	-	174400,0	-	-1,4	-
2011	-100495,1	-11,8	133861,0	-23,2	-0,7	0,7
2012	-126939,6	26,3	164281,0	22,7	-1,1	-0,4
2013	-147052,6	15,8	102102,0	-37,8	-2,9	-1,8
2014	-127312,7	-13,4	129463,0	26,8	-2,9	0,0
2015	-89673,3	-29,6	279692,0	116,0	1,2	4,1
2016	22681,2	-125,3	200145,0	-28,4	2,0	0,8
2017	70683,6	211,6	248047,0	23,9	1,9	-0,1
2018	54311,9	-23,2	195723,0	-21,1	1,7	-0,2
2019	213365,1	292,9	287934,0	47,1	6,9	5,1
2020	125411,9	-41,2	300286,0	4,3	12,3	5,4

Джерело: сформовано автором на основі даних [2].

Слід відзначити позитивну динаміку зростання обсягів чистого прибутку зазначених підприємств із одночасною зміною рентабельності. При цьому збільшилась питома вага підприємств, які одержали прибуток, протягом аналізованого періоду із 50,4% у 2010 році до 56,5% у 2020 році. Однак обсяги капітальних інвестицій постійно коливаються і становлять лише від 0,04% до 0,13% від загальних обсягів капітальних інвестицій підприємств всіх сфер економічної діяльності. Підприємства водного транспорту здійснюють інвестиційну діяльність лише за власний рахунок, переважна частка яких спрямована у матеріальні активи (97,45% у 2020 році). Капітальні інвестиції у нематеріальні активи складають лише 2,55% у 2020 році, проте мають постійну тенденцію до збільшення.

Емпіричні дослідження показали, що між всіма показниками існує висока позитивна кореляційна залежність. Зокрема між обсягами капітальних інвестицій та рівнем чистого прибутку кореляційна залежність становить 0,7723, а між обсягами капітальних інвестицій та рівнем рентабельності – 0,8374. Отримані результати також підтверджуються застосуванням графічного методу і регресійного аналізу (рис. 1).

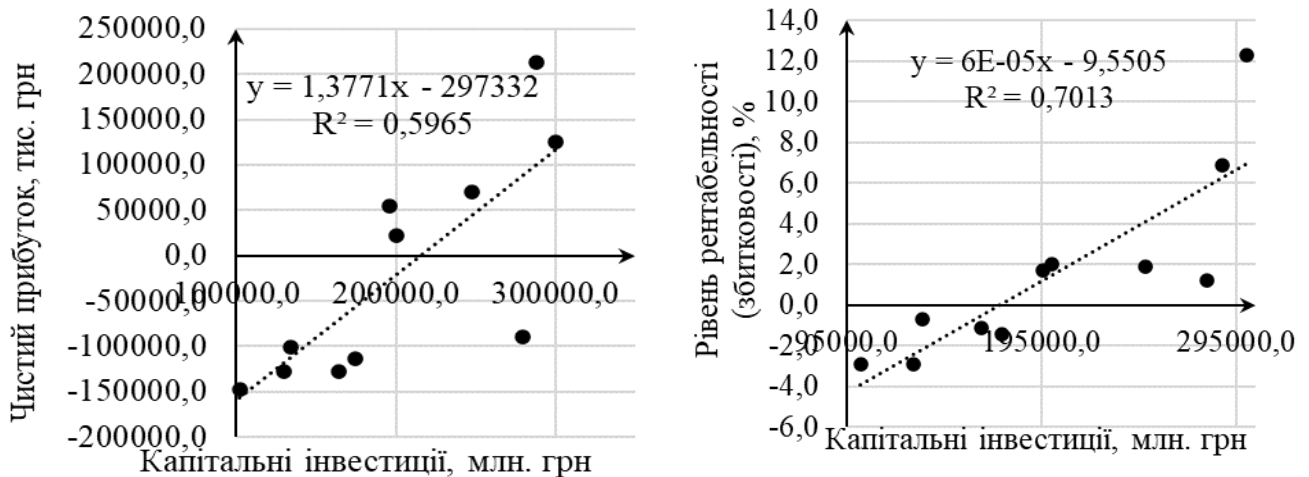

Рис. 1. Взаємозалежність між обсягами капітальних інвестицій та рівнем чистого прибутку і рентабельності підприємств водного транспорту України
Джерело: побудовано автором.

За допомогою використання регресійного аналізу побудовано достовірні економетричні моделі вищезазначених взаємозалежностей:

а) між обсягами капітальних інвестицій та рівнем чистого прибутку:

$$\text{ЧП} = 1,3771 \cdot \text{КІ} - 297331,84; \quad (1)$$

при цьому $R^2 = 0,5965; F = 0,0053; P = 0,0048;$

б) між обсягами капітальних інвестицій та рівнем рентабельності:

$$P(3) = 0,000055 \cdot \text{КІ} - 9,55; \quad (2)$$

при цьому $R^2 = 0,7013; F = 0,0013; P = 0,0045.$

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що від ефективності здійснення капітальних інвестицій залежать на 59,65% обсяги чистого прибутку та на 70,13% рентабельність діяльності підприємств водного транспорту. Проведене прогнозування підвищення рівня здійснення капітальних інвестицій протягом п'яти років на 10% у діяльність підприємств водного транспорту дозволить підвищити їх обсяг чистого прибутку майже у два рази (одночасно зменшивши кількість неприбуткових підприємств) і рівень рентабельності на 5% (сягнувши рівня 17%).

Таким чином, це свідчить про перспективність та необхідність проведення інвестиційної діяльності підприємствами водного транспорту не тільки за рахунок власних коштів, а й залучення державних інвестицій враховуючи стратегічно важливе значення цих підприємств для всієї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ilchenko S., Khumarova N., Maslii N., Demianchuk M., Skribans V. Instruments for ensuring the balanced development of inland waterway and maritime transport in Ukraine. *E3S Web of Conferences*. April 16, 2021. Odesa (Ukraine), 2021. Т. 255. Article Number 01021. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125501021>
2. Державна служба статистики України. Статистична інформація. Діяльність підприємств. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm (дата звернення 10.05.2022).

РОЛЬ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНИ

Наразі уся увага української спільноти прикута до бойових дій та підтримки армії, але треба розуміти, що кожна війна колись закінчується, та починається не менш важкий період післявоєнної відбудови.

Як правило, військові дії припиняються так само раптово як і починаються, тому всі ми, хто безпосередньо не задіяні у них, маємо вже починати перейматися тим, як відновлювати зруйноване та будувати нове.

Напевно це і буде одним з найважчих етапів – розпачі та розчарувань, оскільки люди повертаючись до нормального життя побачать, що війна виснажила як фінансовий, так і людський ресурси. Враховуючи це, економісти, фінансисти та планувальники, ще під час війни мають робити напрацювання та прорахунки, щоб у момент настання миру, всі необхідні для відбудови засоби були наготові. Тим паче зараз увага усього світу прикута до України, що має використовуватися для залучення допомоги та майбутніх інвестицій.

Наразі ми бачимо що мільйони людей по всьому світу мають бажання і можливість допомагати Україні матеріально, а спеціалізовані організації свою чергу створюють умови для ефективного отримання та розподілення цієї допомоги. Існує декілька основних напрямленостей фондів, які працюють зараз в Україні та отримують допомогу з-за кордону – це фонди, які спеціалізуються на забезпеченні потреб силових структур, котрі безпосередньо приймають участь у відбитті російської агресії. Наприклад фонд «Повернись живим» - один із найбільших фондів допомоги українським військовим, які воюють на Донбасі, а з початку російського вторгнення в Україну 2022 року - військовим та волонтерам на території ведення активних бойових дій. Пожертви прийшли з 30 країн світу, і разом становлять на даний момент 138 млн. доларів.

Інший приклад - це спеціалізовані гуманітарні фонди з забезпечення потреб комунальних структур, медиків, незахищених верств населення, та цивільних громадян які постраждали від бойових дій. Серед них: благодійний фонд «Razom», заснований українцями, що мешкають у Нью-Йорку. За перший місяць війни фонд доставив в Україну понад 218 тонн допомоги. [2]

З іншого боку в Україні існують тисячі спеціалізованих професійних громадських об'єднань, які є членами міжнародних організацій та об'єднань, які в свою чергу також висловлюють своє бажання надавати профільну допомогу опинившимся в скрутних умовах українським колегам. В цих умовах необхідно напрацювати єдині рекомендації для таких українських організацій по формуванню запитів, планування витрат, отримання та розподілення допомоги. Це є важливим фактором, оскільки ці організації здебільшого раніше не займалися діяльністю по залученню та розподіленню допомоги, і на жаль втрачають можливості для залучення додаткових фінансів які в такий період вкрай необхідні.

Вже зараз ми бачимо заклики очільників профільних міністерств, як наприклад міністра молоді та спорту – Вадима Гутцайта на засіданні Ради Європи, з закликом про створення трастового фонду для підтримки відбудови української сфери фізичної культури і спорту, відкритого для отримання пожертв від урядових та неурядових структур. Також запропонував учасникам спортивного руху європейських держав розглянути можливість взяти шефство над конкретними суб'єктами українського спортивного руху для відновлення діяльності спортивних клубів, спортивних шкіл та надати їм допомогу у спортивному інвентарі та обладнанні. [3]

За для реалізації цих масштабних планів, українські суб'єкти мають подбати про розробку структури фінансування проектів відновлення та відбудови, завдяки якій будуть залучатись фінансові засоби.

Окремо важливо згадати про необхідність розробки інвестиційних проектів на які після війни очікується значний попит. Вже зараз різні світові організації декларують своє бажання приймати участь у відбудові зруйнованих об'єктів, як наприклад Томас Бах - президент Міжнародного Олімпійського комітету запевнив що його організацією після закінчення війни, будуть надані кошти на будівництво інфраструктури та спортивних клубів. [4] Виходячи з цього вже зараз треба перейматись розробкою документації проектів, щоб одразу після закінчення війни можна було б приступити до їх реалізації.

Беручі до уваги вище зазначене, можна зробити висновок, що очікується велика відбудова та модернізація інфраструктури. Це викликає значний попит на будівельні послуги та будівельні матеріали як з боку приватного сектору, так і з боку державного бюджету, тому цей період має стати періодом розквіту будівельної галузі в Україні – реалізації новітніх технологічних архітекторських та будівельних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Благодійний фонд «Повернись Живим» - URL: <https://savelife.in.ua/> (дата звернення: 15.04.2022).
2. Razom Foundation - URL: <https://www.razomforukraine.org/> (дата звернення: 15.04.2022).
3. Заява Міністра Вадима Гутцайта на засіданні Ради Європейського Союзу з питань освіти, молоді, культури та спорту. - URL: <https://mms.gov.ua/news/zayava-ministra-vadima-gutcajta-na-zasidanni-radi-yevropejskogo-soyuzu-z-pitan-osviti-molodi-kulturi-ta-sportu/> (дата звернення: 15.04.2022).
4. Томас Бах запевнив, що після закінчення війни будуть надані кошти на будівництво інфраструктури та спортивних клубів – Вадим Гутцайт. - URL: <https://mms.gov.ua/news/tomas-bah-zapevнив-shcho-pislya-zakinchennya-vijni-budut-nadani-koshti-na-budivnictvo-infrastrukturi-ta-sportivnih-klubiv-vadim-gutcajt/> (дата звернення: 15.04.2022)

Сокоринський В. О.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ЦИФРОВИЙ ТОТАЛІТАРИЗМ ЯК ВИКЛИК ІНТЕГРАЦІЙНИМ ПРОЦЕСАМ У СВІТІ

Постановка проблеми. В ХХІ столітті, в світі, коли науково-технологічні процеси та їхній перебіг стає на стільки швидкоплинним, що суспільство та наука знаходяться в стані “наздоганяючі” актуалізуються процеси пов'язані з розповсюдженням та становлення нового феномену, нового сутнісного явища та режиму “цифрового тоталітаризму”. Цифровізація головних аспектів життя для суспільства привнесла велику кількість користі, надаючи змогу не тільки процесам “стиранням кордонів” прискоритись, але й трансформувати сьогоденне життя людей до нового стану. Нові демократичні інституції керуючись новітніми технологіями та маючи на меті поліпшення життєдіяльності людей в кризові періоди та стани демонструють зростання загроз, які здебільшого направлені та процеси “спостереження” та “контролем” за суспільствами. З огляду на таку тенденцію, автор задається питаннями актуалізації розгляду цифрового тоталітаризму, як виклик сучасним інтеграційним процесам у світі.

Задля з'ясування поняття “цифрового тоталітаризму” треба охарактеризувати й класичні поясненню терміну “тоталітаризм”. Так, у більшості визначень дослідників

класичного тоталітаризму підкреслюється, що тоталітаризм – це суспільно-політичний устрій, при якому держава намагається повністю контролювати всі сфери життя суспільства і окремої людини.

Тоталітаризм, на думку В.Ю Деренського, такий тип соціально-економічного, політичного і культурного устрою суспільства, при якому носії влади намагаються максимально уніфікувати життя людей відповідно до певної ідеологічної та світоглядної доктрини шляхом максимального впливу на формування особистості.” [1, с.124].

Сутність цифрового тоталітаризму полягає в тому, що «цифровий тоталітаризм» являє собою систему тотального електронного контролю за всіма сферами життя суспільства, яка встановлюється в процесі «інвертації» електронної антиципаторної демократії або «перегорнутої демократії», коли керовані політичні акції в утвореному та керованому кіберпросторі імітують демократичні процеси. Природою такого тоталітаризму прийнято вважати амбівалентність технологічних винаходів, їхню імплементацію та перебіг розвитку е-Демократії. Так, Дірк Хелбінг - німецький професор обчислювальної соціології факультету гуманітарних, соціальних і політичних наук, член факультету комп'ютерних наук ETH Zurich - виділяє наступні риси сучасних цифрових тоталітарних суспільств, а саме: 1) масове стеження; 2) неетичні експерименти з людьми в рамках існування соціальної інженерії; 4) примусове підпорядкування людей; 5) пропаганда та цензура; 6) існування «доброзичливої» диктатури; 7) поліцейська діяльність, тобто наявність «поліцейської держави»; 8) виборче застосування забезпечення прав людини. [2]. Звісно, існування нових концепцій щодо тлумачення нової форми тоталітаризму знаходиться у стані активної наукової дискусії та полеміки, проте навіть сьогодні, систематизація даних, оброблення інформації надає підтвердження рис, які пропонує Дірк Хелбінг. Цифрове спостереження стає для клікрової споглядальної інтернет-культури буденністю. Від ідеї «Паноптикону» до сучасного «наглядного капіталізму», від справи «Сноудена» та «Асанжа» до урядових засобів контролю під час Пандемії COVID-19. Загострення міжнародних відносин, процеси реєстрації великої кількості біженців, бойові дії та новітній розвиток ВПК. Ці дії сучасності породили та затвердили феномен «держави-відстежувальниці», яка дуже часто нехтує правами та свободами людини, від фізичних до цифрових. Такий невпинний розвиток інформаційних технологій, політичних подій змушує держави будувати власні системи адаптації та реагування за для забезпеченню суверенітету та безпеки. Прагнучи розвивати власну систему безпеки, державні апарати вибудовують програми, плани спираючись на власні бюджети, звісно, вони від держави до держави відрізняються за технологічною та фінансовою змогою. Одні держави встановлюють тотальний контроль та повну заборону небажаного та опозиційного контенту; інші – вводять фільтри лише для частини Інтернет видань, е-ЗМІ та е-продукції - соцмереж, сайтів. Такі тенденції можуть поставити перед загрозою існування демократичних цінностей та здобутків, які стають основою для інтеграційних процесів у світі.

Цифрова грамотність серед суспільства, побудова дієвого “громадського суспільства”, підвищення цифрового рівня освіти та обізнаності, розвиток громадських правозахисних організацій, поліпшення Інтернет-прав людини, можуть стати реальними умовами захисту прав людини в системі е-урядування та в умовах розповсюдження неототалітарних форм контролю з боку держави та наднаціональних корпоративних структур.

На жаль, проте футуристичні ідеї щодо вільного, свободного та безмежного кіберпростору демонструють свою утопічність через дії направлені на контроль та масове стеження. Керована демократія, політика фільтрації, цензурування, лімітування інтернет-свобод, доводить поширення феномену перегорнутого у демократичну обгортку «цифрового тоталітаризму», який може стати викликом та загрозою інтеграційним процесам у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Деренский В.Ю. Тоталитаризм как экзистенциальный феномен.//Гуманитарный вектор. – К., 2014. -№3(39). - с. 122-129. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/totalitarizm-kak-ekzistentsialnyy-fenomen>
2. Helbing D. Digital fascism rising? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.theglobalist.com/fascism-big-data-artificial-intelligence-surveillance-democracy/>

Шатських Р. Д.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯПОНІЇ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ

Сучасні відносини Японії та Південної Кореї є досить складними, та обґрунтовуються спільним історичним минулим. Не тільки Південна Корея, але і Північна входила у склад Японської Імперії до 1945 року. На землях у той час єдиної Кореї проходили жорстокі події. Прикладами можуть служити, заборона Корейської мови, експлуатація населення та територій для благ імперії. Також багато громадян Кореї воювали на стороні Японії у другій світовій війні. Ця історична основа дозволяє зрозуміти глибину складності сучасних відносин двох країн. Деякі автори вже займалися цією проблематикою. «Кріс Дікон з кафедри міжнародних відносин Лондонської школи економіки та політичних наук (LSE), Лондон, Великобританія у своїй роботі (Відтворення) «проблеми історії»: пам'ять, ідентичність та торговий суперечка між Японією та Південною Кореєю» проводить аналіз історичних відносин двох держав та вплив цієї історії на динаміку сучасних відносин [1]. Відносини Японії та Південної Кореї постійно представлялися науковцями з міжнародних відносин як головоломка, яка змішує основні раціоналістичні теорії, які намагаються пояснити послідовну ворожість, пов'язану з так званою «проблемою історії». Автор зазначає, що у той час як багато вчених скористалися традиційними конструктивістськими підходами для включення історії в свій аналіз, така література часто нехтує процесами (ре)конструкції цієї соціальної реальності, тим самим неявно розглядаючи ці негативні настрої як головні елементи корейської та японської культури/ідентичності, які викликають певну зовнішню політику. Використовуючи нещодавню торговельну суперечку між Японією та Південною Кореєю як приклад, стаття автора спирається на критичну конструктивістську теорію та аналітичні методи дискурсу, щоб дослідити, як створюється та відтворюється «проблема історії». У ньому стверджується, що домінантні дискурси у Південній Кореї, які представляють Японію як нерозкаяного колоніального агресора, і процес забуття історичних злочинів в Японії, яка представляє Південну Корею емоційною та ірраціональною через зациклення на минулому. Автор підкреслює, що хоча така зовнішньополітична практика відтворює домінуючу національну ідентичність, ці ідентичності також формують певні проблеми щодо ведення зовнішньої політики. Цей взаємно конститутивний зв'язок між особистістю та зовнішньою політикою постійно відтворює «проблему історії» у відносинах Японії та Південної Кореї.

Однак, не зважаючи на складнощі у відносинах та історичному минулому, цим країнам все одно необхідно кооперуватися у сучасному світі. Обидві країни є більш орієнтованими на Сполученні Штати, та сприймають посилення економічних та політичних позицій Китаю у світі як непряму загрозу. Однак не завжди політична схильність переважає стратегічні вигоди від деяких рішень. Саме питанням взаємодії двох країн у сучасному економічному просторі автори Бюнг-іл Чой та Дженніфер С. О. присвятили свою статтю «Підйом геополітики та зміна торговельної політики Південної

Кореї та Японії» 2022 [2]. Автори зазначають, що протягом останнього десятиліття Південна Корея та Японія дедалі частіше демонстрували різні стратегічні пріоритети в торгівлі перед обличчям зростання глобальної економічної могутності Китаю та загострення торговельного конфлікту США та Китаю. Рішення Японії щодо торговельної політики сприяли зміцненню її економічних відносин і відносин у сфері безпеки зі США як засобу протидії Китаю. Японія використовувала як двосторонні, так і багатосторонні засоби, щоб убезпечити свої зв'язки зі США проти Китаю. Навпаки, позиція Південної Кореї в торговельній політиці була «стратегічною неоднозначністю». Південна Корея була більш примирливою по відношенню до Китаю, не бажаючи вживати заходів, які б суперечили інтересам Китаю. Південна Корея в основному вдається до двосторонніх каналів для підтримки сприятливих відносин як з Китаєм, так і з США. Автор статті зосереджує увагу на тому, що небажання Південної Кореї чітко вступати в союз із США проти Китаю спостерігалось в різних адміністраціях з протилежною політичною орієнтацією. У цій статті також розглядаються різні стратегічні пріоритети Південної Кореї та Японії в торгівлі на конференції міністрів Світової торгової організації 2017 року; введення в США розділу 232 щодо сталі в 2017 році; Всеосяжну та прогресивну угоду про транс тихоокеанське партнерство, та ін.

У ході проведеного аналізу було зроблено кілька висновків. Не зважаючи на історичні конфлікти у минулому, Японія та Південна Корея продовжують функціонувати один з одним та навіть у контексті політичних та економічних союзів. Однак, не зважаючи на спільні союзи країни можуть обирати різні один від одного план взаємодії, що підкреслює як унікальність, так і різні політичні та економічні направи країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Chris Deacon (Re)producing the ‘history problem’: memory, identity and the Japan-South Korea trade dispute 2021 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09512748.2021.1897652>
2. Byung-il Choi and Jennifer S. Oh. Rise of Geopolitics and Changing Korea and Japan Trade Politics 2022 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4080559

Кочарян В. Г.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

РОЛЬ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНИХ ПАРТНЕРСТВ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Публічно-приватне партнерство як термін вперше вживається в 90-ті роки, коли в розвинутих країнах органи влади для підтримки активного зростання та підвищення підприємницької активності, організують заходи вз залучення приватного сектору до галузей економіки, що потребують інвестицій.

Участь приватного капіталу в рамках проектах публічно-приватного партнерства стимулює притік іноземних інвестицій від розвинутих країн та міжнародних компаній до країн, що розвиваються. Це досягається шляхом розподілу ризику між державними інститутами та приватним сектором, що дозволяє підвищити оцінку прибутковості проектів в країнах з вищим рівнем ризику, як країни, що розвиваються.

Китайська Народна Республіка – це країна, що розвивається з другою економікою світу за показником ВВП в 2021 році, який дорівнює 114,3 трлн юань або 15,6 трлн дол. з реальним зростанням на рівні 8.1% у 2019 році відповідно попереднього року, що перевищило очікування китайської держави (6%).

З 2017 року економіка Китайської Народної Республіки має інфляційний розрив, що означає зростання більше потенційного рівня. [4] Таке надмірне зростання супроводжується підвищенням інфляції та зниженням рівня безробіття. У 2020 році на межі такої інфляційної фази кризова ситуація, пов'язана з карантинними мірами через світову пандемію в результаті сприяли переходу бізнесу до рецесійного розриву ВВП із зростаючим безробіттям до 5%. У відповідь на це КНР ще зменшує процентну ставку ЦБ та повертається до фіскальних стимулів через відновлення рівня дефіциту до 3,7% від ВВП. Це допомогло стимулювати зростання економіки, при чому інфляція знизилася нижче 1%.

Протягом 10 років країна зберігає позитивний рахунок поточних операцій, за рахунок в першу чергу профіцитного торгового балансу. Країна має значні обсяги експорту та імпорту товарів та послуг вартістю 2,5 трлн доларів США. Зважаючи на постійний торговий профіцит, що створює грошові надходження до країни, фінансовий рахунок відображає як КНР розподіляє цей профіцит між збільшенням резервних активів або збільшення інвестування з-за кордон. За статтями активів за усіма інвестиціями спостерігаються стабільні додатні значення, що означає, що КНР кожного року збільшує свої інвестиційні активи за кордоном, при чому пік інвестування прийшовся на 2016 рік, з 2017 року структура зобов'язань за інвестиціями змінилася в сторону рівномірних портфельних інвестицій, що означає, що країна на погляд інвесторів стала більш ризикованою, відповідна тенденція спостерігається й з боку КНР: країна більше інвестує за кордон через портфельні інвестиції, ніж через прямі та інші. Зміна в резервах за період з 2017 року є мінімальною, тільки в 2020 році спостерігається відновлення накопичення резервних активів.

КНР пройшла три етапи на шляху прийняття моделі ППП. Перший етап був приблизно в 1990-х роках, який почався з будівництва електростанцій за моделлю «build-operate-transfer» (BOT), а потім інвестицій у платні дороги. Другий етап розпочався з видатного в 2004 році адміністративного правила щодо адміністрування концесій, згідно з якими різні моделі ППП стали офіційно прийняті у сфері комунальних послуг, таких як дороги, споруди водопостачання, каналізаційні або сміттєочисні споруди та заправні станції. Вимоги до інвестицій ППП постійно зростають.

КНР займає друге місце у списку країн, що залучили найбільше інвестицій за механізмом ППП після Бразилії. Найбільше інвестицій було залучено в 2018 році в розмірі 30,6 млрд доларів США. До 2020 року інвестиційні потоки за механізмом ППП мали зростаючу тенденцію, тільки з 2020 року обсяги впали до приблизно 6 млрд доларів на рік. Велика ймовірність, що причиною цього стала криза спричинена пандемією, через яку підвищилася невизначеність та ризик, а це є важливим фактором для інвестицій, особливо публічно-приватних партнерств.

Найбільше інвестицій Китай отримав для розвитку транспортної інфраструктури. Серед проєктів в цій галузі можна виділити наймасштабніший - Hangzhou - Shaoxing - Taizhou Railway, вартістю 6,8 млрд доларів США, контракт за яким був підписаний в 2017 році. Найбільші проєкти з залученням іноземних інвестицій були розпочаті в 2015 та 2018 роках. До країн-інвесторів належать Афганістан, Південна Корея, Сінгапур та Франція (табл. 2.2). В КНР приватний капітал переважно залучений в національного інвестора (68%), решта капіталу (32%) прямує в Китай з-за кордону. Найбільше інвестицій залучено з Афганістану (2,6 млрд доларів США), Франції (1,1 млрд дол США) та Сінгапуру (1,0 млрд дол. США) [7].

Отже, спираючись на проведені дослідження, можна стверджувати, що КНР часто використовує механізм ППП для залучення інвестицій в галузі, які традиційно контролюються державою. Країна є другою за обсягами інвестицій реципієнтом приватного капіталу для ППП проєктів. Така ситуація пояснюється економічною привабливістю КНР, адже країна має високі темпи зростання, пом'якшуючі монетарну та фіскальну політику, і в докризовий період 2016-2019 років діловий цикл був інфляційним, тобто країна виробляла навіть більше потенційного рівня. КНР не тільки

отримує інвестиції, а й активно інвестує та накопичує резерви від торгового профіциту, що підтримує стабільність економіки. В цей час країна отримала інвестиції за найбільшими ППП проектами від іноземних компаній з Афганістану, Франції, Сингапуру, Південної Кореї. З 2018 року країна починає стримувати інфляційні прояви в економіці шляхом зниження дефіциту бюджету, проте продовжує ставку Центрального банку для стимулювання інвестицій в реальний сектор. Дійсно, в цей період інвестиції в ППП проекти від національного приватного сектору зростає. В період кризи 2020 року приток інвестицій за ППП проектами знижується, проте передбачається що активні стимули з-боку держави а також накопичені в період інфляційного розриву резерви допоможуть швидкішому відновленню економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Development Indicators database. World Bank Databank. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
2. International Financial Statistics. IMF Database. URL: <https://data.imf.org/?sk=4c514d48-b6ba-49ed-8ab9-52b0c1a0179b&sId=1390030341854>
3. Balance of Payments and International Investment Position. IMF Database URL: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1390030341854>
4. China Economic Update – December 2021. World Bank Report. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/7aa7a16968768ccb51f1818654d42561-0070012021/original/CEU-December-2021-ENG.pdf>
5. Wang. J. A general introduction to public-private partnerships in China. The Public-Private Partnership Law Review, 6th Edition. - April 2020. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=55bbf186-d7b0-4726-9532-8289f4676719>
6. Prats J., Demaestri E., Chiara J. Analytical Description and Comparative Analysis of National and International Databases //Institutions for Development Sector. Discussion paper n° IDB-DP-585. Inter-American Development Bank. – 2018. URL: <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Public-Private-Partnership-Databases-Analytical-Description-and-Comparative-Analysis-of-National-and-International-Databases.pdf>
7. Private Participation in Infrastructure Database. World Bank. URL: <https://ppi.worldbank.org/en/ppi>

Крупницька А. М.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ*

*Публікацію підготовлено у межах проекту ЕРАЗМУС+ 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPP1MO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України», якій фінансується з боку Європейського Союзу.

Країни Центральної та Східної Європи (ЦСЕ) є досить цікавим об'єктом дослідження з точки зору грошових переказів мігрантів, адже саме ці країни за останні роки зазнали значних змін в економічному плані. Потенційний вплив грошових переказів на розвиток є доволі актуальним питанням, адже ці грошові потоки мають можливість підвищити економічного зростання країн ЦСЕ шляхом впровадження відповідної політики.

Активізація участі країн Центральної та Східної Європи в європейських міграційних процесах спостерігається вже після їх вступу в Євросоюз і характеризується збільшенням еміграції, в першу чергу трудової, до країн Західної Європи, а саме в Німеччину,

Францію, Італію і Великобританію. В менших масштабах спостерігається міграція до країн Північної Америки. Основною причиною відтоку робочої сили можна назвати диференціацію в рівні доходів населення, що спричинена високою ступінню розриву в соціально-економічному розвитку держав ЦСЄ порівняно зі «старими» членами ЄС [1].

Грошові перекази є важливим джерелом зовнішнього фінансування домогосподарств, зокрема в менш розвинених країнах, і, таким чином, слугують виміром економічного внеску розвинених країн у бідніші країни з точки зору фінансових потоків. Варто зауважити, що більші обсяги оплати праці резидентів з 2017 року по 2021 рік приходяться саме на Угорщину, Польщу, Румунію та Чеську Республіку, а найменші – на Словенію, Латвію, Естонію та Литву. Найбільший показник оплати праці нерезидентів спостерігається у Польщі, а найменший – у Литві та Латвії [2].

Цікавим є той факт, що оплата праці резидентів за кордоном перевищує оплату праці нерезидентів у ЦСЄ. Причиною цьому є менша конкурентоспроможність країн ЦСЄ у привабленні іноземної робочої сили, особливо у порівнянні з більш розвинутими країнами Західної та Південної Європи, що пропонують вищі заробітні плати.

В цілому, найбільші показники трансфертів фізичних осіб резидентам ЦСЄ у 2017-2021 роках спостерігаються у Румунії та Польщі, а найбільші показники трансфертів фізичних осіб нерезидентам з ЦСЄ можна простежити у Чеській Республіці та Польщі [2]. Найменші показники трансфертів фізичних осіб резидентам припадають на Естонію та Словенію, а найменші показники трансфертів фізичних осіб нерезидентам припадають на Словаччину та Болгарію.

В даній роботі буде також розглянуто взаємозалежність між грошовими переказами Болгарії, Чеської Республіки, Естонії, Литви, Латвії, Угорщини, Польщі, Румунії, Словенії, Словаччини та ВВП країн ЦСЄ [2], [3].

Дана регресійна модель досліджує вплив припливу грошових переказів на валовий внутрішній продукт регіону за 2000-2020 роки. Отже, модель має такий вигляд:

$$GDP = \beta_1 * R\_B + \beta_2 * R\_C + \beta_3 * R\_E + \beta_4 * R\_LI + \beta_5 * R\_LA + \beta_6 * R\_H + \beta_7 * R\_P + \beta_8 * R\_R + \beta_9 * R\_SE + \beta_{10} * R\_SA, \quad (1)$$

Де: GDP – ВВП регіону Центральної та Східної Європи,

R_B – грошові перекази Болгарії,

R_C – грошові перекази Чеської Республіки,

R_E – грошові перекази Естонії,

R_LI – грошові перекази Литви,

R_LA – грошові перекази Латвії,

R_H – грошові перекази Угорщини,

R_P – грошові перекази Польщі,

R_R – грошові перекази Румунії,

R_SE – грошові перекази Словенії,

R_SA – грошові перекази Словаччини.

Регресійний аналіз монетарної моделі валютного курсу Польщі дав наступні результати: найбільший вплив на економічний розвиток регіону ЦСЄ мають грошові перекази Чехії (рівень значущості – 1%). Доволі вагомими є також грошові потоки Литви, Словенії, Словаччини (рівень значущості – 5%). Також, коефіцієнт детермінації дорівнює 0,989, тобто усі коефіцієнти впливають на залежну змінну на 99%, що відображає дуже сильний зв'язок між індикаторами та залежною змінною.

Оцінка моделі за допомогою найменших квадратів вивела таку емпіричну модель:

$$GDP = -0,127 * R\_B + 0,606 * R\_C - 0,48 * R\_E + 0,313 * R\_LI + 0,70 * R\_LA + (-1,354) \quad (3,916^{***}) \quad (-0,198) \quad (2,416^{**}) \quad (0,604) + 0,068 * R\_H + 0,278 * R\_P + 0,089 * R\_R + 0,407 * R\_SE - 0,509 * R\_SA \quad (2)$$

(0,437) (1,118) (0,280) (2,537**) (-2,831**)

Перевагою країн Центральної та Східної Європи для мігрантів з СНД, а особливо з України, є географічна близькість і схожість культур. З 2000-х років спостерігалася трудова еміграція українців переважно в країни-члени ЄС, а вже після введення безвізового режиму міграційні мережі розвивались особливо активно, і більшість українських трудових мігрантів віддавали перевагу Польщі, Чеській Республіці та Угорщині. З 2016 року Польща зазначається як головна країна, з якої надходять грошові перекази. У 2021 році 33,4% грошових переказів надійшло з Польщі (19% у 2015 році), а 61,5 % припадають на грошові перекази з усіх країн ЄС [4].

Отже, країни ЦСЄ постають доволі значними реципієнтами і донорами грошових переказів мігрантів, на що впливають бурхливі міграційні потоки саме цього регіону, пов'язані саме з економічною складовою, а саме з працевлаштуванням в розвинених країнах. Оплата праці резидентів закорлоном значно перевищує оплату праці нерезидентів у країнах ЦСЄ, що є результатом певних диспропорцій щодо конкурентноспроможності країн ЦСЄ у привабленні іноземної робочої сили. Якщо розглянути обсяги грошових переказів за країнами-імпортерами української робочої сили, то можна помітити, що значні обсяги грошових потоків припадають саме на країни ЦСЄ, зокрема на Польщу та Чеську Республіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цевух Ю.О., Крупиця А.С. Сучасний стан міграційних процесів у країнах Вишеградської четвірки. 30 років Вишеградської четвірки – економічна оцінка розвитку країн: досягнення, перспективи та уроки для України :Збірник матеріалів круглого столу кафедри менеджменту та Інституту права, економіки та міжнародних відносин, присвячений 30-річчю Вишеградської четвірки. Одеса, 2021. – 104 с.
2. Balance of Payments and International Investment Position, IMF Data [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1390030341854>
3. GDP (current US\$) – Central Europe and the Baltics, World Bank [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=B8>
4. European Migration Network (2020) : The impact of Covid-19 on remittances in EU and OECD countries [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.oecd.org/els/mig/EMN-OECD-Infom-01122020.pdf>

Труба А. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ФІНЛЯНДІЇ У 2017-2021 РОКАХ

З 1 січня 1999 року Фінляндії офіційно разом з 11 країнами створили угруповання – Єврозону, зі спільною валютою [1, с.4]. Обмінний курс Єврозони є вільно плаваючим, отже він визначається попитом та пропозицією на цю валюту [2, с.1335]. Згідно з ЦБ Фінляндії, міжнародні резерви Фінляндії складаються з двох статей – офіційній резервній активи, та інші активи в іноземній валюті, які налічують 14,8 млрд та 443 млн євро відповідно.

Для встановлення цінової стабільності та сприяння економічного розвитку Фінляндією проводиться монетарна та фіскальна політика, яка переважно визначається Європейським центральним банком. У вересні 2019 року ЄЦБ оголосив про значний пакет стимулів, який включав зниження ставки за депозитами на 10 базисних пунктів до 0,5% і відкриту програма кількісного пом'якшення (QE2) – 20 мільйонів євро на місяць.

Пакет також мав допомогти підтримати регіональне зростання і стримати інфляційний тиск. Очікувалось, що інфляція зросте лише незначно до 1,3% з 1,2% [3, с.7]. Однак, дослідження науковці, які приділили увагу впливу кризи COVID-19 на економічні фактори, у тому числі на валютний курс, вказують на те, що Фінляндії не вистачало свого традиційного макроінструменту для подолання великих економічних потрясінь. Не зважаючи на стрімке відновлення економіки, прискорилась інфляція, знизилась цінова конкурентоспроможність та відбулось знецінення курсу євро [4, с.7].

Аналізуючи як довгострокові, так і середньострокові, фактори формування валютного курсу у період з 2017 по 2021 рр., доходимо висновку, що кореляція між факторами та валютним курсом переважно спостерігались протягом 2017-2019 рр. Останні 2 досліджувані роки залежність непропорційна, що можна пов'язувати з кризою, викликаною пандемією COVID-19 та її наслідками, особливо зменшенням економічної активності. Згідно з теорією паритету купівельної спроможності, Абсолютний ПКС переважно на всьому часовому проміжку коливався від 0,98 до 0,99. Оскільки відношення Pd/Pf не досягає 1, стверджуємо, що рівень внутрішніх цін у Фінляндії був менший ніж у США на всьому проміжку.

Розглянувши вплив рахунку поточних операцій, спостерігаємо у 2018 та 2021 рр. зі зменшенням рахунку поточних операцій до ВВП – зміцнів валютний курс до 1,18 доларів за євро. Такі самі тенденції спостерігаємо і з впливом умов торгівлі на курс.

Згідно з теорією формування валютного курсу, розглядається також і кореляція останнього з Чистою міжнародною інвестиційною позицією. У 2019 році Чисті іноземні активи Фінляндії мали додатні значення, однак при цьому курс євро до долара здешевів. Однак, уже з початком пандемії COVID-19 різко зменшились ЧМП, що призвело до зворотніх наслідків – і в перший рік курс зміцнів. У 2021 році курс євро зменшився до 1,13 доларів за євро, хоча у той же час різниця між зобов'язаннями і активами збільшилась. Помітний вплив на формування валютного року останні 3 роки мали фіскальна та монетарна політика. З 2019 року почалось поступове зменшення грошової маси та бюджетних витрат, що призвело до оберненої залежності, оскільки курс євро до долара ріс в середньому на 2% щорічно.

У рамках даної роботи було проведено тестування монетарної теорії формування валютного курсу. Дана модель була оцінена на підставі квартальних статистичних даних Фінляндії за період з 1-го кварталу 1990 року по 4-й квартал 2021 року. Відповідно до проведеного аналізу та отриманих результатів, отримуємо наступне рівняння:

$$e = -0,376 * m + 1,177 * p + 0,095 * r - 1,683 * y \quad (1)$$

(-6,860***)   (5,438***)   (1,504)   (-8,097***)

Оскільки коефіцієнт детермінації $R^2 = 77,7\%$, то вона є якісною. Результати регресійного аналізу, вказують, що 3 незалежні дані мають найвищий рівень значущості – 1 %, і лише відсоткова ставка ЦБ не має значущості. Найбільший вплив на валютний курс має ВВП зі значенням 1,683. Характерною рисою цього впливу є те, що він зворотній. Після ВВП, на формування валютного курсу також впливають рівень цін та грошова маса.

З метою додаткової перевірки на адекватність модель, була проведена перевірка з виключно значущими змінними, коефіцієнт детермінації якої склав 78,1%. Вона підтвердила попередні результати щодо значущості 3 незалежних змінних –ВВП, рівень цін та грошової маси. Провівши регресійний аналіз, спостерігаємо, що теорія виконується для Фінляндії, оскільки при збільшенні грошової маси курс євро зазнає девальвації.

Відповідно до отриманих результатів, ми спостерігаємо, що досліджувані теорії виконуються для Фінляндії переважно протягом 2019-2021 рр., особливо це стосується таких факторів, як грошова маса, фіскальна політика та рахунок поточних операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Archick, K. The European Union: Questions and Answers/ Kristin Archick//CRS Report. – 2022. – RS21372 – с. 1-22.
2. Annual report on exchange arrangements and exchange restrictions. – Washington, DC : International Monetary Fund, 2020. – с. 1- 4008.
3. Country Report Finland. – The Economist Intelligence Unit, 2020. – с. 1-30.
4. Valimaki, T. Finland and monetary policy through three crises/ Tuomas Valimaki, Meri Obstbaum// SUERF Policy Note. – 2020. – No 190. – с.1-11.

Турченко М. С.

Одеський національний економічний університет

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Сучасний стан пенсійної системи України знаходиться у стані, який залишає бажати кращого. Невеликий розмір пенсійних виплат, дефіцитність та висока навантаженість Пенсійного Фонду України – все це показники того, що дана система потребує серйозних реформ. Солідарна пенсійна система базується на тому, що працююче населення, сплачуючи ЄСВ, акумулює грошові ресурси, які формують виплати пенсіонерам. Проте, в українських реаліях, така система функціонує не досить успішно.

Рис. 1 Відношення кількості працюючого населення до кількості пенсіонерів, на основі джерел [1-2]

Як видно з графіку, в Україні впродовж останніх років відношення працюючого населення до кількості пенсіонерів завжди трималося вище позначки у 70%, що є надмірно високим. Зважаючи на низький рівень заробітних плат, розмір пенсійних виплат, відповідно, також буде низьким.

Крім того, звіт Пенсійного Фонду України показує, що у 2021 році дефіцит склав приблизно 9.1 мільярдів гривень (у попередньому 2020 – 13.2 мільярдів гривень) [3].

Однією з альтернативних систем економісти називають накопичувальну систему обов'язкового державного пенсійного страхування. Це пояснюється тим, що дана система має значні переваги у порівнянні з солідарною системою.

Перш за все – кожен громадянин накопичує майбутню пенсію власними силами, а отже – не залежатиме від зайнятого населення, кількість якого має тенденцію до зменшення. Таким чином, майбутня пенсія залежатиме саме від рівня праці та трудового стажу робітника, що є досить справедливим.

Крім того, накопичення таких грошових ресурсів на довгостроковий термін можна використовувати як інвестиційний капітал, який буде направлений на покращення та розвиток національної економіки. Це дозволить не тільки досягти економічного зростання, а й покращити рівень життя населення, сприятиме зростанню його доходів.

Проте, варто також звернути увагу на проблеми, які виникатимуть під час впровадження накопичувальної системи обов'язкового державного пенсійного страхування. Наприклад, висока інфляція, яка «з'їдатиме» усі накопичення громадян. Тому існує необхідність в одночасній підтримці рівня інфляції на сприятливому рівні, а отже – проведення ефективної грошово-кредитної політики з боку НБУ. Крім того, державі необхідно забезпечити захист заощаджень населення та попередження зловживання цими коштами з боку власників фонду або інших уповноважених осіб.

Також, не менш важливим буде сам етап переходу – неможливо одразу скасувати солідарну систему, адже через це пенсіонери втратять пенсію, так як не існуватиме іншого джерела фінансування Пенсійного Фонду України. Впровадження накопичувальної системи обов'язкового державного пенсійного страхування не повинно негативно впливати на функціонування солідарної системи.

Підбивши підсумки, можна сказати, що впровадження накопичувальної системи обов'язкового державного пенсійного страхування є необхідним. Це допоможе зменшити навантаження на вже існуючу систему. Економісти вважають, що доречним буде функціонування як солідарної, так і накопичувальної систем одночасно. Це допоможе не тільки підвищити їх ефективність, а й покрити їх недоліки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державна служба статистики. Дані стосовно зайнятого населення URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/rp/zn/zn_pgs20 ue.xls](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/rp/zn/zn_pgs20_ue.xls) (дата звернення: 08.05.2022)
2. Пенсійний Фонд України. Статистичні дані. URL: <https://www.pfu.gov.ua/> (дата звернення: 08.05.2022)
3. Finbalance. «Дефіцит Пенсійного Фонду за 2021 рік». URL: <https://finbalance.com.ua/news/defitsit-pensiynoho-fondu-za-2021-rik---91-mlrd-hrn> (дата звернення: 08.05.2022)

Вдовиченко А. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА ПОТОКІВ КАПІТАЛУ В АРГЕНТИНУ ТА БРАЗИЛІЮ

Бразилія та Аргентина є провідними країнами в Латинській Америці. Тому для дослідження було обрано саме ці країни, адже ж, на мою думку, цікаво дослідити розвиток обох країн, проаналізувати обсяг інвестицій, дізнатися, що саме впливає на подальший їх розвиток та розглянути стан економік Аргентини та Бразилії після пандемії COVID-19. Завдяки проведеному аналізу структури потоків капіталу, можна дослідити, на якому етапі розвитку знаходяться країни.

Бразилія є тринадцятою за величиною економікою світу. Країна все ще працює над відновленням після рецесії, яка сталася сім років тому, коли економіка скоротилася майже на 7%. Відтоді Бразилія не змогла зростати тими темпами, до яких звикли протягом десятиліття до рецесії. Проте в останні роки бразильська економіка переживає повільне, але неухильне відновлення. У 2021 році ВВП виріс приблизно на 5,2%, в основному, за рахунок поступового відновлення економіки та збільшення експорту

сировини. З валовим внутрішнім продуктом (ВВП) близько 490 мільярдів доларів США, Аргентина є однією з найбільших економік в Латинській Америці. Аргентина має величезні природні ресурси в енергетиці та сільському господарстві. Країна в даний час знаходиться в нестійкому економічному балансі. Національна валюта (песо) значно знецінилася в 2019 році, річна інфляція перевищує 50%, а ВВП скоротився на 2,5% в 2018 році і ще на 2,5% в першій половині 2019 року.

Фінансовий рахунок Аргентини має від'ємне значення, окрім 2020 року. У Бразилії протягом дослідженого періоду спостерігається тільки від'ємне значення фінансового рахунку. Тому можна зробити висновок, що негативне сальдо по фінансовому рахунку показує чисте збільшення іноземних активів резидентів як Аргентини, так і Бразилії або зниження їх іноземних пасивів в результаті операцій.

Враховуючи загальну тенденцію прямого і портфельного інвестування в Аргентині, динаміка саме пасивів має більший вплив на фінансовий рахунок в цілому. Прямі іноземні інвестиції в Аргентину, в основному, поступають з таких країн як: Іспанія (26%), США (19%), Нідерланди (9%) та Франція (4%). Більшість іноземних інвестицій зосереджені у фінансовому секторі (17%), далі йде нафтовий сектор (13%) [1].

За даними ЮНКТАД, Бразилія була шостим за величиною напрямком у світі для прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Країна активно заохочує ПІІ – особливо в секторі автомобілів, відновлюваної енергетики, природничих наук, нафти та газу та транспортної інфраструктури – для впровадження більших інновацій в економіку Бразилії та стимулювання економічного зростання [2].

Сальдо прямих інвестицій в Бразилії має тенденцію до зменшення дефіциту. Стосовно сальдо портфельних інвестицій в Бразилії, можна відзначити нестабільну динаміку протягом дослідженого періоду. Також спостерігається нестабільна динаміка щодо інших інвестицій в обох країнах. Припустимо, що це пов'язано з наслідками пандемії COVID-19. Динаміка резервних активів в Аргентині та Бразилії схожа між собою протягом дослідженого періоду. Мінімального значення за цим показником країни набувають у 2019 році. Саме у цей період обидві країни зіткнулися з економічними труднощами. Поступове підвищення показнику резервних активів спостерігається надалі, тобто країни намагаються відновити власні резерви.

Аргентина є «чистим кредитором», адже ж протягом дослідженого періоду країна має додатне значення ЧМІП. Більш того, показник мав тенденцію до зростанням до 2020 року. У свою ж чергу, Бразилія має від'ємне значення ЧМІП, що дає змогу стверджувати, що країна виступає «чистим боржником» світової економіки, адже ж зобов'язання Бразилії значно перевищують її активи. Хоча треба відзначити, що з 2019 року показник ЧМІП прагне до зменшення дефіциту.

Проаналізувавши отримані дані, можна зробити висновок, що найбільш волатильними потоками в Аргентині є портфельні інвестиції, і найбільш стабільними прямі інвестиції. У Бразилії спостерігається інша динаміка: найбільш волатильними потоками є прямі інвестиції, але, водночас, і інші інвестиції мають доволі високі показники. Можливо, причиною таких коливань може бути певна нестабільність на фондових ринках країн.

Аналізуючи відкритість економіки Бразилії та Аргентини, можна зробити висновок, що Аргентина – це країна з середнім рівнем відкритості економіки. Співвідношення експорту до ВВП складає від 11 до 17% протягом 2016-2020 рр. Стосовно Бразилії можна відзначити зовсім іншу ситуацію. Співвідношення експорту до ВВП протягом дослідженого періоду менше 10%, що дає змогу стверджувати про закриту економіку.

У проведеному регресійному аналізі впливу фінансового рахунку на ВВП країн, можна відзначити, що найбільший вплив на аргентинську економіку мають портфельні інвестиції – пасиви. Цей коефіцієнт свідчить про те, що зі збільшенням портфельних інвестицій-пасивів, залежна змінна – ВВП Аргентини – збільшується на 0,816 стандартних відхилень. Резервні активи мають найменший вплив. Стосовно Бразилії можна відмітити, що найбільший вплив

на ВВП країни надає FDI liabilities – прямі інвестиції-пасиви. Цей коефіцієнт свідчить про те, що зі збільшенням цього показника на одне стандартне відхилення, ВВП країни (залежна змінна) збільшується на 0,818 стандартних відхилень. У результаті дослідження отримано наступні моделі для Аргентини та Бразилії відповідно.

Аргентина:

$$\text{GDP} = -0,054 * \text{FDIassets} + 0,449 * \text{FDIliabil} - 0,394 * \text{FPIassets} + 0,816 * \text{FPIliabil} - 0,004 * \text{Oth.inv.assets} + 0,506 * \text{Oth.inv.liabil} - 0,443 * \text{Reserve Assets}$$

4,86(***)	-0,36	3,089(***)	-2,278(**)	3,8(***)
	-0,021	2,309(**)	-2,245(**)	(1)

Бразилія:

$$\text{GDP} = 0,049 * \text{FDIassets} + 0,818 * \text{DIIliabil} - 0,093 * \text{FPIassets} + 0,040 * \text{FPIliabil} + 0,108 * \text{Oth.inv.assets} + 0,022 * \text{Oth.inv.liabil} + 0,038 * \text{Reserve Assets}$$

4,714(***)	0,63	7,719(***)	1,282	0,364
	0,718	0,208	0,416	(2)

Отже, отримані дані щодо економік Аргентини та Бразилії та структури міжнародних потоків капіталу до цих країн, дали змогу провести аналіз двох лідируючих країн у Латинській Америці та розглянути, як саме фінансовий рахунок кожної країни впливає на їх ВВП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Deloitte. Doing Business in Argentina (May 2021). [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ar/Documents/tax/arg-2021-doing-business-argentina-eng.pdf>.
2. 2020 Investment Climate Statements: Brazil. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.state.gov/reports/2020-investment-climate-statements/brazil/>.

Деревянченко Т. М.

Одеський національний економічний університет

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ У СТРАХУВАННІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 року в Україні введений воєнний стан, який передбачає можливі обмеження конституційних прав і свобод як фізичних, так і юридичних осіб. При цьому правовий режим воєнного стану не впливає на чинність угод, в тому числі договорів страхування – всі зобов’язання й права сторін залишаються чинними. Воєнний стан не є підставою для звільнення страхових компаній від своїх зобов’язань, але є підставою для використання інституту форс-мажору.

28 лютого 2022 року Торговельно-промислова палата України опублікувала лист щодо засвідчення форс-мажорних обставин у зв’язку з війною Російської Федерації проти України [1]. На практиці такі форс-мажорні застереження завжди включені до договорів страхування. Проте, слід пам’ятати про те, що дія форс-мажорних є лише легітимною підставою відстрочити виконання страховою компанією своїх обов’язків поки не закінчиться їх дія та не понести відповідальності за таке прострочення страхової виплати. Також, лише факт бойових дій чи запровадження обмежень воєнного часу не звільняє сторону від відповідальності, якщо це прямо не перешкоджає фізичній або юридичній особі виконувати свої обов’язки за договором. Отже, страховик може затримати страхову виплату з дотриманням процедури

повідомлення про форс-мажорні обставини і їх підтвердження, але муситиме здійснити її, коли дія таких обставин на нього припиниться.

Так, у яких випадках страховик може відмовити у страховій виплаті? Звертаючись до статті 26 Закону «Про страхування» [2] та до статті 991 Цивільного кодексу [3] є низка випадків, яка передбачає право відмовитися від здійснення страхової виплати. При цьому, договором також можуть бути передбачені й інші підстави для відмови у здійсненні страхової виплати, зокрема й такі, які пов'язані з війною. Страховики відмовляються покривати страхові випадки, які сталися в наслідок бойових дій. Наприклад, застраховане майно яке було пошкоджено чи знищено через влучення куль, снарядів не покривається страховими компаніями. Звісно, на ринку існує страхування від воєнних ризиків, але це окремий продукт і через надмірну вартість він не є поширеним в останні роки.

Досвід війни у 2014 році змусив страховиків включити до договорів ще одне застереження – як правило, договори страхування не діють на території проведення бойових дій і на окупованих територіях України. Тобто, жодні випадки, що відбулися в зоні бойових дій чи на непідконтрольних урядом територіях, не визначаються страховими. Однак у контексті повномасштабної агресії з боку Російської Федерації з 24 лютого 2022 року такі «територіальні винятки є суперечливими, оскільки відсутній чіткий нормативний перелік адміністративно-територіальних одиниць, на яких наразі тривають бойові дії.

З початку російського вторгнення, найбільші страхові компанії України підтвердили чинність своїх договорів страхування та свої зобов'язання з відшкодування страхових виплат, не відмінюючи зазначені вище винятки. Таким чином, всі договори страхування є дійсними незважаючи на введення воєнного стану в Україні, але, як правило, вони не покривають «воєнні» ризики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Торговельно-промислова палата України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS36779?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01 (Дата звернення: 13.05.2022)
2. Ст. 26 ЗУ «Про страхування». URL: https://kodeksy.com.ua/pro_strahuvannya/statja-26.htm#:~:text=Стаття%2026.-,Відмова%20у%20страхових%20виплатах%20або (Дата звернення: 13.05.2022)
3. Ст. 991 ЦКУ «Відмова від здійснення страхової виплати». URL: https://kodeksy.com.ua/tsivil_nij_kodeks_ukraini/statja-991.htm (Дата звернення: 13.05.2022)

*Донець А. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ПОТОКІВ КАПІТАЛУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ІНДІЇ ТА КИТАЮ

Для дослідження було обрано саме Китай та Індію через їх активний розвиток у сучасному світі та великий потенціал подальшого росту. Для підтримання вже досягнутого результату та для подальших успіхів, країни безпосередньо потребують залучення іноземних інвестицій. Міжнародні потоки капіталу до країн – є одними з ключових умов їхнього активного розвитку, особливо для країн, що розвиваються, до яких відносяться Китай та Індія.

Хоча Китай та Індія територіально є сусідами, проте стан їх економічного розвитку значно відрізняється. Китай може стати провідною країною у майбутньому, обігнавши навіть США, що підтверджує активно зростаюча динаміка ВВП Китаю. ВВП Індії значно відстає від Китаю, проте багато дослідників зазначають, що країна має усі шанси вийти

на третє місце у світі за економічними показниками до 2030 року. Наразі Китай займає друге місце у світі за ВВП, експортує найбільше товарів, має найбільший світовий валютний резерв. Індія знаходиться на п'ятому місці по ВВП, має недорогий інтелектуальний і величезний людський ресурс.

Ніколас Р. Ларді у своїй статті (липень, 2021) аналізує той факт, що міжнародні потоки капіталу в Китай прискорюються, незважаючи на глобальну економічну напругу та обмеження. Країна й надалі залучує рекордну кількість як прямих іноземних інвестицій, так і портфельних у біржові китайські акції та китайські державні облігації. Китай очолює глобальне відновлення після економічних наслідків пандемії COVID-19, бізнес-середовище для іноземних компаній у Китаї покращується, іноземні транснаціональні компанії продовжують розширювати свою діяльність [1].

Паван Кумар у статті «Тенденції прямих іноземних інвестицій та їх вплив на дохід на душу населення в Індії» (січень, 2022) досліджує вплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на дохід на душу населення індійської робочої сили. ПІІ можуть служити катализатором швидшого економічного розвитку в країнах, що розвиваються, саме якою є Індія. Завдяки ПІІ відбувається вдосконалення технологій, приплив капіталу та прискорення податкових надходжень для уряду, що несе вагомий вплив на економічний розвиток економіки. ПІІ позитивно впливають на створення більшої кількості робочих місць, кращу якість життя та, нарешті, вищий дохід на душу населення в Індії. Переваг від потоків іноземних інвестицій у країну багато, проте існують й недоліки, одним з яких є вичерпування природних ресурсів країни. Забруднення довкілля, втрата природної рослинності та дикої природи є іншими негативними зовнішніми факторами розвитку з швидкими темпами, до якого прагне Індія [2].

Китай та Індія є інвестиційно привабливими країнами, завдяки своєму прагненню до розвитку та великому вибору перспективних для інвестування галузей. Індії має високоефективний демократичний режим, який забезпечує стабільне політичне середовище, незалежну судову систему, багато ресурсів, кваліфіковану робочу силу та багато інших переваг. Китай є країною майбутнього, країною, яка неперервно генерує нові ідеї та втілює їх. Країна лібералізує своє середовище для іноземних компаній та працює над зменшенням бар'єрів, які перешкоджають руху інвестицій до країни. Уряд залучує нові дії щодо збільшення надходження іноземних інвестицій до Китаю, використовуючи пільгову політику щодо землі та оподаткування, задяки чому більше фінансування отримують сучасні послуги, високотехнологічні сектори, низьковуглецева та зелена промисловість, цифрова економіка тощо. У 2021 році приплив інвестицій зріс на 20,2% у річному вираженні і склав 173,48 млрд доларів США. У високотехнологічних галузях приплив ПІІ збільшився на 17,1% порівняно з 2020 роком.

Проведення регресійного аналізу допомогло виявити, як іноземні інвестиції впливають на економіки Індії та Китаю. Для цього було проаналізовано якою мірою надходження прямих, портфельних та інших інвестицій до країн відображаються на динаміці обсягу ВВП, валютного курсу та грошової маси. Було виявлено, що на економіку Китаю найбільше впливають надходження прямих та портфельних інвестицій. Динаміка грошової маси на 90% пояснюється припливом капіталу, а ВВП- на 88%. Рівень валютного курсу пояснюється лише на 39%. Щодо Індії, найважливішими є надходження інших інвестицій до країни. Прямі та портфельні інвестиції майже зовсім не впливали на залежні змінні у моделюванні. Іноземні івестиції пояснюють динаміку ВВП на 83%, грошової маси на 70% та валютного курсу на 86%.

Нижче будуть наведені емпіричні моделі Китаю та Індії, а саме моделі впливу надходження іноземних інвестицій до країн на ВВП, отже модель для Китаю (1):

$$\text{GDP} = 37,3008 \cdot \text{FDI} + 32,6713 \cdot \text{PI} + 6,89966 \cdot \text{OCI} \quad (1),$$

(3,65***)   (3,53***)   (1,582)

та для Індії (2):

$$\text{GDP} = 40,3361 \cdot \text{FDI} + 66,798 \cdot \text{PI} + 20,8896 \cdot \text{OCI} \quad (2),$$

(2,018*)   (0,7995)   (6,479***)

де: GDP- ВВП, FDI- надходження прямих іноземних інвестицій, PI- надходження портфельних інвестицій, OCI- надходження інших інвестицій.

Отже, моделювання допомогло зрозуміти, що економічний стан Індії та Китаю є залежним від надходження капіталу з-за кордону.

Було проведено дослідження економічних відносин розглянутих країн з Україною. Співробітництво між Китаєм, Індією та Україною до недавніх пір мало перспективні результати, багато довгострокових планів та проектів. Українські товари користуються попитом у Китаю та Індії як і китайські та індійські товари в Україні.

Отже, завдяки проведеним дослідженням щодо впливу міжнародних потоків капіталу на економічний розвиток Індії та Китаю, було проаналізовано та оцінено поточний стан економік країн, було виявлено який вплив здійснюють іноземні інвестиції на їх економічний розвиток. Міжнародні потоки капіталу до країн є однією з головних умов їх розвитку, особливо для країн, що розвиваються, якими є Китай та Індія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Nicholas R. Lardy. Foreign investments into China are accelerating despite global economic tensions and restrictions. (July, 2021). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.piie.com/blogs/china-economic-watch/foreign-investments-china-are-accelerating-despite-global-economic>.
2. Pawan Kumar. Foreign Direct Investment Trends and its influence on Per Capita Income in India. (January, 2022). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4010032.

Ніколаєва Д. С.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

МІГРАЦІЙНА СИТУАЦІЯ ТА СТАН ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ У НІМЕЧЧИНІ*

*Публікацію підготовлено у межах проекту ЕРАЗМУС+ 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України», якій фінансується з боку Європейського Союзу.

Більше чверті населення Німеччини зараз має міграційну історію. Більше половини, однак, є громадянами Німеччини, які або народилися в Німеччині в сім'ї іммігрантів, або натуралізовані як німці. Німеччина на шляху до того, щоб стати «сучасним імміграційним напрямком» [1].

Проаналізуємо показники для кращого розуміння міграційної ситуації у Німеччині (рис.1). Згідно з риунком 1, з кожним роком все більше людей емігрують із Німеччини. Ріст кількості людей можна побачити особливо протягом 2010-2017 років. За деякими даними велика кількість охочих мігрувати з Німеччини складають саме німці старше 55 років, які хочуть покинути країну на постійній основі, а серед молоді до 25 років мігрувати більше хочуть саме на тимчасовій основі. Також, згідно з опитуванням тимчасово або постійно проживати за кордоном бажають близько 55% жителів. Близько 9% людей бажають провести закордоном не більше ніж один рік, 13% розглядають можливість проживання в інших країнах протягом 3-5 років, а близько 25% бажають виїхати назавжди, 53%

допускають різний термін проживання без зміни громадянства [3]. Але також можна побачити, що через пандемію кількість мігрантів з Німеччини зменшилась. У цілому кількість мігрантів з 2010 по 2020 які виїжджали з Німеччини збільшилась у два рази, близько на 49%.

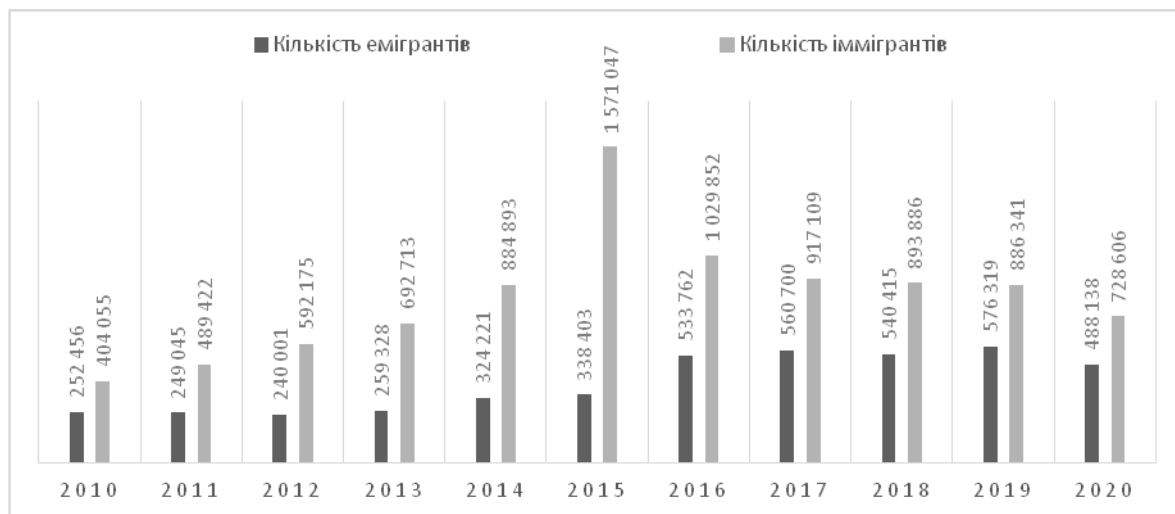

Рис.1 Динаміка еміграції та імміграції у Німеччині (кількість осіб)

Джерело: Складено автором на основі [2]

Кількість імміграції до Німеччини перевищує кількість емігрантів з країни. До 2015 року кількість іммігрантів стрімко зростає, а у 2015 році досягаю максимуму не тільки за період з 2010 року але і взагалі за весь час історії Німеччини. У 2015 році близько півтора мільйони людей мігрували у Німеччину, з них 428 500 прибули з Сирії, 154 000 – з Афганістану та 122 000 – з Іраку. Це сталось через загострення конфлікту у Іраку, таке рішення запропонувала канцлер Німеччини Ангела Меркель. А також можна побачити, що спад у 2020 році через пандемію теж відбувся.

Далі проаналізуємо стан заборгованостей Німеччини (рис.2).

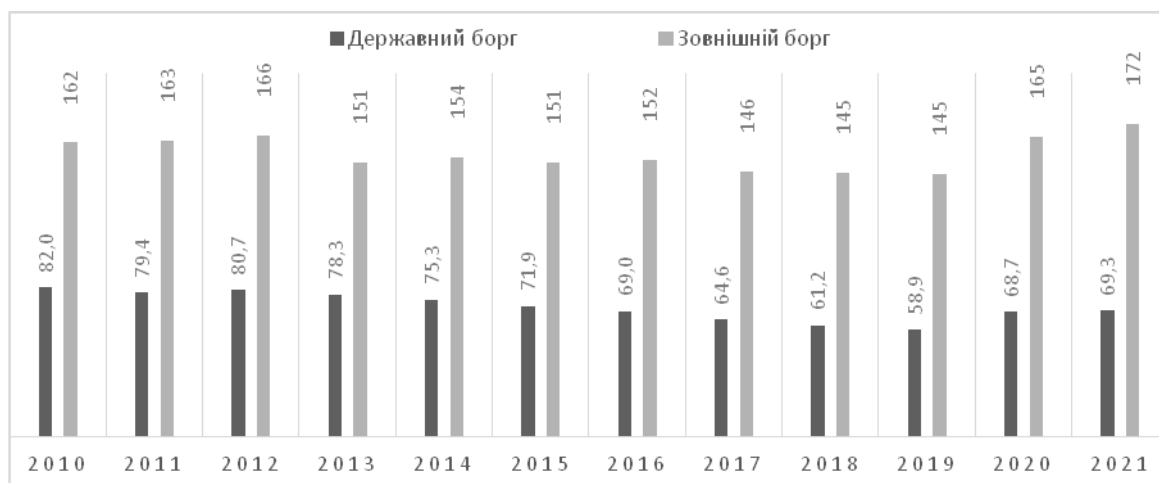

Рис. 2 Державна та зовнішня заборгованість Німеччини (% від ВВП)

Джерело: Складено автором на основі [5],[6]

Згідно з рисунком 2, зовнішній та державний борг Німеччини є більш менш стабільними. Можна побачити тенденцію до зменшення державного боргу у 2010-2019 роки, тоді як показники міграції та імміграції мали тенденцію до росту. Щодо зовнішнього боргу, то теж має тенденцію до зменшення у 2014-2019 роках. А ось у 2020 році ситуація стала зворотною, тоді як міграція зменшувалась, а стан розмір

заборгованостей навпаки збільшувався, така ситуація стрімкого росту заборгованостей у 2020 році склалась через наслідки впливу пандемії на економіку країни. Також спостерігається велика різниця між державним боргом та зовнішнім боргом, та загострення цього розриву у 2020-2021 роках викликана через ріст заборгованостей депозитних корпорацій тобто всіх банків крім центрального банку Німеччини, що пов'язують з падінням прибутковості банків та їх потребою у додатковому фінансуванні.

Отже можна зробити висновок, що міграційні процеси у Німеччині не мають прямого впливу на стан внутрішньої та зовнішньої заборгованостей цієї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Germany still most desired EU destination for migrants of all backgrounds. Info Migrants. [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <https://www.infomigrants.net/en/post/37854/germany-still-most-desired-eu-destination-for-migrants-of-all-backgrounds>.
2. Emigration. Eurostat. [Електронний ресурс]. -Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TPS00177/default/table?lang=en&category=migr.r.migr_cit.migr_emi.
3. Куда и почему немцы уезжают из Германии? Stratera Mediengroup <https://aussiedlerbote.de/2021/08/kuda-i-pochemu-nemcy-uezzhayut-iz-germanii/>.
4. Immigration. Eurostat. [Електронний ресурс]. -Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TPS00176/default/table?lang=en&category=migr.r.migr_cit.migr_immi.
5. General government gross debt. Eurostat. [Електронний ресурс]. -Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_17_40/default/table?lang=en.
6. External debt. Deutsche Bundesbank Eurosystem. [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <https://www.bundesbank.de/en/statistics/external-sector/international-investment-position-and-external-debt/external-debt-776566>.
7. Gross External Debt Position by Sector 2/. World Bank data [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <https://databank.worldbank.org/embed-int/Table-1-SDDS-new/id/4f2f0c86>.
8. Pandemic to prolong German banks' struggle with low profitability. S&P Global Market Intelligence [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/pandemic-to-prolong-german-banks-struggle-with-low-profitability-59848529>.

Адельзберг Т. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ ЦІН НА ЕНЕРГОРЕСУРСИ НА ПЛАТІЖНІ БАЛАНСИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ ПРОТЯГОМ 2020-2022 РОКІВ

Пандемія COVID-19 сильно вплинула на енергетичні ринки, сприяючи зниженню цін на нафту та на інші види викопного палива, адже глобальне припинення економічної діяльності, внаслідок пандемічних обмежень, призвело до скорочення попиту, пропозиції та споживання енергоресурсів. Динаміка платіжних балансів країн Центрально-Східної Європи, як і більшості інших європейських країн, зазнала чималих зрушень, спричинених різким коливанням цін на енергоносії. Польща, Литва, Латвія та Естонія стали основою для дослідження даного явища.

Як підсумок, варто сказати, що зниження цін на енергоресурси, загалом, призвело до зменшення експорту окремих видів товарів та послуг, що є спільною тенденцією для досліджуваних країн (рис.1).

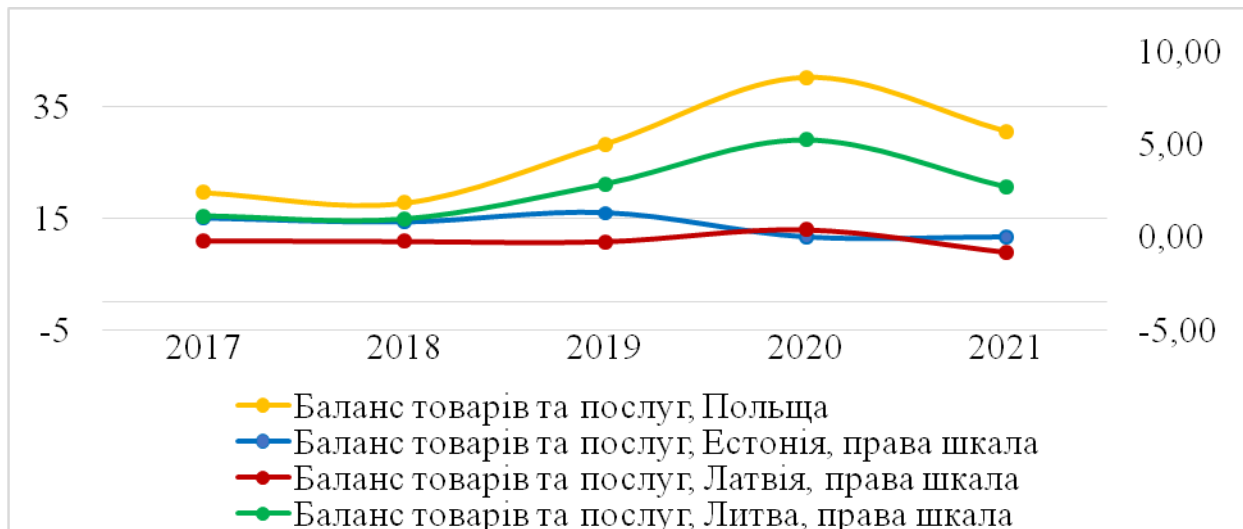

Рис. 1 Динаміка балансу торгівлі товарами та послугами Польщі, Естонії, Латвії та Литви, дані в млрд.дол.США.

Джерело: Джерело: виконана автором на основі джерела [1]

На рис. 1 можна побачити, що для динаміки торговельних балансів країн Балтики характерний негативний тренд впродовж 2020-2021рр., переважно, через відновлення економіки після кризи, спричиненої пандемічними обмеженнями. Естонія стала єдиною з балтійських країн, чий баланс зазнав незначних зрушень внаслідок збільшення рівня імпортованої продукції - тобто, ціни на енергоносії не стали драйверами даної тенденції [2]. Динаміка балансу торгівлі товарами та послугами Польщі протягом 2020-2021рр. знизилась, хоч і у невеликих масштабах. За прогнозами, торговельний баланс матиме негативний внесок у зростання у 2021-2022рр., враховуючи значне збільшення внутрішнього попиту, що має сприяти імпорту [3]. Тому дане явище підтверджується на практиці.

У той же час високий попит на товари інших галузей допоміг уникнути утворення значних диспропорцій у динаміці рахунку поточних операцій Польщі, Литви, Латвії та Естонії. Наступною складовою роботи став регресійний аналіз, у основі якого - виявлення основних чинників впливу на платіжні баланси країн. Можна сказати, що, як для Польщі, так і для країн Балтії, коефіцієнти з високим рівнем значимості мали такі показники як ціна на нафту, пасиви ПП, відсоткова ставка та рівень інфляції, хоча, безумовно, кожна модель має свої особливості.

Розглянемо одну з регресійних моделей на прикладі Литви. Аналіз було проведено з метою визначення впливу рівня інфляції (Inflation rate, InfR), ВВП (GDP), ціни на нафту (Oil price, OP) та відсоткової ставки (Interest rate, IR) на експорт товарів Литви. Оцінка нової моделі за допомогою методів найменших квадратів дала такі результати (формула 1):

$$\text{Exports of goods} = -0,167 \text{ InfR} + 0,691 \text{ GDP} + 0,332 \text{ OP} - 0,203 \text{ IR} \quad (1)$$

$$(-4,947^{***}) \quad (13,876^{***}) \quad (7,357^{***}) \quad (-4,965^{***})$$

Адекватність моделі показана:

- 1) чотири коефіцієнти з 99% значимості (***);
- 2) $R^2 = 0,98$ – обрані фактори пояснюють залежну змінну на 98%.

Стосовно інфляції, то можна відміти, що її збільшення на 1 стандартне відхилення призводить до зменшення експорту на 0,167 стандартних відхилень. Оскільки під час інфляції зростають ціни на сировину та фактори виробництва, зростають і ціни на експортні товари, що веде до зниження попиту на них, а, отже, і до зменшення експортного доходу країни.

Можна сказати, що зі збільшенням ВВП на 1 стандартне відхилення, експорт послуг зростає на 0,691 стандартних відхилень. Це підтверджується і на практиці, адже збільшення експорту безпосередньо призводить до економічного зростання, що, як наслідок, збільшує рівень ВВП. Збільшення ціни на нафту, як показника, на 1 стандартне відхилення сприяє зростанню експорту товарів на 0,332 стандартних відхилень. Очищена нафта є одним з провідних видів експорту Литви, тому її подорожчання позитивно впливає шляхом вартісного збільшення експорту [4].

Зростання на 1 стандартне відхилення відсоткової ставки призводить до зменшення експорту на 0,203 стандартних відхилень. Це пояснюється тим, що подорожчання валюти є наслідком збільшення ставки, тому литовські послуги стають дорожчими, що спричиняє зменшення обсягу їх експорту.

Заключною частиною дослідження став аналіз зовнішньоекономічних операцій Польщі, Латвії, Литви та Естонії з Україною. Найбільш тісною є співпраця України з Польщею, яка у 2021 році утвердилась на позиції 2-го за обсягами торговельного партнера України. Торгівля послугами з балтійськими країнами, як і торгівля інвестиціями, знаходиться на низькому рівні, що спонукає до проведення концептуальних змін та реформ у законодавстві України з метою збільшення ступеня її привабливості на міжнародній арені.

Отже, як підсумок, можна сказати, що Польща, Литва, Латвія та Естонія є високорозвинутими країнами Центрально-Східної Європи, а дисбаланси у динаміці цін на енергоносії, хоч і мали негативний вплив, але все ж таки сприяли акцентуванні уваги на нових векторах розвитку, а саме на пошуках альтернативних джерел енергії, що у майбутньому змогло б забезпечити стабільність розвитку економіки та зробити її менш залежною від кон'юнктури світового ринку таких енергоносіїв, як нафта та газ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Balance of Payments and International Investment Position, IMF, International Financial Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: Balance of Payments and International Investment Position, IMF, International Financial Statistics
2. 2021 Article IV Consultation—Press Release; Staff Report; And Statement By The Executive Director For The Republic Of Estonia. – 2021. – Р. 87. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 2021 Article IV Consultation—Press Release; Staff Report; And Statement By The Executive Director For The Republic Of Estonia
3. 2021 Article IV Consultation—Press Release; And Statement by The Executive Director for The Republic Of Poland. – 2021. – Р. 92. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 2021 Article IV Consultation—Press Release; Staff Report; And Statement By The Executive Director For The Republic Of Poland
4. Refined Petroleum in Lithuania | ОЕС. // The Observatory of Economic Complexity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: Refined Petroleum in Lithuania | ОЕС

*Черкез С. І., д.е.н., проф. Якубовський С. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є невід'ємною частиною відкритої і ефективно функціонуючої економічної системи та при сприятливих умовах стають головним каталізатором розвитку. ПІІ у світі за підсумками 2020 року склали майже 1 трлн дол.

США, знизившись із 1,5 трлн роком раніше. Спад стався через макроекономічну рецесію, спричинену наслідками коронавірусу COVID-19. Це майже на 20% менше за нижній рівень, зафіксований після світової фінансової кризи понад 10 років тому.

Розглядаючи динаміку прямих іноземних інвестицій США та Великої Британії, починаючи з 2016 року у цих країнах спостерігається спад їх залучення (табл. 1).

Таблиця 1

**Потоки прямих іноземних інвестицій, окремі роки
(мільйони доларів США і відсотки)**

Потоки ПІІ	2016	2017	2018	2019	2020	2019-2020 Темп зростання %
Сполучені Штати Америки						
<i>внутрішні</i>	459 419	308 956	203 234	225 108	150 828	-33,0
<i>зовнішні</i>	284 469	327 780	-157 406	28 596	234 920	721,5
Велика Британія						
<i>внутрішні</i>	258 699	96 354	65 299	45 454	19 724	-56,6
<i>зовнішні</i>	-37 606	142 373	41 425	-6 081	-33 409	-
Світ*						
<i>внутрішні</i>	2 065 238	1 660 972	1 416 565	1 493 924	993 398	-33,5
<i>зовнішні</i>	1 616 138	1 604 696	907 721	1 155 476	881 981	-23,7

*Без урахування офшорних фінансових центрів Карибського басейну.

Джерело: розроблено авторами на основі даних [1, 2].

У США прямі іноземні інвестиції почали стрімко знижуватися з 2016 року, коли вони досягли максимуму у розмірі 459 млрд. дол. Це пов'язано із зміною влади в країні. Невизначеність зародилася у зв'язку із низкою передвиборних заяв Дональда Трампа під час передвиборчої кампанії. Так, він обіцяв виправити «дисбаланс у світовій торгівлі», для чого, опинившись у Білому домі, проголосив курс на відміну вільної торгівлі та запровадження протекціонізму. В цей же час Велика Британія починає процес виходу Королівства з Європейського Союзу, що було, зокрема підтримано керівництвом Сполучених Штатів Америки. Таким чином залучені інвестиції в 2017 році склали 96 млрд. дол. - що є в 2,5 рази менше за попередній період.

У 2018 році світові потоки прямих іноземних інвестицій продовжували скорочуватися, впавши до 1,4 трлн. дол. Це скорочення пояснюється головним чином великомасштабною репатріацією прибутку багатонаціональними компаніями (БНК) Сполучених Штатів Америки накопиченого за кордоном протягом перших двох кварталів 2018 року, після податкових реформ, проведених у цій країні наприкінці 2017 року. У Сполученому Королівстві, де також розташована велика кількість американських БНК, потоки ПІІ також скоротилися на 32% до 65 млрд. дол., оскільки нові інвестиції в купівлю акції скоротилися вдвічі [3].

У 2018 році прямі інвестиції Китаю в США також різко скоротилися, досягнувши мінімуму на тлі торгової війни, китайських обмежень на вихідні інвестиції, а також нових розслідувань уряду США придбань китайськими компаніями американських активів. В свою чергу великомасштабна репатріація коштів американськими БНК призвела до негативного показника вивезення ПІІ (-157 млрд. дол.), внаслідок чого у 2018 році Сполучені Штати Америки випали зі списку 20 найбільших країн-інвесторів.

У 2017 році вихідні потоки ПІІ з Великої Британії склали 142 млрд. дол., що слідує за трьома послідовними роками чистого вилучення інвестицій у період з 2014 по 2016 рік і є найвищим рівнем вихідних потоків ПІІ у Великої Британії. Позитивний тренд продовжився й у 2018 році, на рівні 41 млрд. дол. Це збільшення частково пов'язане з різким збільшенням зовнішніх злиттів та поглинань - їхня вартість збільшилася з 23 млрд. дол. у 2016 році до 94 млрд. дол. у 2018 році (це був максимум за 17 років).

На відміну від Великої Британії, для США ситуація трохи поліпшилась у 2019 році (залучення ПІІ збільшилось на 11%), але пандемія коронавірусу COVID-19 внесла свої корективи. У Європі приплив ПІІ обрушився на 80%, тоді як у Північній Америці його падіння було не настільки різке (-42 %).

Сполучені Штати Америки залишалися найбільшою приймаючою країною ПІІ (150,8 млрд. дол.), за ними йде Китай (149,3 млрд. дол.). Також зниження ПІІ у Сполучених Штатах Америки в 2020 році пов'язують із виходом країни зі Всесвітньої організації охорони здоров'я та Паризької угоди про зміну клімату, що є сигналом про менш схильне до співпраці ставлення до основних глобальних партнерів. Іноземні інвестори прийняли це до уваги та діяли відповідним чином. Відтік ПІІ із Сполучених Штатів у 2020 році збільшився в 10 разів, порівняно з попереднім роком, і склав 235 млрд. дол.

Історично політика США сприяла іноземним інвестиціям і загалом існувало лише невелика кількість обмежень та регуляторних інструментів для вхідних інвестицій. На даний момент США намагаються знайти баланс між відкритістю для іноземних інвестицій та необхідністю вирішення проблем у галузі економіки та національної безпеки.

В свою чергу уряд Великої Британії активно заохочує прямі іноземні інвестиції. Правові, нормативні та бухгалтерські системи Великої Британії є прозорими та відповідають міжнародним стандартам. Також правова система Великобританії забезпечує високий рівень захисту. Разом з тим у інвесторів залишаються побоювання, що вихід країн з ЄС погіршить умови торгівлі країни з партнерами з Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. United Nations Conference on Trade and Development. World Investment Report. Country Fact Sheet: United States - https://unctad.org/system/files/non-official-document/wir_fs_us_en.pdf
2. United Nations Conference on Trade and Development. World Investment Report. Country Fact Sheet: United Kingdom - https://unctad.org/system/files/non-official-document/wir_fs_gb_en.pdf
3. United Nations Conference on Trade and Development. World Investment Report 2021: Investing in Sustainable Recovery https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_overview_ru.pdf

Білоус Є. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ДИНАМІКИ ОСНОВНИХ СТАТЕЙ ПОТОЧНОГО РАХУНКУ ТУРЕЧЧИНИ

Рахунок поточних операцій відображає потоки товарів, послуг, первинних і вторинних доходів між резидентами і нерезидентами. Нижче наведено графік, щоб проаналізувати баланс цих потоків (рис. 1).

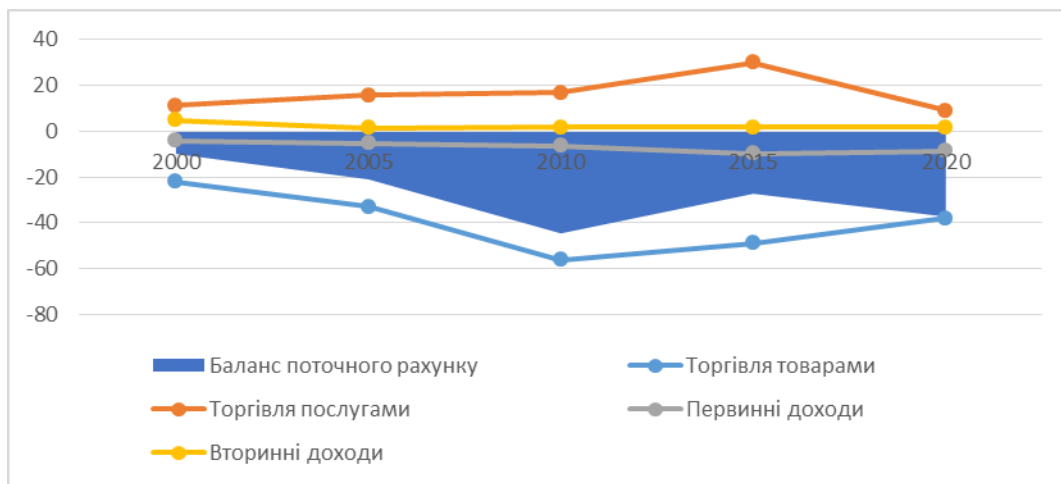

Рис. 1 Динаміка основних статей рахунку поточних операцій Туреччини з 2000 по 2020 роки, млрд дол. США

Джерело: складено на основі даних [1].

Досліджуючи графік, можна побачити дефіцит поточного рахунку, який лише в 2020 році став профіцитом.

Країна до 2020 року більш орієнтувалася на імпорт, ніж експортувала власні товари та послуги за кордон.

Сальдо торгівлі товарами Туреччини від'ємне (рис.2). Туреччина імпортує машини та обладнання, транспортні засоби, метали [2]. Також вона є одним з найбільших імпортерів сільськогосподарських продуктів України.

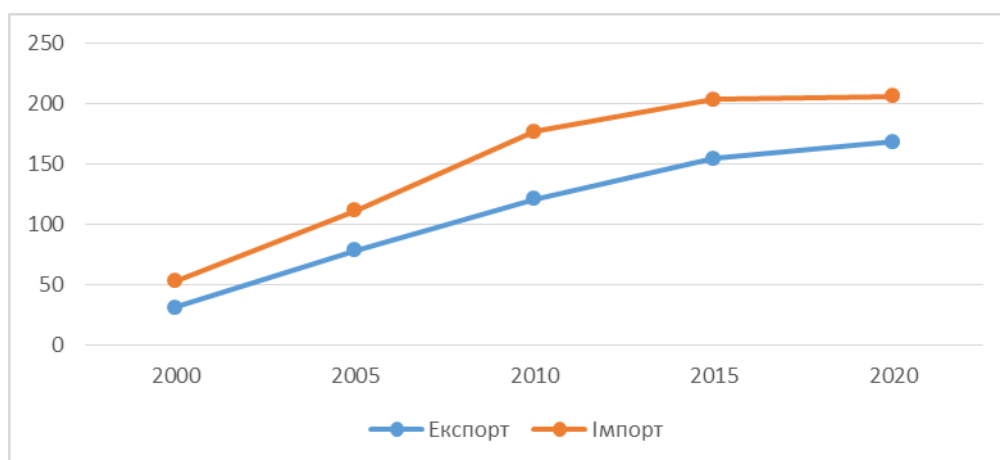

Рис. 2 Торговля товарами Туреччини з 2000 по 2020 роки, млн дол. США

Джерело: складено на основі даних [3].

Основними торговими партнерами Туреччини по експорту товарів є ЄС, Ірак, Велика Британія, США та Ізраїль.

Здійснюють імпорт товарів до Туреччини такі країни як ЄС, Росія, Китай, Індія та США [2].

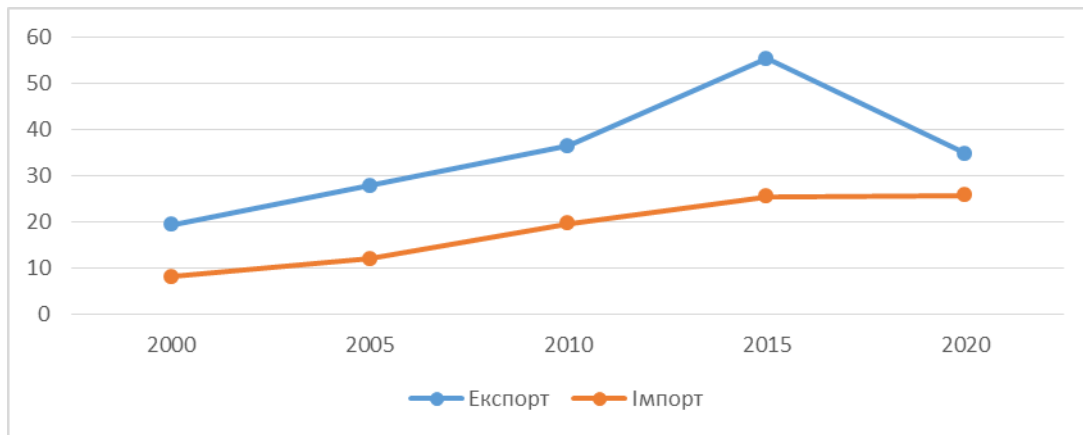

Рис. 3 Торгівля послугами Туреччини з 2000 по 2020 роки, млн дол. США
Джерело: складено на основі даних [1].

На відміну від торгівлі товарами, в торгівлі послугами перевищує експорт (рис. 3). Баланс торгівлі позитивний. Відрив від імпорту зростає з кожним роком.

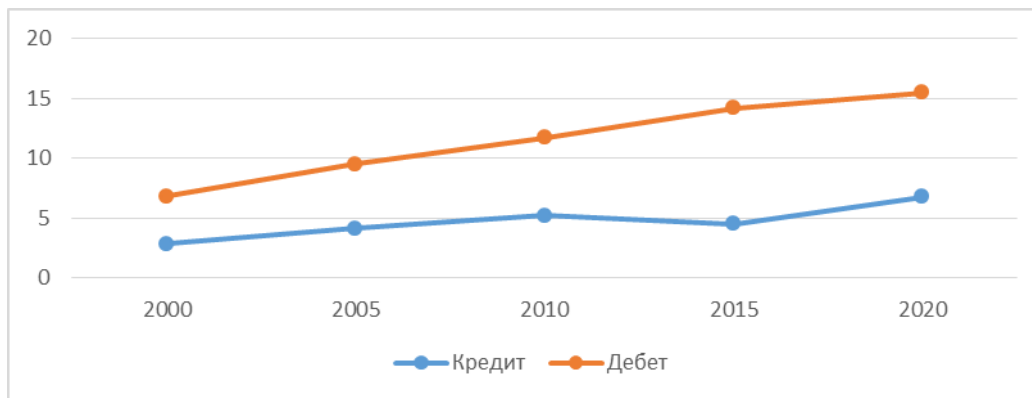

Рис. 4 Первинні доходи Туреччини з 2000 по 2020 роки, млн дол. США
Джерело: складено на основі даних [1].

Сальдо первинних доходів йде в мінус на протязі всіх 20 років. Показники 2020 року відрізняються від показників 2015 року аж в 2,3 рази, від'ємне сальдо первинних доходів зменшує ВВП країни, і криза 2018 року ще збільшила цю різницю в показниках ВВП. З цього можна зробити висновок, що з Туреччини іноземні інвестори вивезли більше доходу, ніж турецькі інвестори отримали за кордоном.

Завдяки регресійному модулюванню визначимо чинники, які впливають на поточний рахунок Туреччини. У запропонованій моделі визначимо вплив на поточний рахунок таких показників як ВВП, валютний курс, інфляція, депозитна ставка.

Між валютним курсом та рахунком поточних операцій існує обернена залежність, бо зміни у валютному курсі спричиняють подорожчання або здешевлення імпорту. Відповідно до умови Маршалла Лернера, девальвація обмінного курсу в кінцевому підсумку призведе до чистого поліпшення торгового балансу за умови, що сума еластичності попиту за ціною на експорт та імпорт буде більшою за 1.

Інфляція також напряму впливає на рахунок поточних операцій. Якщо в країні низька інфляція, до країни надходить більше фінансового капіталу, що призведе до збільшення дефіциту поточного балансу.

Валовий внутрішній продукт – один із найважливіших показників розвитку економіки, що становить сумарну ринкову вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених економічними резидентами країни на її території за певний період.

Отже, модель має вигляд:

$$CA = \beta_1 * IN + \beta_2 * GDP + \beta_3 * R + \beta_4 * D,$$

де CA - рахунок поточних операцій;

IN – Інфляція;

GDP – ВВП;

R – Валютний курс;

D – Депозитна ставка.

Даний регресійний аналіз був виконаний на основі статистичних даних Туреччини протягом 2000-2020рр. Оцінка моделі за допомогою методу найменших квадратів на даних Туреччини дала такі результати:

$$CA = -0,695 * IN - 0,700 * GDP + 0,433 * R + 0,886 * D$$

(-1,6)   (-2,6**)   (2,9***)   (1,9*)

Адекватність моделі показана:

1. Один коефіцієнти з 1% значимості (***) , один коефіцієнт із значимістю 5% та один – 10%;
2. $R^2 = 0,692$ (69,2%), тобто обрані фактори пояснюють залежну змінну на 69,2%.

Таким чином, найбільший вплив на рахунок поточних операцій має валютний курс, найменший – депозитна ставка. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,692$, тобто обрані фактори пояснюють залежну змінну (ϵ) на 69,2 %.

Отже, результати проведеного аналізу свідчать про те, що зовнішньоекономічні зв'язки Туреччини динамічно розвиваються. Разом з тим, майже за всі досліджені роки знак поточного рахунку платіжного балансу Туреччини був від'ємним, що свідчить про те, що за рівнем конкурентоспроможності економіка Туреччини все ж відстає від провідних держав світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Balance of Payments and International Investment Position Statistic (BOP/IIP), IMF. International Monetary Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DDCA473CA1FD52&sId=1390030341854>
2. General profile: Turkey – UNCTADSTAT, 2021 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/792/index.html>
3. World trade organization – Trade profiles 2020, с. 368-369 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles20_e.pdf

Абгарян А. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ БЮДЖЕТНИХ ПОЛІТИК НІМЕЧЧИНИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Десятиліттями Німеччина та Велика Британія були членами Європейського Союзу, що накладало на них майже однакові фінансові обов'язки щодо бюджетної політики та дефіциту бюджету. Однак, 23 червня 2016 року відбувся референдум, на якому більшість

приймавши в участі громадян Великої Британії проголосували за вихід країни з Європейського Союзу.

Незважаючи на цей результат уряд Великої Британії довго відкладав вихід з ЄС через суперечки та неузгодженості щодо умов подальшого співробітництва з іншими країнами ЄС. Однак, 31 січня 2020 року Велика Британія все ж таки покинула Європейський Союз.

Проаналізуємо, чи відбулися ці процеси на бюджетній політиці Великої Британії, зробивши порівняльний аналіз її особливостей з іншою могутньою країною ЄС – Німеччиною.

Протягом періоду 2016-2019 років у Німеччині спостерігається профіцит державного бюджету. При цьому та він мав тенденцію до зростання: з 1,2% від ВВП у 2016 році до 1,5 % від ВВП у 2019 році. Але у 2020 році в умовах світової пандемії COVID-19 баланс бюджету Німеччини набув вже від'ємних значень, досягнувши майже - 4,2% ВВП.

У Великої Британії після рішення про вихід з ЄС спостерігалася повністю протилежна ситуація. Так, протягом 2016-2019 років, у країні спостерігався дефіцит бюджету, але він все ж мав тенденцію до поступового зменшення: з -3,3% від ВВП у 2016 році до -2,3% ВВП у 2019 році.

Але у 2020 році, як і у Німеччині, дефіцит бюджету різко збільшується до -12,2% від ВВП (рис. 1).

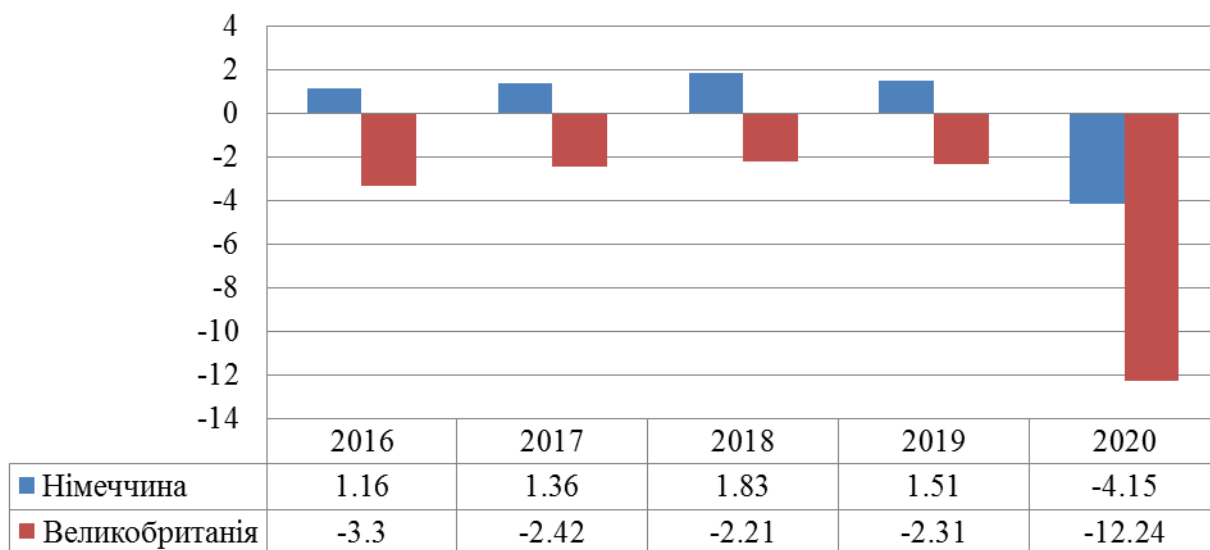

Рис. 1 Баланс бюджету Німеччини та Великобританії за 2016-2020 роки, % ВВП
Джерело: складено автором на основі [1].

При цьому державний борг Німеччини протягом період, коли державний бюджет був з профіцитом, зменшувався з 77% ВВП у 2016 році до 68% ВВП у 2019 році. В умовах світової пандемії державний борг Німеччини збільшився та досяг майже 70% від ВВП у 2020 році.

Державний борг Великобританії теж дещо зменшувався з 123% ВВП у 2016 році до 119% ВВП у 2019 році, але у 2020 році цей показник суттєво збільшився, досягаючи вже 154% ВВП у 2020 році [2].

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать про те, що протягом 2016-2020 років бюджетні політики Німеччини та Великої Британії суттєво відрізнялись. У Великій Британії витрати суттєво перевищували доходи, що призвело до суттєвого

зростання відношення державного боргу до ВВП країни. А в Німеччині бюджетна політика майже повністю відповідає Маастрихтським критеріям.

Отже, можна стверджувати, що вихід Великої Британії з ЄС був обумовленим не лише рішенням населення під час референдуму, але і особливостям національної бюджетної політики, яка суперечить принципам побудови національних фінансових систем країн Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. General Government Deficit [Електронний ресурс] // OECD Data. – Режим доступу: <https://data.oecd.org/gga/general-government-deficit.htm#indicator-chart>
2. General Government Debt [Електронний ресурс] // OECD Data. – Режим доступу: <https://data.oecd.org/gga/general-government-debt.htm#indicator-chart>

Данієлян Д. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОТОЧНОГО РАХУНКУ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Соціально-економічна криза, викликана світовою пандемією COVID-19, призвела до різкого уповільнення економічного зростання у багатьох країнах, що вплинуло на стан їх зовнішньоекономічних операцій країни. Проаналізуємо, які зміни відбулись у платіжному балансі Німеччини, який наведений у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні статті поточних операції Німеччини, млрд. дол. США

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
Торговий баланс	288,052	266,362	242,478	218,052	228,236
Експорт товарів	1,419.929	1,527.698	1,460.913	1,363.079	1,616.752
Імпорт товарів	1,131.877	1,261.335	1,218.434	1,145.026	1,388.516
Баланс послуг	-27,459	-20,431	-23,008	4,003	0,617
Експорт послуг	321,567	353,816	352,277	310,623	386,709
Імпорт послуг	349,028	374,247	375,286	306,62	386,038
Баланс інвестиційних доходів	87,315	126,906	125,088	104,874	148,75
Кредит інвестиційних доходів	212,536	250,864	235,022	200,014	251,566
Дебіт інвестиційних доходів	125,221	123,958	109,934	95,14	102,816
Баланс вторинних доходів	-57,238	-57,403	-54,267	-59,166	-63,920

Джерело: складено автором на основі даних [10].

У Німеччини торговий баланс протягом 2017-2021 років був позитивним, що свідчить про високий рівень міжнародної конкурентоспроможності Німеччини, При цьому як експорт, так й імпорт Німеччини перевищує трильйон доларів США.

Основними торговельними партнерами Німеччини є інші країни ЄС, найбільша частка приходить на Францію, на яку припадає більша частина обсягу імпорту країни. На другому місці – Китай з часткою 11% імпорту [1].

Баланс послуг у Німеччини є від'ємним, за винятком 2020 та 2021 років.

Оплата праці та інвестиційні доходи є частинами статті первинні доходи поточного рахунку платіжного балансу країни. Баланс оплати праці в 2017-2018 рр. для Німеччини був від'ємним, тобто резиденти інших країн отримували значні обсяги оплати своєї праці в економічних кордонах Німеччини та потенційно вивозили ці кошти, а вже починаючи з 2019 р. баланс стає позитивним. Доходи від інвестицій охоплюють надходження та сплату доходів від прямих, портфельних та інших інвестицій, а також надходження від резервних активів. Баланс інвестиційних доходів є позитивним всі досліджувані роки, тобто резиденти Німеччини збільшують вартість власних активів та отримують більше доходу від інвестицій закордонних корпорацій та організацій, ніж нерезиденти.

Баланс вторинних доходів для Німеччини є від'ємним, тобто країна надає гранти, благодійну допомогу, дає можливість переказувати кошти на батьківщину мігрантів, яких дуже багато у Німеччини.

Таким чином, результати проведеного аналізу дозволи прийти до наступних висновків. Незважаючи на світову пандемію COVID-19 поточний рахунок платіжного балансу Німеччини залишився стійким. А зменшення експорту товарів та послуг у 2020 році вже у 2021 році перетворилося на його зростання. При цьому суттєво зросли обсяги доходів німецьких інвесторів за кордоном, які у 2021 році досягли найкращого результату за усю історію країни. Саме тому Німеччина, як і під час світової пандемії COVID-19, так і після її закінчення залишається донором світової фінансової системи та завдяки фінансовому потенціалу має величезні можливості впливу на соціально-економічний розвиток інших країн, зокрема України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Німеччина – Єдиний експортний портал. 2022 р. URL: <https://export.gov.ua/country/101-nimechchina>
2. Balance of Payments and International Investment Position of Germany, IMF, International Financial Statistics. 2022 URL: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1390030341854>
3. Country Report. Germany. 2015-2020 URL: https://drive.google.com/drive/folders/1vP-YN9SG5_L7tw9Sjav9qXVI_S5apgEj

Таран О. І.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ КИТАЮ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Світова пандемією COVID-19, яка почалася з Китаю, вплинула на розвиток всіх країн світу. У дослідженні проаналізуємо, яким чином світова пандемія COVID-19 вплинула на зовнішньоекономічні зв'язки Китаю, який перший у світі запровадив суттєві обмеження для населення та бізнесу, які стримали широке розповсюдження захворювання на території КНР.

Проаналізуємо, які зміни відбулись у поточному рахунку Китаю, який наведений у таблиці 1.

Таблиця 1

**Динаміка основних статей рахунку поточних операцій Китаю в 2017-2021 рр.
у млрд. дол. США**

	2017	2018	2019	2020	Q1 2021	Q2 2021	Q3 2021
Поточний рахунок	188,676	24,131	102,910	273,980	69,446	53,302	73,591
Торгівельний баланс	475,941	380,074	392,993	515,000	118,689	119,477	136,031
Експорт	2 216,21	2 417,443	2 386,640	2 497,156	694,173	762,225	828,719
Імпорт	1 740,27	2 037,369	1 993,647	1 982,156	575,483	642,747	692,688
Баланс послуг	-258,932	-292,168	-261,149	-145,327	-22,193	-28,338	-31,922
Первинні доходи	-16,478	-61,365	-39,184	-105,173	-29,381	-42,208	-34,058
Вторинні доходи	-11,856	-2,410	10,250	9,480	2,331	4,370	3,540

Джерело: складено автором на основі даних [1].

Рахунок поточних операцій Китаю протягом усього розглянутого періоду є позитивним. Це вказує на те, що у країни є багато можливостей інвестувати в інші держави.

Торгівельний баланс Китаю позитивний, адже обсяг експорту перевищує обсяг імпорту у всіх роках. Завдяки своєму величезному позитивному сальдо торгового балансу за останні кілька років Китай став найбільшим у світі експортером і займає друге місце серед найбільших імпортерів у світі. Незважаючи на свою сувору дозвільну політику, формально Китай є досить відкритим для зовнішньої торгівлі, яка в 2020 році становила 35% ВВП. Основні статті товарного експорту Китаю включають електричне та електронне обладнання, технічне, медичне обладнання, транспортні засоби, текстильні вироби. З іншого боку, країна в основному імпортує електричне та електронне обладнання, мінеральне паливо, медичне обладнання [2].

Баланс послуг Китаю є від'ємним протягом усього періоду. Основні статті експорту послуг Китаю: бізнес-послуги, перевезення, комп'ютерні та інформаційні послуги, будівельні послуги. А серед основних статей імпорту послуг: перевезення, бізнес-послуги, фінансові послуги [2].

Первинні доходи за час світової пандемії, а також сальдо вторинних доходів, суттєвих змін не зазнали.

Таким чином, результати проведеного аналізу дозволяють прийти до висновку, що під час світової пандемії COVID-19 конкурентні позиції Китаю лише зміцнились, про ще свідчать рекордне за останні роки сальдо торгівельного балансу країни та її поточного рахунку. Цей результат став наслідком зваженої економічної політики, яка в епоху кризових явища продемонструвала свою ефективність. Слід зазначити, що цей результат ще раз свідчить про те, що в умовах криз авторитарна форма правління може бути ефективною. Однак у інші часи авторитарне правління часто призводить до негативного ефекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Balance of Payments and International Investment Position of Germany, IMF, International Financial Statistics. 2022 URL: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1390030341854>
2. Santander. Trade markets. Chinese foreign trade in figures [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/china/foreign-trade-in-figures>

Алмаз А. О.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У ПОТОЧНОМУ РАХУНКУ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ГРЕЦІЇ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Боргова криза, яка почалася у Греції у 2009 році істотно вплинула на соціально-економічний розвиток країни. Уряд Греції був вимушений змінити фіскальну та бюджетну політику країни, запровадивши обмеження на державні витрати та збільшивши податки. Завдяки цим заходам рівень життя населення знизився, разом з тим покращився поточний рахунок країни. У дослідженні проаналізуємо, що відбувалось з поточним рахунком Греції протягом 2017-2021 років.

У таблиці 1 наведені дані основних статей рахунку поточних операцій Греції. На 2021 рік дані є тільки за перші 3 квартали.

Таблиця 1

Основні статті рахунку поточних операцій Греції, млн. дол. США

Показник	2017	2018	2019	2020	2021 (Q1-Q3)
Торгове сальдо	-22 389,2	-26 532,1	-25 572,2	-21 135,3	-21 264,10
Сальдо послуг	20 732,9	22 596,9	23 564,2	8 398,5	12 264,45
Сальдо первинних доходів	-1 276,7	-1 968,3	-1 756,9	-552,4	1 044,74
Сальдо вторинних доходів	-673,0	-345,0	652,8	671,0	1 150,76
Рахунок поточних операцій	-3 606,0	-6 248,5	-3 112,1	-12 618,2	-6 804,1

Джерело: складено автором на основі даних [1-2].

На графіку 1 наведено динаміку змін товарного ескорту та імпорту Греції.

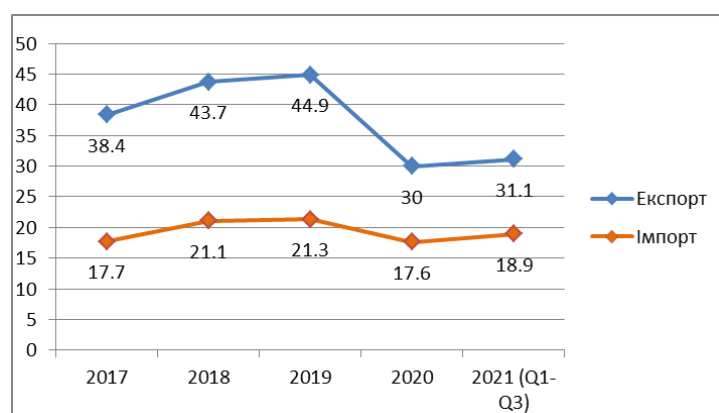

Рис. 1 Порівняння експорту та імпорту торговельного балансу Греції

Джерело: складено автором на основі даних [1-2].

Аналіз наведених даних свідчить про те, що за всі досліджені роки торговельний баланс Греції був від'ємним, при цьому існує дуже висока кореляція між змінами експорту та імпорту. Разом з тим загальне сальдо торговельного балансу Греції за останні роки знизилося.

Найгіршим був показник 2018 року, коли від'ємне сальдо торговельного балансу досягло майже 26 млрд. дол. При відносно стабільних значеннях сальдо первинних та вторинних доходів від'ємне сальдо торговельного балансу Греції частково компенсувалося позитивним балансом послуг, максимальне значення якого досягло у 2019 році майже 24 млрд. дол. Значний приплив грошових ресурсів з-за кордону за надання Грецією послуг був в основному пов'язаний з двома видами послуг – транспортними та туристичними послугами.

Ситуація різко змінилася у 2020 році, коли позитивне сальдо послуг Греції скоротилося майже у три рази до 8,4 млрд. дол. Це було пов'язано з впливом світової пандемії COVID-19 на дві найбільш конкурентоспроможні галузі економіки Греції: транспортну (під час пандемії суттєво скоротилися вантажні перевезення) і туристичну – Греція запровадила суттєві обмеження для в'їзду туристів, особливо з країн, які не є членами Європейського Союзу.

Саме тому у 2020 році у Греції спостерігався найгірший за останні роки дефіцит поточного рахунку, від'ємне сальдо якого (-12,6 млрд. дол.) майже у чотири рази перевищило показник 2019 року.

У 2021 році обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19, стали зменшуватися, що призвело до покращення показників поточного рахунку Греції. Так, за перші три квартали 2021 року його сальдо хоча і є від'ємним, але можна спрогнозувати, що загально річний показник все ж буде кращим, ніж у 2020 році. Разом з тим, тенденції з розвитком торговельного балансу Греції залишаються негативними – за три квартали 2021 року його від'ємне сальдо становило -21, 2 млрд. дол.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать про те, що світова пандемія COVID-19 суттєво вплинула на поточний рахунок платіжного балансу Греції. З одного боку наслідком пандемії стало суттєве погіршення балансу послуг Греції, якій все ж покращився у 2021 році, з іншого – відбулось суттєве погіршення торговельного балансу країни, що спостерігалось і у 2021 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Balance of Payments and International Investment Position of Greece, IMF, International Financial Statistics: веб-сайт. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 16.05.22).
2. Balance of Payments and International Investment Position of Greece, IMF, Query: веб-сайт. URL: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sid=1390030341854> (дата звернення 16.05.22).

Шаповал А. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СТАН ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Доцільним аналізом інтеграційних процесів сучасності є потоки ПІІ. Інвестиційний клімат на глобальному рівні зазнає постійних змін від 2019 року. У 2020 році внаслідок впливу пандемії відбулось зниження потоків на 35% відносно 2019 року. Водночас у 2021 році спостерігається відновлення потоків інвестицій та зростання на 88% відносно 2020 року. Показник перевищив значення до пандемічного періоду [1]. Прогнозування на 2022 рік було зазначено як продовження позитивної тенденції завдяки переорієнтуванню діяльності міжнародних компаній, проте фактична картина світу внаслідок військової ситуації в Україні спростовує даний показник.

Оскільки одним з основних чинників зміни тенденції потоків ПІІ є війна на території України – то важливим є аналіз інвестиційного клімату в середині країни. У 2021 році відбулось збільшення притоку прямих іноземних інвестицій в Україну в зрівнянні з 2020 роком. За даними Національного банку в Україну зафіксовано надходження інвестицій в розмірі 6 549 млн дол. США [2]. Даний показник не варто вважати повністю коректним для зрівняння, оскільки за методологією до надходжень ПІІ також включено реінвестований дохід, що у 2021 році склав понад 77% від загальних потоків. З усім тим не включаючи у розгляд реінвестований дохід потік інвестицій в Україну у 2021 році був більшим ніж у 2020 році, що характеризувався негативними наслідками пандемії. Перший квартал 2022 року має менш втішні показники інвестиційних надходжень. Внаслідок військово положення на території країни відбулось зниження притоку інвестицій в значному обсязі. За перший квартал 2022 року зафіксовано чистий приток інвестицій в розмірі 10 млн дол. США, в той час, як у 2021 році дане значення склало 1 517 млн дол. США [2]. Більшість секторів в економіці країни зазнають зниження економічних показників ефективності, однак варто зазначити про сферу технологій, що може допомогти утримати економічний стан на прийнятному рівні внаслідок мобільності як кадрів, так і відсутності габаритних підрозділів для релокації.

Статистична база даних міжнародних компаній «GlobalData» дозволяє зазначити про те, що на території України на початку 2022 року розташовувалося понад 470 філій міжнародних компаній. Аналізуючи наявні дані зазначено про понад 300 долучених міжнародних компаній [3]. Упродовж останніх років Україна стала вагомим приймачем іноземних інвестицій у сфері ІТ. На початку військових дій кількість філій, що належали компаніям ІТ-спрямованості склало 68 одиниць [3]. Загалом це понад 14% від загальної кількості філій, що утворені на базі іноземних інвестицій. Дана сфера складає 4,5% від ВВП країни у 2021 році. Показник є досить стабільним протягом років: частка в ВВП у 2019 році – 4,6%, у 2020 році – 4,9% [4].

Важливим аспектом ІТ-сфери як елементу інтеграційних процесів для України є не лише пасивна роль, що супроводжується прийняттям на території філій материнських компаній американського та європейського походження, а й активна роль. Процес супроводжується прийняттям іноземних інвестицій в стартапи, що мають українське походження або частково зайняті розробкою на території України. Досліджуючи даний сегмент варто зазначити, що залучення інвестицій в ІТ стартапи зростало від 2018 року. У 2021 році було залучено понад 450 млрд дол. США [4-5]. Відомими вихідцями з України, що мають підрозділи в Україні є наступні компанії «Grammarly», «AirSlate», «Revenue Grid». Дохід українського підрозділу від іноземного склав відповідно 2,5%, 0,3%, 2,4% [розраховано за даними 6-7]. Обрані компанії на території України завершили 2020-й рік з позитивним значенням чистого прибутку. Звідси, розвиток компаній ІТ сектору в країні дозволяє збільшувати надходження до бюджету коштом сплачених податків. Так, у 2020 році було сплачено податків на суму 17,2 млрд грн. У 2021 році було сплачено понад 23 млрд грн податків [4-5].

У 2022 році варто вважати доцільним рішення стимулювати інвестиційне середовище для ІТ компаній. За даними державних органів експорт в ІТ сфері за перший квартал 2022 року зазнав однієї з найвагоміших позначок у 2 млрд дол. США перевищуючи даний показник 2021 року на 37% [2]. Основним фактором є зростання в лютому, та незначне зниження в березні в зрівнянні з періодом 2021 року. При правильному використанні можливостей та створенні інвестиційного клімату для ІТ сфери навіть в період військових дій можливо отримати економічну ефективність. З початку лютого в країні відбувся запуск роботи «Дія.City» мета котрого збільшити кількість іноземних філій та збільшити частку ІТ сектору в ВВП до 10%. На перший квартал 2022 року перевірити діяльність досить складно. Однак можливо зазначити про корисність існування спеціальних умов для дослідженої галузі. Гідним прикладом є

створений «Moldova Innovation Technology Park». Мета створених ініціатив однакова. Представленою ініціативою на території Молдови було залучено на 2022 рік 187 компаній з іноземним капіталом, долучено майже 40 країн та спостерігається неспинне зростання резидентів. Одним з найбільш важливих для економіки аспектів стало зростання податкової сплати з галузі на 50% [8]. Наразі важко перевірити ефективність української ініціативи, проте варто зазначити, про складнішу систему оподаткування для резидентів української сторони аніж молдавської. У молдавської сторони створено єдиний податок в розмірі 7% і водночас з тим існує єдина формула сплати внеску за резидентство. Важливим позитивним аспектом є відсутність дохідної та зарплатної обмеженості отримання резидентства, в той час, як у «Дія.City» вони існують [9]. Загалом дана ініціатива на території України є досить важливою на сьогодні, проте в нинішніх умовах існує певна необхідність перегляду системи податкового навантаження та умов діяльності з ФОПами для отримання синергетичного ефекту як для економіки країни, компаній та інвесторів іноземного походження.

Отже, за даними першого кварталу 2022 року можливо стверджувати про однаковість тенденцій потоків ПІІ як в Україні, так і у світі. Це характеризуємо як зниження потоків внаслідок війни на території України. Важливим сектором для підтримки економіки країни та відновлення потоків інвестицій є підтримка та аналіз діяльності ІТ сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Investment Report. UNCTAD [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report>
2. Статистичні показники. Офіційний сайт «Національний банк України» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic>
3. Показники міжнародних компаній. Офіційний сайт «GlobalData» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.globaldata.com>
4. Статистичні показники. Офіційний сайт «Державна служба статистики України» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Ukraine It report 2021 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://drive.google.com/file/d/1rDOzj3_hKgXfJj8czwIVzP8Ct4lBY5eW/view
6. Дані компаній: «Авора Україна», «ПДФФіллер Україна», ТОВ «Греммерлі» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://opendatabot.ua>
7. Дані компаній: Grammarly, airSlate, Revenue Grid <https://www.zoominfo.com>
8. Посилання на законодавчу базу. Офіційний сайт «Дія.City» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://diia.gov.ua/services/zayava-pro-nabuttya-statusu-rezidenta-diya-city>
9. Офіційний сайт «Moldova IT Park» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://moldovaitpark.md/en/>

Наукове видання

**«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ
РОЗВИТОК КРАЇН У СУЧАСНИХ УМОВАХ»**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО–ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори статей. Думки, положення і висновки, висловлені авторами, не обов'язково відображають позицію редакції.

Оригінал–макет виготовлено на кафедрі світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова за сприянням Програми імені Жана Моне
Одеса, 65058, вул. Французький бульвар 24/26, Україна
e–mail: world.economy@onu.edu.ua

Підписано до друку 24.05.2022. Формат 60x84/8
Умов.-друк. арк. 8,1.